

Statens stöd till idrotten

UPPFÖLJNING 2022

Statens stöd till idrotten

Uppföljning 2022

Centrum för idrottsforskning är statens sektorsorgan för idrottsforskning med uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten.

Statens stöd till idrotten – uppföljning 2022 är huvudrapport i 2022 års uppföljningsuppdrag.

Rapporten finns att ladda ner som pdf-fil på www.centrumforidrottsforskning.se.

© **Centrum för idrottsforskning 2023:1**

Författare: Johan R Norberg & Lina Wahlgren

Redaktion och projektledning: Christine Dartsch Nilsson & Johan Pihlblad

Språkgranskning: Nathalie Carrera, fix my wOrd

Formgivning omslag: Camilla Atterby, www.laghammar.se

Omslagsfoto: Bildbyrån

Tryck: Elanders Sverige AB

ISBN: 978-91-988551-0-4

Förord

Centrum för idrottsforskning regeringsuppdrag 2022

Centrum för idrottsforskning (CIF) är en svensk statlig organisation som har i uppdrag av regeringen att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrott. Detta gör vi bland annat genom att fördela anslag till forskningsprojekt och sprida kunskap via våra webbplatser: centrumforidrottsforskning.se, idrottsstatistik.se och idrottsforskning.se.

Sedan 2009 har CIF även i uppdrag av regeringen att följa upp statens stöd till idrotten. Detta sker via en fortlöpande bevakning av det statliga idrottsstödet betydelse utifrån ett antal indikatorer, samt genom fördjupningsstudier i teman som regeringen bestämmer. Resultatet av vår uppföljning redovisas årligen i rapportserien *Statens stöd till idrotten*. I denna rapport presenteras uppföljningen för 2022.

Idrottens potential att minska segregationen i samhället

För 2022 var regeringens uppdrag till CIF att genomföra en fördjupad analys av idrottens potential att minska segregationen i samhället.

I motiveringen till uppdraget understryker regeringen att minskad segregation och kampen mot brottslighet är prioriterade frågor, samt att idrotten har ytterligare potential att bidra i detta arbete. En central del av uppdraget ska vara att bedöma utfallet av de särskilda insatser för idrott i segregerade områden som pågått sedan 2017. En frågeställning ska även vara om det behövs insatser som riktar sig utanför den organiserade idrottsrörelsen, för att skapa möjligheter till idrott för alla människor i områden med socioekonomiska utmaningar eller i övrigt idrottssvaga områden. Uppdraget avslutas med påpekandet att idrotten utgör en del av den generella välfärdspolitik och ...

... att idrottsrörelsen tillsammans med stat och kommun kan skapa möjligheter för alla människor att idrotta i förening. De ekonomiska och kulturella trösklarna till idrott måste sänkas.

I kapitel 1 i denna rapport redovisas CIF:s sammanfattande analys och slutsatser i frågan om idrottens potential att minska segregationen i samhället. En utförlig redogörelse för arbetet ges i antologin med titeln *Idrott och segregation – Om idrottens roll i ett ojämnt samhälle*. Den består av fem bidrag där forskare och experter ger kunskap och perspektiv i frågor kopplade till idrottens roll i ett segregerat samhälle.

Förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor

Under 2022 har CIF även haft i uppdrag av regeringen att analysera vilket arbete som är påkallat inom idrotten i det förebyggande arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Detta uppdrag har genomförts i samarbete med forskarna Susanne Strand och Daniel Alsarve, båda verksamma vid Örebro universitet. En rapport med titeln *Idrottsrörelsen – En arena för att förebygga och stoppa mäns våld mot kvinnor* kommer att publiceras under våren 2023.

Centrum för idrottsforskning övriga uppdrag under 2022

I april 2022 fick CIF två ytterligare uppdrag av regeringen. Det första uppdraget är att upprätta och driva en kunskapsplattform för anläggningar och utemiljöer för idrott och fritid. Detta arbete har bedrivits intensivt under 2022. Ett utförligt förslag till kunskapsplattform har utformats efter ingående samtal och dialoger med relevanta aktörer på området, däribland Riksidrottsförbundet, Svenskt Friluftsliv, Sveriges Kommuner och Regioner, Arvsfondsdelegationen, Boverket och Folkhälsomyndigheten. Förslaget innehåller även en nordisk utblick och en analys av befintligt ekonomiskt stöd till anläggningar och utemiljöer. En rapport överlämnades till regeringen den 30 mars 2023.

Det andra uppdraget är att följa upp funktionshinderspolitiken för idrottsområdet utifrån dels det nationella målet, dels regeringens strategi för systematisk uppföljning under 2021–2031 inom området. Ett arbete med att utveckla relevanta indikatorer pågår. Även mer tematiska kvalitativa nedslag kan komma att utgöra en del av uppföljningen. Arbetet med detta långsiktiga uppdrag kommer att fortgå 2023.

Till sist. Sedan 2020 har CIF i uppdrag av regeringen att bedöma behovet av att komplettera vårt indikatorsystem med nya indikatorer på området: styrning, öppenhet och demokratiskt funktionssätt inom idrottsrörelsen. Detta arbete har fått ökad uppmärksamhet under 2022 och kommer att fortsätta 2023.

Vi hoppas att innehållet i denna rapport och vår övriga uppföljningsverksamhet ska ge ökad kunskap och ett tydligare perspektiv på idrottens roll i samhället, och samtidigt fördjupa den idrottspolitiska diskussionen.

Susanna Hedenborg
Ordförande,
Centrum för idrottsforskning

Christine Dartsch Nilsson
Föreståndare,
Centrum för idrottsforskning

Innehåll

1. Idrott och segregation – sammanfattning och övergripande slutsatser	7
Uppdraget till Centrum för idrottsforskning.....	8
Vad visar årets fördjupade analys?.....	13
Avslutande reflektioner om idrottens potential att minska segregationen i samhället	24
2. Statens stöd till idrotten 2022.....	27
Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter.....	27
Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar.....	28
Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning.....	29
3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten.....	31
Inledning.....	31
<u>Målområde 1</u> : Idrotten som folkrörelse	36
<u>Målområde 2</u> : Idrottens betydelse för folkhälsan	68
<u>Målområde 3</u> : Alla flickor och pojkars, kvinnor och mäns lika förutsättningar till deltagande.....	75
<u>Målområde 4</u> : Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik	84
<u>Målområde 5</u> : Idrotters internationella konkurrenskraft.....	90

1. Idrott och segregation

– Sammanfattning och övergripande slutsatser

Sedan en tid tillbaka erbjuder Malmö stad gratis fritidsaktiviteter för barn och unga i åldern 6–25 år. Satsningen, som genomförs tillsammans med stadens föreningar, är ett svar på samhällsutmaningarna att alltför många barn står utanför föreningslivet, och att unga i socioekonomiskt utsatta miljöer dessutom är underrepresenterade i alla typer av fritidsaktiviteter. De kostnadsfria verksamheter som erbjuds är av många slag: från traditionella idrotter som fotboll, gymnastik, ridning och kampsport, till e-sport, läsklubbar och skapande verkstad. En viktig del av satsningen är dessutom att Malmö stad instiftat ett särskilt bidrag för föreningar att arrangera kostnadsfri ”drop-in”-verksamhet för icke-medlemmar. Sedan 2017 är aktiviteterna samlade på en särskild webbplats under namnet *Kul i Malmö*,¹ där barn och unga kan se vilka aktiviteter som erbjuds de kommande veckorna och samtidigt lära sig mer om Malmös föreningsliv.

Satsningen *Kul i Malmö* fångar flera av de teman som diskuteras i denna rapport. Först och främst har verksamheten tillkommit för att uppväxt- och levnadsvillkoren för dagens barn och unga är mycket olika. Satsningen är ett svar på en samhällsutmaning. Ojämligheten är dock på inga sätt unik för Malmö. Återkommande studier visar att segregationen ökat kraftigt i Sverige sedan 1990-talet, och att problemet inte längre är avgränsat till storstäderna. Effekterna av segregationen går dessutom att utläsa på alla samhällsområden – i utbildningsnivåer och positioner på arbetsmarknaden, i boende och levnadsstandard, i demokrati och civilsamhälle, i brottslighet samt i medborgares hälsa och livslängd. Att även ungas idrotts- och fritidsvanor styrs av socioekonomiska och demografiska faktorer är således endast ett av många exempel på segregationens negativa effekter.

Men *Kul i Malmö* är också ett exempel på att insatser görs för att motverka segregation och ojämlika levnadsvillkor på idrotts- och fritidsområdet. I just detta fall har ett samarbete utvecklats mellan Malmö stad och dess ideella föreningar. I denna rapport kommer andra initiativ att presenteras. Vissa av dessa insatser genomförs i idrottsrörelsens egen regi – andra verkar i gränslandet mellan det offentliga, det privata och civilsamhället. Gemensamt för alla insatser är emellertid att de har som

¹ <https://kulimalmo.se/>.

mål att öka barn och ungas tillgång till idrott, och en meningsfull fritid. Detta är i förlängningen tänkt att även minska segregationen i det svenska samhället.

Uppdraget till Centrum för idrottsforskning

Under 2022 har Centrum för idrottsforskning haft i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad analys av idrottens potential att minska segregationen i samhället.

I motiveringen till uppdraget underströk regeringen att minskad segregation och kampen mot brottslighet är prioriterade frågor, samt att idrotten har ytterligare potential att bidra med i detta arbete. En central del av uppdraget var att bedöma utfallet av de särskilda insatser för idrott i segregerade områden som pågått sedan 2017. En annan frågeställning var om det behövs insatser som riktar sig utanför den organiserade idrottsrörelsen, för att skapa möjligheter till idrott för alla människor i områden med socioekonomiska utmaningar, eller i övrigt idrottssvaga områden. Uppdraget avslutades med påpekandet att idrotten utgör en del av den generella välfärdspolitiken och ...

... att idrottsrörelsen tillsammans med stat och kommun kan skapa möjligheter för alla människor att idrotta i förening. De ekonomiska och kulturella trösklarna till idrott måste sänkas.

Vad menas med segregation?²

Det centrala begreppet i årets fördjupade analys är *segregation*. Begreppet refererar till situationer när grupper i ett samhälle lever eller verkar åtskilda från varandra, och personer med liknande bakgrund koncentreras, till exempel med avseende på var man bor, var man går i skola eller i position på arbetsmarknaden. Själva begreppet fastslår inte hur en gruppindelning ska göras. Vanligt är däremot att segregation används för att jämföra och analysera människors livsvillkor gällande socioekonomisk status, etnicitet och demografi.

Segregation är ett relationellt begrepp. Det förutsätter en jämförelse mellan olika grupper, eller mellan olika områden. Det går därmed inte att hävda att ett enskilt bostadsområde eller en skola är segregerad. Däremot kan ett område med flera bostadsområden eller skolor beskrivas som segregerat.

² För en beskrivning av segregation, se Delegationen mot segregation (2018). *Ett nationellt system för uppföljning av segregation*. För en omfattande diskussion om segregation i det svenska samhället, se SOU 2020:46. *En gemensam angelägenhet*. Betänkande av Jämlikhetskommissionen.

Det ska tilläggas att begreppet segregation inte bara används som ett mått på ojämlikhet. Begreppet brukar även innefatta de processer och mekanismer i samhället som skapar och upprätthåller skillnader i människors förutsättningar och livsvillkor. I den meningen kan segregation både betraktas som ett resultat av en ojämlikhet i samhället, och en mekanism som upprätthåller och befäster ojämlikhet.

Hur har vi tolkat uppdraget?

I denna fördjupade analys har vi fokuserat på socioekonomisk och demografisk segregation, det vill säga skillnader mellan samhällsgrupper rörande deras position på arbetsmarknaden (utbildning, yrke, inkomst), demografi (ålder, kön, etnicitet) samt geografisk hemvist. Avgränsningen kan motiveras med att regeringen i sitt uppdrag till Centrum för idrottsforskning underströk vikten av att studera idrotten ”i områden med socioekonomiska utmaningar”. En ytterligare avgränsning är att vi primärt inriktat oss på segregation i fråga om idrottsaktiviteter bland barn och unga.

Två frågeställningar har varit vägledande för vårt arbete. För det första har vi sökt aktuell kunskap om segregationens omfattning i svensk barn- och ungdomsidrott. Vi vet sedan tidigare att ungas föreningsidrottande påverkas av faktorer som socioekonomi, kön, etnicitet och boendeförhållanden. Men hur det ut i dag? Vad visar aktuell forskning och statistik? Hur stora är skillnaderna i idrottsdeltagande mellan olika ungdomsgrupper? Går det att uttyda en förändring över tid?

För det andra har vi sökt kunskap om de insatser som görs på idrottsområdet för att minska segregationen. I detta tema ingår både de särskilda insatser som Riksidrottsförbundet genomfört sedan 2017 och andra initiativ och aktiviteter, som bedrivs av aktörer utanför den organiserade idrottsrörelsen. Vad görs egentligen för att minska segregationen inom barn- och ungdomsidrotten? Har insatserna någon effekt? Vad kan vi lära oss av dessa insatser?

Det ska slutligen tilläggas att vi i årets fördjupade analys prioriterat att undersöka barn- och ungdomsidrottens (ojämlika) villkor, snarare än att studera hur föreningsidrotten rent konkret kan bidra i kampen mot brottslighet. Vår analys tar visserligen utgångspunkt i antagandet att goda möjligheter till en fysiskt aktiv och meningsfull fritid kan verka förebyggande mot både utanförskap och kriminalitet hos unga, men att vetenskapligt belägga ett samband kräver tid och resurser långt utanför detta uppdrags ramar. För den som önskar ytterligare perspektiv på idrott och kriminalitet hänvisar vi till Centrum för idrottsforskningens uppföljning av statens stöd till idrotten 2020, och särskilt antologin *Idrottens riskzoner: Om vägar till trygg och trovärdig idrott* (2021).

Medverkande i årets fördjupade analys

I likhet med för tidigare uppföljningsstudier har vår ambition varit att genomföra en fördjupad analys som både redovisar ett befintligt forskningsläge, och samtidigt bidrar med ny kunskap. Resultatet har vi sammanställt i en antologi med titeln *Idrott och segregation: Om idrottens roll i ett ojämlikt samhälle*. Antologin består av sammanlagt fem bidrag.

Antologin inleds med att Jonas Arnoldsson, verksamhetscontroller på Riksidrottsförbundet, presenterar nya data och ett nytt mätinstrument, som tagits fram av Riksidrottsförbundet för att undersöka ungas deltagande i föreningsidrotten ”i relation till socioekonomiska förutsättningar i olika bostadsområden”. En förutsättning för den nya statistiken är att Riksidrottsförbundet sedan 2020 har digitaliserat hanteringen av det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet), ett statligt bidrag som utgår till idrottsföreningar för aktiviteter och deltagare i barn- och ungdomsidrott (7–25 år).³ Sedan 2020 är det obligatoriskt med så kallad digital närvaroregistrering i LOK-stödet, med effekten att Riksidrottsförbundet numera har en fullständig förteckning över de barn och unga som årligen deltar i bidragsberättigade idrottsaktiviteter. För 2021 handlade det om totalt 910 200 unika individer (56 procent pojkar och 44 procent flickor). Uppgifter om de ungas ålder, kön och var de är folkbokförda har därefter samkörts med Statistikmyndigheten SCB:s (SCB) rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning, Regionala statistikområden, så kallade RegSO, och ett socioekonomiskt index som tagits fram av SCB i samarbete med Delegationen mot segregation (Delmos). Effekten har blivit att Riksidrottsförbundet lyckats ta fram en påfallande ingående och rikstäckande karta av ungas föreningsidrottande i relation till bostadsområden med olika socioekonomiska förutsättningar. Det nya mätinstrumentet erbjuder helt nya möjligheter att kartlägga och analysera segregationen i svensk barn- och ungdomsidrott.

Antologins andra bidrag är författat av Johan Högman, Stefan Wagnsson och Sebastian Bellander, samtliga verksamma vid Karlstads universitet. Kapitlet har rubriken ”På lånad tid” och undersöker fenomenet *Fritidsbanken*. En fritidsbank kan enklast liknas vid ett bibliotek för begagnad idrotts- och fritidsutrustning. Tanken är att alla som så önskar ska ha möjlighet att kostnadsfritt låna alltifrån bollar, skidor, skridskor och cyklar, till friluftsutrustning och flytvästar. Utrustningen som fritidsbankerna erbjuder är vanligtvis insamlad via återvinningscentraler, eller genom att föreningar och enskilda överlämnar utrustning som inte

³ För personer med funktionsnedsättning finns ingen övre gräns.

längre är i bruk. Den första Fritidsbanken öppnades 2013 i Deje, tre mil norr om Karlstad. Därefter har nya fritidsbanker tillkommit, med följderna att verksamheten i dag finns på drygt 120 platser, fördelade över ungefär en tredjedel av landets 290 kommuner. Det stora flertalet fritidsbanker, cirka 90 procent, drivs och finansieras av kommuner. Samtliga fritidsbanker är även medlemmar i den ideella föreningen Fritidsbanken Sverige.

Det övergripande syftet med fritidsbanker är att öka möjligheterna för barn och unga att delta i idrotts- och fritidslivet. Men hur fungerar det i praktiken? Högman, Wagnsson och Bellander har kartlagt och undersökt utlåningsverksamhetens genomslag. Vilka barn och ungdomar använder egentligen Fritidsbanken, och i vilka sammanhang? Hur viktig är utlåningsverksamheten för att idrotts- och fritidsaktiviteter ska bli av? Och främjar utlåning till möten mellan barn och ungdomar som bor i olika socioekonomiska områden? Studien baseras på en enkät som besvarats av över 400 barn och ungdomar, vilka lånat utrustning på drygt 50 av landets fritidsbanker. Vidare har en kvantitativ analys av utlåningsstatistik gjorts. Mer konkret har forskarna undersökt 5 929 utlån till personer i åldern 7–25 år, som registrerats i 99 olika fritidsbanker under sommaren 2022. I likhet med i Riksidrottsförbundets ovannämnda studie har uppgifter om var låntagarna bor samkörts med det socioekonomiska index som skapats av SCB och Delmos.

Högman, Wagnsson och Bellanders studie ger ny kunskap om utlåningsverksamhet som strategi för att uppmuntra idrott och fysisk aktivitet bland unga. Studien har tillkommit på initiativ av Centrum för idrottsforskning, som ett svar på regeringens uppmaning att undersöka om det behövs insatser ”som riktar sig utanför den organiserade idrottsrörelsen för att skapa möjligheter till idrott för alla människor i områden med socioekonomiska utmaningar eller i övrigt idrottssvaga områden”.

Vårt tredje bidrag är författat av Olov Wolf-Watz, Strategirådet. Wolf-Watz har under många år följt och granskat idrottsrörelsens verksamhet och utveckling. På uppdrag av Riksidrottsförbundet har han både utvärderat den stora utvecklingsinsatsningen *Idrottslyftet*, och idrottsrörelsens pågående förändringsarbete, *Strategi 2025*. Mot denna bakgrund fick Wolf-Watz i uppdrag av Centrum för idrottsforskning att analysera utfallet av de ”särskilda insatser för idrott i segregerade områden” som Riksidrottsförbundet bedrivit sedan 2017, med särskilda medel från regeringen (sammanlagt 88,5 miljoner kronor under perioden 2017–2023). Satsningen har varit bred, och inkluderat samtliga av idrottsrörelsens 19 distrikt, under ledning och stöd från Riksidrottsförbundets kansli. Med det övergripande målet att stärka föreningsidrotten i ”idrottssvaga” områden, har distrikten både givit stöd till

befintliga idrottsföreningar i socialt utsatta områden och verkat för att nya idrottsföreningar ska bildas, exempelvis genom att erbjuda information och utbildning för potentiella idrottsledare, eller att etablera samarbeten med civilsamhället i dessa områden.

Wolf-Watz har undersökt hur insatserna utformats i fyra distrikt: Skåne, Stockholm, Västmanland och Västra Götaland. Han har intervjuat företrädare för distriktet liksom Riksidrottsförbundets kansli, samt gått igenom dokumentation om distriktens arbete. Resultatet är en studie som både ger en bild av de många och olika insatser som genomförts inom ramen för denna satsning, och visar på stora utmaningar i arbetet för att stärka idrotten i segregerade områden.

De avslutande två bidragen i antologin kommer från två forskargrupper med stor erfarenhet av forskning i frågor rörande idrott och segregation. Vårt uppdrag till dessa forskargrupper var att själva resonera kring idrottens potential att minska segregationen i samhället, med utgångspunkt i den forskning de genomfört.

Den första av två dessa texter – antologins fjärde bidrag – är skriven av David Ekholm och Magnus Dahlstedt, forskare i socialt arbete vid Linköpings universitet. Ekholm och Dahlstedt har under många år studerat olika insatser där idrott utgjort ett medel för välfärdspolitiska mål. Ett exempel är fenomenet Midnattsfotboll; fotbollsaktiviteter för ungdomar som arrangeras på helgkvällar i socialt utsatta områden, med syfte att främja integration samt motverka utanförskap och brottslighet. I detta sammanhang inriktades analysen emellertid inte på konkreta idrottsaktiviteter i socialt utsatta områden. I stället utnyttjades tillfället för att problematisera de grundantaganden och förväntningar som leder till att idrottsverksamhet görs till ett instrument för olika externa mål. Ekholm och Dahlstedt visar hur staten och idrottsrörelsen tillsammans, och i en historisk process, utvecklat ett idrottspolitiskt samtal, där idrottens legitimitet och samhällsroll allt starkare knutits till förväntningar om samhällsnytta i många former. Vad blir egentligen konsekvenserna av ett sådant tänkande, både för idrottsrörelsen själv, och för unga i ett samhälle präglad av segregation och ojämlikhet?

Antologins sista bidrag är författat av en forskargrupp bestående av Katarina Schenker, Daniel Bjärsholm, Per Gerrevall och Susanne Linnér, samtliga verksamma vid Linnéuniversitetet, samt Tomas Peterson, Malmö universitet. Även denna grupp har lång erfarenhet av att utvärdera idrottsliga verksamheter, inte minst utvecklingssatsningarna *Handslaget* och *Idrottslyftet*. Sedan 2014 bedriver de även ett gemensamt forskningsprojekt om socialt entreprenörskap inom idrotten, det vill säga idrottsverksamheter som drivs av sociala mål, snarare än att

generera idrottsliga framgångar eller ekonomisk profit. Medan Wolf-Watz således undersöker hur Riksidrottsförbundet och dess distriktsorganisation agerat för att stärka idrottslivet i segregerade områden, har denna forskargrupp studerat initiativ som i huvudsak verkar utanför den organiserade idrottsrörelsen, och ”som går emot strömmen i en tid när föreningsidrotten står inför stora utmaningar”. Vad kan vi lära av dessa projekt – och av socialt entreprenörskap som teoretiskt perspektiv?

Vad visar årets fördjupade analys?

Om ungas idrottsdeltagande i ett segregerat samhälle

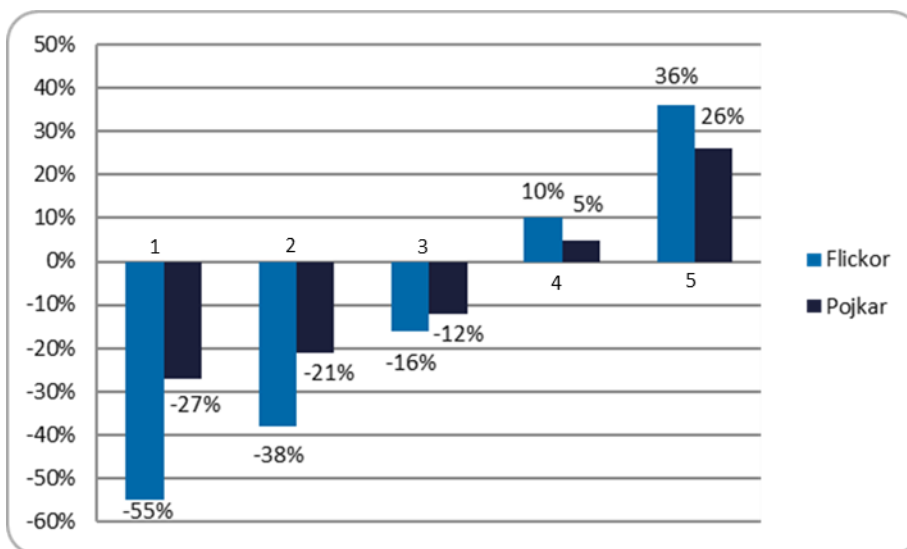
Riksidrottsförbundets nya studie av barn- och ungdomsidrott i olika socioekonomiska kontexter är unik i sitt slag. Den bygger på rikstäckande statistik av ungas föreningsidrottande. Det är en totalstudie, och inte en skattning utifrån ett begränsat källmaterial. Dess resultat är därmed det bästa mått vi har på hur segregation och ojämlikhet inverkar på den organiserade barn- och ungdomsidrotten i Sverige.

De data som presenteras av Arnoldsson i årets antologi baseras på registrerade individer i det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) för 2021. Analysen bygger på två statistiska mått. Det första är ”Förväntat antal LOK-deltagare”, vilket enklast kan beskrivas som ett nationellt genomsnitt av registrerade LOK-deltagare, men viktat utifrån antalet invånare i olika bostadsområden och åldersgrupper. Måttet kan sägas spegla den förväntade andelen föreningsidrottande unga i ålder 7–25 år, om idrottsdeltagande hade varit jämnt fördelat i hela landet. Detta mått av förväntat deltagande ställs sedan mot den faktiska andelen unga som deltagit i LOK-stödsberättigad idrottsverksamhet i olika områden. Uppstår ett underskott i jämförelsen innebär det att deltagande är lägre än riksgenomsnittet. Omvänt innebär ett överskott att deltagande är högre.

Jämförelsen mellan bostadsområden baseras på SCB:s indelning av Sverige i 3 363 regionala statistikområden (RegSO), och ett socioekonomiskt index skapat av SCB i samarbete med Delmos. Detta index baseras på variablerna utbildning, ekonomi samt position på arbetsmarknaden, och utmynnar i fem områdestyper:

1. Områden med stora socioekonomiska utmaningar (158 områden)
2. Områden med socioekonomiska utmaningar (289 områden)
3. Socioekonomiskt blandade områden (847 områden)
4. Områden med goda socioekonomiska förutsättningar (1 763 områden)
5. Områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar (306 områden)

När skillnaden mellan förväntat och faktiskt deltagande i barn- och ungdomsidrotten samkorsas med områdestyp (RegSo) och socioekonomiskt index i hela Sverige, blir resultatet följande:

Figur 1. Procentuell avvikelse för antal LOK-deltagare* per områdestyp år 2021

1 = Område med stora socioekonomiska utmaningar, 2 = Område med socioekonomiska utmaningar, 3 = Socioekonomiskt blandade områden, 4 = Områden med goda socioekonomiska förutsättningar och 5 = Områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

*Den procentuella avvikelsen mellan förväntat och faktiskt antal LOK-deltagare 2021.

Figur 1 visar i ett tydligt linjärt samband på att områden med stora socioekonomiska utmaningar har störst underskott av unga i föreningsidrotten. Underskottet består, men är något mindre, i områdestyp 2 och 3. Områden med goda, respektive mycket goda, socioekonomiska förutsättningar (områdestyper 4 och 5) har fler LOK-stödsregistrerade unga än förväntat. Skillnaderna gäller båda könen, men är särskilt tydliga för flickor. I områden med stora socioekonomiska utmaningar (områdestyp 1) är underskottet av LOK-stödsregistrerade flickor 55 procent, jämfört med hur det ser ut i riket totalt sett. I områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar är situationen den rakt omvända: där överstiger föreningsidrottandet bland flickor riksgenomsnittet med 36 procent.

Riksidrottsförbundets nya statistik bekräftar och förstärker bilden av en social gradient i svensk barn- och ungdomsidrott. Mönstret är entydigt: ju bättre socio-

ekonomiska förutsättningar som råder i ett bostadsområde, desto fler unga deltar i organiserad föreningsidrott.

I sin avslutande analys konstaterar Arnoldsson, att de strategier som idrottsrörelsen hittills vidtagit för att minska ojämlikheten inom idrotten inte varit tillräckliga ”för att förhindra den utveckling som lett till det läge vi nu befinner oss i”. Han menar att det behövs nytänkande i insatserna för att stärka föreningsidrotten i segregerade områden, men också självrannsakan och en utveckling av idrottsrörelsens funktions- och stödstrukturer i stort. Svårigheten ligger i att åstadkomma förändringar som består över tid, och som inte blir beroende av särskilda bidrag.

Målet måste vara att föreningsidrotten i områdena stärks till den grad att den kan stå på egna ben, och klara sig med de ordinarie stöd som erbjuds.

En ytterligare utmaning är att socialt utsatta områden är heterogena till sin karaktär. Strategier och arbetssätt för att stärka idrottsdeltagandet måste ta sin utgångspunkt i varje områdes specifika kontext och förutsättningar. Det finns inga generella lösningar på segregationens problematik.

Om segregationens orsaker

Flera av bidragen i årets antologi diskuterar orsakerna bakom ojämlikheten i barn- och ungdomsidrotten, och framför allt varför aktiviteterna i socioekonomiskt utsatta områden är lägst. En viktig förklaring är de generellt begränsade möjligheter som segregation ger upphov till på samhällelig nivå. Som exempel understryker Riksidrottsförbundets Jonas Arnoldsson att boende i socioekonomiskt svaga områden har sämre livsmöjligheter i alltifrån skolresultat och utbildningsnivåer, till positioner på arbetsmarknaden samt hälsa och levnadsvanor. Därtill är känslan av socialt utanförskap också stor hos unga i dessa områden, och ideella föreningar upplever ofta att de har sämre villkor och är mer beroende av offentligt stöd än idrottsföreningar i andra områden.⁴

Även Olov Wolf-Watz framhåller de allmänna begränsningar som skapas på grund av socioekonomisk utsatthet – och detta med hänvisning till intervjuer och samtal med de tjänstemän på Riksidrottsförbundet som ansvarat för satsningen för ökad idrott i segregerade områden. Han tillägger dock att det även finns utmaningar och ”trösklar” som kan härledas till idrottsrörelsens egna regelverk och stödssystem. En sådan är föreningsidrottens uttalade förväntningar på föräldraengagemang i form

⁴ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) (2017). *Utvecklingen av ideella föreningars villkor*.

av att skjutsa till träningar, eller att bidra till föreningskassan. En annan tröskel är den administration och föreningskunskap som krävs för att driva en ideell förening och för att möta olika kommunala krav. Lägg därefter till att medlemskap i ett specialförbund innebär åtaganden och regelverk i alltifrån tävlingssystem, till åldersindelning av medlemmar. Slutligen tillkommer att nystartade föreningar ofta har svårt att få halltider i konkurrensen med etablerade föreningar. Om traditionen att driva en idrottsförening saknas – och om föreningskunskapen är låg – ja, då blir startsträckan lång och trösklarna många.

Forskarna David Ekholm och Magnus Dahlstedt påpekar att segregation både skapar objektiva villkor för unga, och samtidigt präglar deras subjektiva erfarenheter. De objektiva villkoren handlar om att fattigdom begränsar ungas möjlighet att finansiera medlems-, tränings- och tävlingsavgifter, liksom att köpa nödvändig idrottsutrustning. Till detta kommer de övriga hinder som segregationen ger upphov till. Ekholm och Dahlstedt gör här en liknelse med skelsektorn: medan resursstarka och konkurrenskraftiga barn ofta har möjlighet att välja mellan alternativa skolor och idrottsföreningar, är unga i utsatta områden ofta hänvisade till det begränsade utbud av möjligheter som finns i ”idrottssvaga områden” med föreningar med lågt deltagande, eller föreningar som väljs bort. Subjektiva villkor handlar om de känslor av utanförskap som segregation dessutom kan ge upphov till: att vara annorlunda, inte passa in eller att känna sig otillräcklig.

Om insatser för att bekämpa segregation i barn- och ungdomsidrotten

Riksidrottsförbundets insatser för att stärka ”idrottssvaga” områden

Sedan 2017 har Riksidrottsförbundet tilldelats särskilda medel av regeringen för insatser i segregerade områden. Summan rör sig om totalt 88,5 miljoner kronor, fördelade över perioden 2017–2023. Det är Riksidrottsförbundets 19 distriktsorganisationer som haft ansvaret att genomföra insatserna, inklusive att besluta hur arbetet ska läggas upp, rekrytera projektledare och tillföra personella resurser. Riksidrottsförbundets kansli har haft en stödjande och ledande roll. Verksamheten har baserats på en övergripande interventionslogik, där riktade insatser och stöd till idrottsföreningar och målgrupper i socialt utsatta områden ska stärka föreningslivet, och i förlängningen även civilsamhället och demokratin i området, med följderna att segregationen ska minska.

Riksidrottsförbundets 19 distrikt har haft stort handlingsutrymme att själva utforma sina insatser. I distriktens egna återrapporteringar framträder följaktligen en

brokig skara av strategier: från samarbeten med föreningsliv, skola och andra aktörer i civilsamhället, till skapandet av lokala mötesplatser och rekryterings-evenemang, utbildningar samt stöd till föreningar eller eldsjälar. I exempelvis Skåne har insatserna främst inriktats på att stötta ett befintligt föreningsliv i idrottssvaga områden och uppmuntra tillkomsten av nya idrottsföreningar. I Stockholm har målet varit att sänka trösklarna till föreningslivet och att skapa engagemang genom mötesplatser, folkbildning och nya former av idrott. I distriktet för Västra Götaland skapades satsningen *Street games*, vars syfte är att skapa inkluderande mötesplatser i idrottssvaga områden för att därigenom stärka både individer och föreningar.

Wolf-Watz konstaterar att det är svårt att bedöma satsningarnas genomslag. Insatserna har varierat mellan distrikt och över tid. Även anvisningarna och tilldelningen av resurserna har förändrats. Till detta kommer att kvaliteten på distriktens återrapportering varit ojämn, vilket gör det svårt att skapa en komplett bild. Slutligen har det aldrig formulerats ett specifikt mål för regeringens eller Riksidrottsförbundets ambitioner. Med dessa reservationer blir slutsatsen kritisk. Wolf-Watz förnekar inte att insatserna haft betydelse, men han tillägger att effekterna av distriktens arbete är sköra och temporära. Det fanns en potential i satsningen som inte har utnyttjats.

Vissa brister återfinns i själva genomförandet av satsningen. Wolf-Watz menar att Riksidrottsförbundet inte tillräckligt styrt insatserna utifrån kunskap om vad som krävs för att skapa ett varaktigt och långsiktigt föreningsliv i idrottssvaga områden. Därtill har inte distrikten utformat insatser utifrån en samlad kunskap om vad som krävs för att hantera utmaningarna. Orsaken verkar delvis handla om tidsbrist. När satsningen påbörjades fanns det en förväntan om att arbetet i utsatta områden skulle inledas omedelbart. Därmed gjordes aldrig en analys av utmaningarnas karaktär, eller hur de skulle kunna adresseras.

Ett andra problem är att idrottsrörelsen underskattat komplexiteten i att bedriva verksamhet i utsatta områden. När exempelvis distrikten själva fått redovisa de utmaningar de mött i arbetet, påtalas i vissa fall mycket grundläggande utmaningar, såsom språksvårigheter och brist på tillit.

Den principiellt mest allvarliga kritiken är dock att Riksidrottsförbundet i alltför stor utsträckning hanterat de statliga resurserna som ett generellt verksamhetsbidrag, med följden att satsningen präglats av begränsad styrning och låga krav på uppföljning och återrapportering. Detta har inte bara begränsat satsningens ge-

nomslag, utan riskerar på sikt även att underminera legitimiteten i idrottsrörelsens ”självförvaltningsmodell”.

Om idrotten ska kunna bidra i arbetet med att lösa stora samhällsutmaningar krävs ett medvetet, kunskapsbaserat utvecklingsarbete där Riksidrottsförbundet, distrikten och även specialidrottsförbunden bygger upp en kunskap om hur idrotten bäst kan bidra. Uppföljning och utvärdering kan användas både för lärande och kontroll, men så länge idrotten väljer bort det förstnämnda för att undvika det senare, minskar möjligheterna att skapa de värden som utgör motiven för idrottens statsbidrag.

Insatser och initiativ utanför den organiserade idrottsrörelsen

Fritidsbanker och utlåning av idrottsutrustning

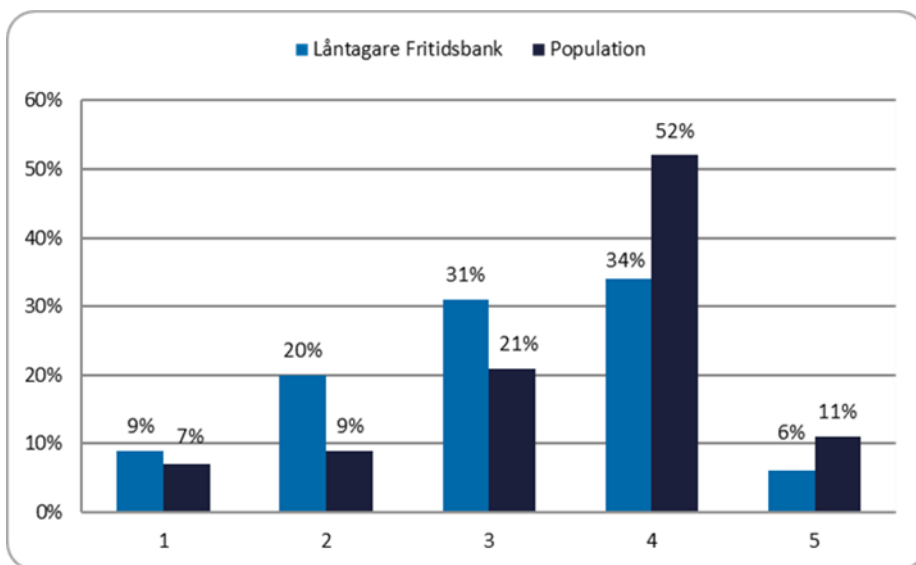
Fenomenet Fritidsbanken skapades för att öka möjligheterna för barn och unga att delta i idrotts- och fritidslivet genom utlåning av begagnad idrottsutrustning. Verksamheten leds av en förening, som äger varumärket, men det är oftast kommuner som står för drift och finansiering av lokala fritidsbanker. Fritidsbanken är därmed ett exempel på verksamhet utanför den organiserade idrottsrörelsen, som kan bidra till minskad segregation. Det ska dock tilläggas att utlåning av idrottsutrustning kan ske i många organisatoriska former, exempelvis i föreningsregi.

Johan Högman, Stefan Wagnsson och Sebastian Bellander, Karlstads universitet, har kartlagt vilka barn och unga som lånat idrottsutrustning vid någon av Sveriges drygt 120 fritidsbanker. Studien genomfördes sommaren 2022, och består dels av enkätdata från barn och ungdomar (7–25 år) som har lånat utrustning på en fritidsbank, dels av fritidsbankernas egen utlåningsstatistik.

Forskarna konstaterar inledningsvis att fritidsbanker etablerats i hela Sverige, men att de framför allt återfinns i mindre samhällen. Ungefär hälften ligger i mindre tätorter med 2 000–15 000 invånare. Ytterligare en knapp tredjedel ligger i mellanstora tätorter med 15 000–50 000 invånare. Bara 14 är placerade i städer med 50 000–200 000 invånare, och endast tre finns i storstäderna Göteborg och Malmö. Flera av landets större städer saknar följaktligen fritidsbanker.

Som ytterligare mått på fritidsbankers placering kan nämnas att nästan hälften, 46 procent, återfinns i socioekonomiskt blandade områden. En tredjedel finns i områden med socioekonomiska utmaningar (områdestyp 1 och 2 i socioekonomiskt index), medan 21 procent är placerade i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

Av enkätstudien att döma, är låntagarna vid fritidsbanker förhållandevis jämnt fördelade mellan åldersgrupper i spannet 7–25 år. En majoritet, knappt 60 procent, av de svarande var pojkar. Störst andel av de svarande visade sig dessutom bo i områden med goda socioekonomiska förutsättningar (34 procent) eller mycket goda förutsättningar (6 procent). Nästan lika stor andel (31 procent) bodde i socioekonomiskt blandade områden. Därmed återstod en knapp tredjedel, som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar (20 procent) eller stora socioekonomiska utmaningar (9 procent).

Figur 2. Fördelning av låntagare på Fritidsbanken (n = 427) och fördelning av populationen (barn och ungdomar 7–25 år) utifrån de socioekonomiska områdestyper de bor i.

1 = Områden med stora socioekonomiska utmaningar, 2 = Områden med socioekonomiska utmaningar, 3 = Socioekonomiskt blandade områden, 4 = Områden med goda socioekonomiska förutsättningar, 5 = Områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

Frågor om låntagarnas idrotts- och fritidsvanor visade att drygt hälften, 59 procent, sade sig hålla på med organiserad idrott. Andra populära fritidsverksamheter var att träna på gym, delta i scoutverksamhet och dans. En dryg fjärdedel, 27 procent, svarade dock att de inte gjorde något särskilt på sin fritid.

Den utrustning som de unga lånade var av varierat slag. Mest populär var utrustning för olika gatusporter, såsom cykling, inlines och skateboard, och för bollsporter såsom handboll, fotboll, basket och innebandy. En mindre del, cirka 14 pro-

cent, lånade utrustning för friluftslivsaktiviteter, exempelvis tält, sovsäckar och fiskeutrustning. Mer än hälften svarade att de skulle använda utrustningen tillsammans med kompisar, för att träna eller för spontanidrott. Endast en mindre grupp, 13 procent, sade sig använda utrustningen för organiserad idrottsverksamhet.

Den bild som framträder är att fritidsbanker är en uppskattad verksamhet som lockar pojkar och flickor i alla åldrar, och från alla socioekonomiska skikt, att låna utrustning. De huvudsakliga syftena är lek och rekreation; att idrotta eller träna tillsammans med kompisar eller på egen hand. I det avseendet berikar utlåningsverksamheten ungas fritidsliv. Talande är att hälften av de svarande i enkätstudien menade att de skulle ha struntat i aktiviteten, om de inte kunnat låna utrustning på en Fritidsbank. Endast en mindre del lånar emellertid som sagt utrustning för organiserad föreningsidrott. Fritidsbankerna framstår därmed inte som en väg till ökat föreningsidrottande, eller som en strategi för unga att hantera de kostnader som uppstår i organiserad idrottsverksamhet.

Vilken betydelse har slutligen fritidsbankerna för att främja idrott och fysiskt aktiv fritid för människor ”i områden med socioekonomiska utmaningar eller i övrigt idrottssvaga områden”? Svaret från Högman, Wagnsson och Bellander är inte entydigt. De understryker att utlåning av utrustning knappast kan råda bot på segregationen i samhället, eller dess orsaker. Fritidsbankernas bidrag måste därför i första hand ses som kompensatoriskt, det vill säga ett sätt att mildra segregationens effekter. Även om deras studie dessutom visat att fritidsbankernas låntagare kommer från olika samhällskontexter, har de noterat att unga som bor i utsatta områden verkar tillskriva utlåningsverksamheten särskilt hög betydelse. I den bemärkelsen kan fritidsbanker således mildra effekterna av ekonomisk ojämlikhet, och bidra till att fler idrotts- och fritidsaktiviteter genomförs i områden med socioekonomiska utmaningar. Däremot verkar utlåningen av idrottsutrustning sällan leda till möten över socioekonomiska gränser. De flesta unga som lånar utrustning använder den i samma område som den lånas. Därmed skapas inte den form av ”överbyggande sociala kapital”, som enligt den amerikanske statsvetaren Robert D. Putnam skulle kunna få en ytterligare mildrande effekt på socioekonomisk boendesegregation. Insatserna för att minska segregationen i samhället måste därför både breddas och höjas.

Vi ser att vägen mot en sammanhållen fritidssektor består av både insatser för att tillgängliggöra fritidsaktiviteter, exempelvis utlåning av utrustning, och insatser kopplade till själva aktiviteterna där möten mellan barn och unga sker. Föreningsliv och idrottsrörelse behöver

kontinuerligt arbeta med att skapa mötesplatser som attraherar barn och unga från olika områden, och med olika bakgrund.

Idrottslik verksamhet med sociala, snarare än idrottsliga, mål

I antologins avslutande kapitel ges ytterligare exempel på insatser som syftar till att främja sociala mål genom idrottslik verksamhet, men där arrangören står utanför den organiserade idrottsrörelsen. Exempelen härrör från det forskningsprojekt om socialt entreprenörskap inom idrotten som drivs av forskarna Katarina Schenker, Daniel Bjärsholm, Per Gerrevall och Susanne Linnér, samtliga vid Linnéuniversitetet, samt Tomas Peterson, Malmö universitet.

De projekt som presenteras är till det yttre mycket olika. Ett första exempel är projektet *KFUM Idrott och social kunskap (KIOSK)*, som bedriver fysisk och mental träning för barn inom ramen för en utökad skoldag. Projektet vänder sig till mellanstadieskolor i Malmö med ett heterogent elevunderlag. Verksamheten består i att *KIOSK* leder skolklasserna minst en timme per vecka under ett helt läsår. Verksamheten är avgiftsfri och öppen för alla. Merparten av tiden befinner man sig i en idrottshall, och ägnar sig åt olika former av fysisk aktivitet. Målet med verksamheten är däremot inte att utveckla idrottsliga färdigheter, utan att ge barnen grundläggande kunskaper i alltifrån kost och hälsa, sömn och träning, till trafikvett samt risker i form av droganvändning och grooming på nätet.

Ett andra exempel är Projektet *Fotboll för integration*, vilket startade 2013 med målet att erbjuda fotboll och social samvaro för somaliska flickor som nyligen kommit till Sverige. Verksamheten växte snabbt, liksom antalet nationaliteter. Själva fotbollsspelet bygger därutöver på spontanidrottens logik. Regelbunden närvaro är inget krav, och flickorna kan komma i vilka kläder de vill. Verksamheten bygger varken på fotbollens regelverk eller på tävling, ”utan på fysisk rörelse, social gemenskap samt förutsättningar för att stärka självförtroende och självkänsla”.

Ett tredje exempel är projektet *Gilla Vatten*, som startades av Simklubben Poseidon i Lund, i samarbete med Swedish Center for Aquatic Research. Det övergripande målet med verksamheten är att öka simkunnigheten hos personer som inte kan simma, och som är rädda för, eller ovana vid, vatten. Detta görs genom konceptet *Brainswim*, som till skillnad från traditionell simundervisningsmetodik lägger stort fokus på emotionella upplevelser av vatten, snarare än att lära ut olika sim- och flyttekniker. Även om *Gilla Vatten* inte främst haft inkludering som mål, uppskattas att 77 procent av de cirka 10 000 barn och unga som därigenom utbildats har migrationsbakgrund.

Dessa och ytterligare verksamheter som forskarna presenterar är alla olika till mål och utformning. Det finns dock även aspekter som förenar. Viktigast i detta sammanhang är att verksamheterna drivs av sociala motiv, snarare än idrottsliga. I dessa projekt är samhällsliga effekter såsom hälsa, social inkludering eller egenmakt således inte indirekta resultat av verksamheter, som ytterst handlar om att skapa bra idrott utifrån allmänt accepterade och vedertagna tävlingsregler. I dessa verksamheter är det i stället idrotten som utgör ett medel för sociala mål. Av detta följer att verksamheten inte heller drivs av ett vinstintresse.

Utmärkande för dessa projekt är även att de utmanar etablerade föreställningar om vad idrott kan vara, och att de korsar organisatoriska gränser. Av detta följer att verksamheterna ofta står i ett konfliktfyllt förhållande till den traditionella idrottsrörelsen, under Riksidrottsförbundets organisatoriska paraply. Att tillhöra ett specialidrottsförbund, och därmed även acceptera dess regler och arbetssätt, är ingen självklarhet för dessa verksamheter. Detta leder i sin tur till ett organisatoriskt utanförskap som visserligen ger handlingsfrihet, men som samtidigt begränsar kontakten med politiska beslutsfattare och möjligheten att ansöka om offentligt stöd.

Enligt forskargruppen har dessa ”sociala entreprenörer” varit framgångsrika i sina ambitioner att främja sociala mål, bland annat social integration. Just därför är det beklagligt att de så ofta får kämpa i motvind. Forskarna avslutar därmed sin analys med en kritisk uppmaning till både landets kommuner och den organiserade idrottsrörelsen, att erkänna och stötta dessa ”idrottslika” verksamheter och deras ”utomidrottsliga” sociala strävanden.

För att underlätta för de sociala entreprenörer som har kapacitet att bidra till minskad segregation, behöver kommuner se till så att verksamhetsdelarna blir mer lika kommunicerande kärn, snarare än organisatoriska stuprör. Politiskt innebär detta att idrottslika projekt med social inkludering som mål behöver få ett avsevärt större kommunalt ekonomiskt stöd, än de bidrag som vanligen går till den lokala idrotten. Samtidigt behöver Riksidrottsförbundet fundera över sin snäva idrottsdefinition, som fungerar avgränsande och exkluderande. Riksidrottsförbundets syn på vilka verksamheter som får existera i sin egen rätt i ett specialidrottsförbund gynnar satsningar av karaktären ”mer av samma sak”. Det leder inte till att fler kliver över tröskeln.

Om idrott som medel för att lösa samhällsutmaningar

Regeringens uppdrag till Centrum för idrottsforskning var att analysera ”idrottens potential att minska segregationen i samhället”. Uppdraget har hittills besvarats genom analyser av olika grad av idrottsdeltagande bland barn i olika socioekonomiska kontexter (”Hur ser det ut?”), och redogörelser för insatser av både idrottsrörelsen och andra aktörer i syfte att stärka ungas idrottande i ”idrottssvaga” områden (”Vad görs för att minska ojämlikheten?”). Forskarna David Ekholm och Magnus Dahlstedt tillför ytterligare perspektiv till diskussionen. De väljer att kritiskt granska och problematisera de underliggande politiska premisserna bakom regeringens uppdrag: Vad händer egentligen när idrotten betraktas som ett medel för att lösa svåra samhällsutmaningar, såsom att minska segregation eller minska brottslighet? Hur påverkar ett sådant nyttotänkande idrottspolitiken, statens stöd och idrottsrörelsens självförståelse? Och hur påverkar det vår bild av ungas idrottande i ett ojämlikt samhälle?

Sedan de moderna formerna av idrott växte fram i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, har idrottens plats i samhället återkommande legitimerats genom sin nytta: från ungdomsfostran och folkhälsa till att främja demokrati, integration och social inkludering. Under 1900-talet användes idéer om idrottens samhällsnytta som motiveringar till ett alltmer omfattande offentligt idrottsstöd. Sedan millennieskiftet har det även förändrat utformningen av statens stöd till idrottsrörelsen. Idéer om idrottens positiva samhällseffekter har inordnats i en offentlig resultats- och målstyrningslogik, med följden att statens idrottsstöd i ökad omfattning handlar om att skapa sociala mervärden, snarare än att stödja idrotten i dess ideella strävanden. Tankarna att idrotten kan motverka segregation och bidra till minskad brottslighet är belysande exempel på detta.

När samhället beskrivs i termer av risker, problem och hot kan idrotten, i skepnad av gemenskap, inkludering och fostran, framträda som lösning på samhällets problem. Idrotten kan därmed framstå som ett medel, verktyg eller instrument, som kan användas för mål formulerade i relation till samhället, snarare än i relation till idrotten som sådan.

Ekholm och Dahlstedt menar att ett nyttotänkande, liksom en förenklad tudelning mellan idrott och samhälle, skapar orimliga förväntningar på idrotten som lösning på olika samhällsproblem. I frågor om segregation leder det dessutom till att ungas idrottande betraktas och beskrivs på ojämlika sätt. När unga inkluderas i idrotten på instrumentella villkor innebär det nämligen att de samtidigt exkluderas från deltagande i idrott på lika villkor.

Unga i mer välbärgade delar av befolkningen kan delta på egna premisser. Unga i andra samhällsklasser tar del av idrott som social insats, på villkor att det ska bidra till att minska deras förmodade brottslighet.

Enligt Ekholm och Dahlstedt bör vi överge förenklade antaganden, och även skifta perspektiv på idrottens roll och kraft i samhället. Precis som så många andra samhällsfenomen kan idrotten nämligen vara både bra och dålig. Den kan vara ”en kraft för inkludering som bidrar till hälsa, demokrati och integration, vilket i många fall även kan bidra till att hindra brottslighet och utanförskap”. Men den kan även genom sin organisering (åter)skapa segregation och exkludering, samt ge upphov till sociala problem såsom utslagning, trakasserier, övergrepp och mobbning. Idrotten kan främja hälsa – men också orsaka skador och uppmuntra ohälsosamma kroppsideal.

Enligt Ekholm och Dahlstedt leder en mer nyanserad bild av idrotten inte nödvändigtvis till slutsatsen att statens stöd bör minska. Poängen är endast att idrottens förtjänster måste ses i ljuset av rimliga förväntningar: ”Att barn och unga upplever deltagande som meningsfullt kan i sig vara en tillräckligt värdefull effekt av stödet till idrotten.” Rimliga förväntningar innebär inte heller att vi bör ge upp kampen för jämlika villkor för ungas idrottande. Men kanske bör vi verka för jämlikhet för idrottens egen skull, och inte enbart som medel för samhälleliga mål?

Idrotten och dess organisationer kan inte bortse från påtagliga samhällsutmaningar kopplade till ojämlikhet, eftersom de försämrar villkoren för idrottsutövning och är en del av idrottens villkor. Om idrottsrörelsen vill se mer och bättre idrott är det nödvändigt att aktivt förhålla sig till ojämlika villkor i samhället – det ligger i rörelsens eget intresse.

Avslutande reflektioner om idrottens potential att minska segregationen i samhället

Idrotten kan inte (ensam) lösa stora samhällsutmaningar

Denna rapport vittnar om ojämlika villkor för ungas idrottsdeltagande i det svenska samhället. Deltagandet är särskilt lågt i socialt utsatta områden. För unga i dessa kontexter är den begränsade tillgängligheten till organiserad idrott endast en av många utmaningar. Ojämlikhet och sämre livsmöjligheter går även att utläsa i skolresultat och utbildningsnivå, i positioner på arbetsmarknaden, i utbudet av fritidsaktiviteter samt i hälsa och levnadsvanor. Ett begränsat deltagande i förenings-

idrotten är således inte en isolerad problematik. Det är ett resultat av många och parallella samhällsutmaningar som förstärker varandra i ett komplext samspel.

Av detta följer att den organiserade idrottsrörelsen inte (ensam) kan lösa problemet med segregation eller ”svaga idrottsområden”. När orsaken till ett problem ytterst bottnar i ojämlika livsvillkor på samhällsnivå, krävs lösningar långt utanför föreningsidrottens ramar. Då krävs ett långsiktigt och strategiskt samarbete mellan många aktörer och samhällssektorer.

Idrottens bidrag till ett sådant arbete ska emellertid inte underskattas. Idrottsrörelsen är en viktig aktör i det svenska civilsamhället. Man organiserar en frivillig verksamhet som engagerar och aktiverar stora befolkningsgrupper, inte minst unga. Även om idrottsrörelsen således inte ensam kan motverka eller minska segregationen i det svenska samhället, kan man erbjuda meningsfull fritid och positiva upplevelser för unga som befinner sig i en socioekonomiskt utsatt situation. Att föreningsidrotten är särskilt svag i sådana områden är därmed problematiskt. Arbetet för jämlik idrott och jämlik hälsa måste tas på stort allvar.

Föreningsidrottens traditioner och regelverk är både en styrka och ett hinder för minskad segregation

Även om ojämlikheten i barn- och ungdomsidrotten ytterst bottnar i ojämlika samhällsvillkor, finns det inslag i den svenska idrottsmodellen som både motverkar och upprätthåller segregation. Idrottsrörelsens traditioner och regelverk är både en styrka och ett hinder.

Styrkan i föreningsidrotten är dess ambition att vara öppen för alla, det ideella ledarskapet samt att man bedriver en verksamhet vilken erbjuder såväl gemenskap och social samvaro, som träning och fysisk aktivitet. För barn och unga, oavsett socioekonomisk bakgrund, kan tillhörigheten i en idrottsförening vara en viktig mötesplats för träning, att umgås med kompisar och att lära känna nya människor.

Hindret består i de både formella regler och informella traditioner som präglar idrottsrörelsen i Sverige. För föräldrar kan det handla om mer eller mindre uttalade krav på engagemang i barnens och föreningens verksamhet; att köra till matcher, att sälja lotter eller att engagera sig som ledare. För de verksamma i en idrottsförening kan det handla om föreningskunskap, att acceptera och följa de regler och arbetsformer som sätts av Riksidrottsförbundet och dess specialidrottsförbunden samt att hantera den byråkrati och administration som krävs för att ansöka om bidrag eller boka träningslokaler. Dessa traditioner och regelverk må ha tillkommit på goda grunder, men det förtar inte att de kan begränsa utveckling av idrottslivet i

områden där folkrörelsetraditioner eller erfarenheter av att driva en idrottsförening saknas.

Segregation är ett problem både för samhället och idrotten

Årets fördjupade analys har handlat om idrottens potential att minska segregationen i samhället. Utgångspunkten är således att segregation är ett samhällsproblem, och att idrottsrörelsen kan bistå till dess lösning. De medverkande forskarna och experterna i årets uppföljningsstudie har därefter bidragit med perspektiv på denna fråga. Man har pekat på idrottens kraft och möjligheter att skapa värden för unga i utsatta miljöer, men även varnat för förenklingar och alltför stora förväntningar.

Slutsatsen att segregation är ett samhällsproblem som kan få idrottspolitiska implikationer. I förlängningen kan frågan ställas varför idrottsrörelsen alls bör engagera sig i denna fråga. Är det inte bättre att landets idrottsföreningar och idrottsförbund lägger sin kraft och energi på att bedriva bra idrottsverksamhet i stället, och överlåter till andra aktörer i samhället att hantera samhällets problem och utmaningar? Centrum för idrottsforskningens bedömning är att en sådan slutsats vore förhastad. Segregationen i samhället är nämligen inte bara ett samhällsproblem. Det är även i hög grad ett idrottsproblem.

I ett segregerat samhälle begränsas vilka som har möjlighet att delta i idrottsverksamhet. Faktorer som ekonomi, boende och livsvillkor påverkar vilka som börjar och vilka som har möjlighet att fortsätta. Därmed blir segregationen i samhället ett direkt hinder för idrottsrörelsens egna strävanden att rekrytera och behålla medlemmar. Om plånboken avgör vilka som börjar och stannar kvar inom idrotten, kommer det i sin tur att begränsa vilka som blir framtida aktiva och ledare, liksom svenska möjligheter till medaljer på den internationella tävlingsarenan. Även ur ett snävt idrottsligt perspektiv är segregation och ojämlika samhällsvillkor följaktligen ett problem och en utmaning för svensk idrottsrörelse.

2. Statens stöd till idrotten 2022

Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter

Statens stöd till idrottsrörelsen har långa anor. Ett första engångsbidrag beviljades av regeringen redan 1877. Med början 1913 följde ett permanent, och av riksdagen beviljat statsbidrag för idrottsverksamhet. Bidraget uppgick inledningsvis till 100 000 kronor. Därefter har beloppet successivt höjts. För 2022 uppgår det totala statliga idrottsstödet till dryga 2,9 miljarder kronor, varav 820 miljoner kronor består av olika former av kris- och stimulansstöd. Det senare beviljades av regeringen för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av de restriktioner som infördes i Sverige till följd av coronapandemin, samt underlätta en återstart för idrottsrörelsen efter att restriktionerna upphävts.

Motiven till statens idrottsstöd har varierat över tid och i takt med samhällsutvecklingen. På ett övergripande plan har bidraget emellertid alltid tjänat två syften. Det första syftet är att uppmuntra och tillvarata de positiva effekter som frivilligt organiserad idrottsutövning anses leda till. I början av 1900-talet formulerades detta gärna i form av (manlig) karaktärsdaning, fosterländskhet och skapandet av ”en sund själ i en sund kropp”. I dag anføres på motsvarande sätt att idrott och motion är positivt för folkhälsan och att det skapar glädje, rekreation och meningsfull fritid för både unga och gamla. Som belysande exempel framhåller regeringen i 1999 års idrottspolitiska proposition – *En idrottspolitik för 2000-talet* – att god folkhälsa utgör en ”betydelsefull komponent för välfärden i vårt samhälle” och att det därför är viktigt att barn och ungdomar tidigt skapar sig ”motionsvanor som varar hela livet”, jämte att även äldre och personer med funktionsnedsättnings behov av motion förtjänar uppmärksamhet.⁵

Statens andra syfte är att stödja ”en fri och självständig folkrörelse”. Denna strävan har två dimensioner. Först och främst är det ett erkännande till den frivilliga idrottens många ideella krafter. Ur detta perspektiv utgör statens stöd en sorts hjälp till självhjälp, där offentliga medel har som mål att stärka idrottsrörelsens förutsättningar att vara, och förbli, en omfattande, mångfacetterad och självständig massrörelse i en ideell samhällssektor. Den andra dimensionen rör de demokratiska ideal och värderingar som finns inbäddade i själva folkrörelseperspektivet, såsom allas lika rätt att få vara med och delta utifrån sina egna förutsättningar, likvärdiga

⁵ Prop. 1998/99:107. *En idrottspolitik för 2000-talet: Folkhälsa, folkrörelse och underhållning*, s. 28.

villkor för flickor och pojkar, integration av eftersatta grupper liksom ett värnande av god etik och sunda ideal. Viktigt är även att idrottsrörelsen aktivt verkar för alla medlemmars faktiska möjlighet till inflytande och delaktighet:

Regeringen vill betona vikten av att idrottsrörelsen fortsätter sitt arbete att kontinuerligt utveckla och förbättra sin verksamhet efter de aktivas behov och önskemål. Det är en viktig del av idrottsrörelsens demokratiska fostran att varje människa kan påverka såväl genom en demokratiskt uppbyggd mötesverksamhet som i den vardagliga träningen och tävlingen. Det är således väsentligt att varje deltagare blir delaktig i de beslut som formar verksamheten.⁶

Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar

I Regeringskansliet handläggs idrottsfrågor av Socialdepartementet. Ansvarigt statsråd är socialminister Jakob Forssmed. Fram till regeringsskiftet 2022 var idrottsfrågor placerade i Justitiedepartementet. I regeringens förslag till statsbudget ingår idrott i området *Politik för det civila samhället* under utgiftsområde 17, *Kultur, medier, trossamfund och fritid*. I riksdagen bereds idrottsfrågor av kulturutskottet.

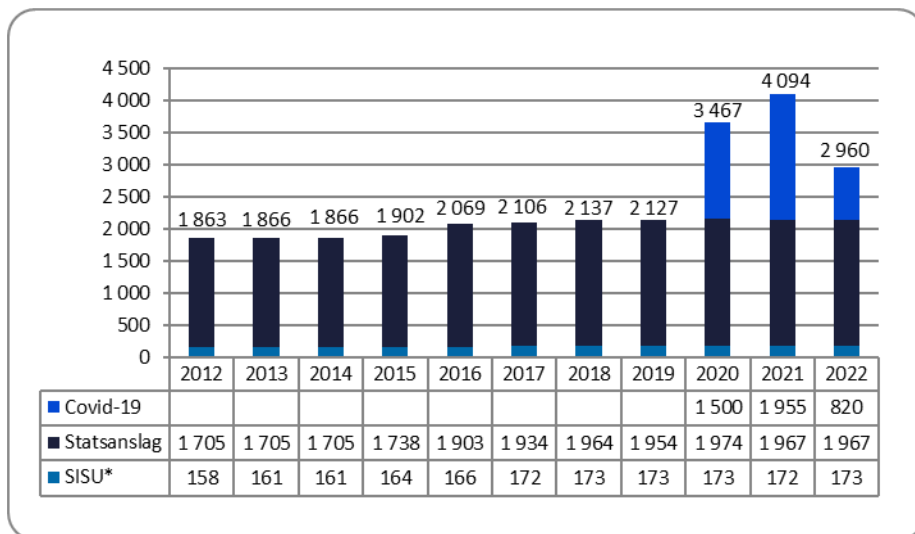
Statens idrottspolitik är rättsligt reglerad. En förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 1999:1177) inrättades 1999. I förordningen preciseras mål och syften med statens idrottspolitik, förutsättningar för bidragsfördelning och återrapportering med mera. Samma år instiftade riksdagen även en lag som fastslår att Riksidrottsförbundet ”prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer”.

De övergripande idrottspolitiska mål som fastslås i förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet konkretiseras på framför allt tre sätt. I budgetpropositionen kommenterar regeringen idrottspolitikens inriktning och utveckling. För anslaget över statsbudgeten utfärdar regeringen dessutom årliga riktlinjer till Riksidrottsförbundet. I dessa preciseras den statliga idrottspolitikens mål, syften och återrapporteringskrav fördelade över olika verksamhetsgrenar. Slutligen utfärdar regeringen även ett regleringsbrev (ställt till Kammarkollegiet) som preciserar bidragets anslagposter och särskilda villkor.

⁶ Ibid., s. 37.

Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning

I figur 1.1 redovisas det statliga idrottsstödet utveckling under perioden 2012–2022.

Figur 1.1 Statens stöd till idrotten 2012–2022 (miljoner kronor)

* Anslag till studieförbundet SISU Idrottsutbildarna.

Källa: Regleringsbrev *Statens stöd till idrotten 2012–2022*

Figur 1.1 visar att statens idrottsstöd det senaste decenniet ökat från 1 863 miljoner kronor 2012 till 2 960 miljoner kronor 2022. Den stora anslagsökningen åren 2020 till 2022 förklaras av att idrottsrörelsen under den perioden tilldelats närmare 4,3 miljarder kronor i extra anslag, för att mildra de negativa ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin.

I tabell 1.1 redovisas bidragets fördelning 2022 över olika anslagsposter. Den största enskilda anslagsposten är *Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet*. I denna post, på drygt 2 miljarder kronor, ingår organisationsstöd till Riksidrottsförbundet och dess medlemsförbund, medel till idrottens statliga lokala aktivitetsstöd (LOK-stöd) samt det särskilda kris- och stimulansstödet föranlett av coronapandemin. Den näst största bidragsposten är *Särskild satsning på idrott och motion*. Posten uppgår till 584 miljoner kronor. Merparten av beloppet, 525 miljoner kronor, utgörs av den särskilda satsningen *Idrottslyftet*. Därutöver ingår 45 miljoner kronor för den särskilda satsningen på daglig rörelse under skoldagen samt 14 miljoner kronor för idrottsinsatser i segrerade områden.

Tabell 1.1 Statens stöd till idrotten 2022 (kronor)

	Stöd i kr	Stöd i kr
Anslagspost Stöd till idrotten		2 786 811 000
Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet (ram)*	2 072 711 000	
Bidrag till internationellt samarbete m.m. (ram)	4 100 000	
Insatser mot dopning (ram)	45 000 000	
Bidrag till idrottsforskning (ram)	22 000 000	
Bidrag till specialidrott inom gymnasieskolan (ram)	43 000 000	
Särskild satsning på idrott och motion (ram)	584 000 000	
Etablering (ram)	16 000 000	
Anslag för vuxenutbildning		173 485 000
Särskilt verksamhetsstöd till Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (ram)	169 485 000	
Särskilda insatser inom folkbildningen för asylsökande	4 000 000	
Summa		2 960 296 000

* 820 000 000 avser att mildra negativa ekonomiska konsekvenser av coronapandemin.

Källa: Regeringen, *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende anslag 13:1* samt *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende anslagen 14:1 och 14:3 inom utgiftsområde 17*.

3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten

Inledning

I Centrum för idrottsforskningens uppdrag ingår en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten utifrån ett så kallat indikatorsystem. Indikatorer är statistiska mått vilka påvisar alternativt indikerar tillstånd eller förändringsprocesser inom större system. Syftet med indikatorer är följaktligen att bedöma utvecklingen inom ett område genom kontinuerlig uppföljning av en begränsad uppsättning data.

Indikatorer är förhållandevis enkla analysinstrument. Styrkan ligger i deras förmåga att förenkla och identifiera utvecklingsprocesser, och därmed skapa förståelse för en ofta komplex verklighet. Samtidigt får de inte förväxlas med forskningsresultat. Indikatorer avser främst att spegla i vilken riktning ett område utvecklas – men de kan sällan användas för att förklara varför en viss förändring sker.

För mer kvalitativt inriktade frågeställningar och analyser blir därmed kompletterande forskning nödvändig. Av detta följer att indikatorer med fördel kan användas som ett första led i en större uppföljningsprocess. De är – och ska vara – enkla och lättillgängliga data, som skapar en första överblick över ett område och påvisar eventuella utvecklingstendenser. Därefter kan uppföljningen kompletteras med fördjupad analys eller forskning inom de aspekter där indikatorerna belyst ett behov av ytterligare kunskapsinsamling.

Indikatorsystemets syfte: Att följa upp föreningsidrotten

Det övergripande syftet med Centrum för idrottsforskningens indikatorsystem är att följa upp statens stöd till idrotten, med utgångspunkt i regeringens förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 2009:1589). Av förordningen framgår att statsbidrag endast får beviljas 1) organisationer på central, regional eller lokal nivå som arbetar med idrottsverksamhet 2) Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) för förberedelser inför och deltagande i internationell tävlingsverksamhet och 3) huvudmän som är ansvariga för utbildning vid riksidsrottsgymnasier.

Bidraget är alltså – med få undantag, såsom medel till riksidsrottsgymnasierna – öronmärkt för föreningsidrott. Detta gäller även vårt indikatorsystem. Idrott kan

bedrivs på många sätt och i många skilda organisatoriska former. I begreppet rymms alltifrån traditionell träning i idrottsföreningar och motionsaktiviteter på kommersiella gym, till friluftsliv och skolämnet Idrott och hälsa. I Centrum för idrottsforsknings indikatorsystem är det föreningsidrotten som ska följas upp.

I fråga om vad staten vill uppnå med sitt stöd, stadgas i nämnda förordning att statsbidraget ska främja verksamhet som:

- bidrar till att utveckla barn och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott
- bedrivs ur ett barnrättsperspektiv, bland annat genom att öka barn och ungdomars inflytande över och ansvar för sitt idrottande
- gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion
- bidrar till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främjar en god hälsa hos alla människor
- syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet
- utvecklar samverkan mellan organisationer som arbetar med idrottsverksamhet, skolan och andra som bedriver arbete för att främja fysisk aktivitet och goda motionsvanor
- främjar integration och god etik
- aktivt motverkar dopning inom idrotten
- stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Det indikatorsystem som redovisas i det följande baseras på statsbidragets avgränsningar och preciseringar. Först har förordningens bestämmelser och syftesparagrafer delats in i fem målområden:

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickor och pojkars, kvinnor och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrottens internationella konkurrenskraft

För vart och ett av dessa målområden har indikatorer utformats.

Om indikatorsystemets allmänna principer och underlag

Vid utformningen av ett indikatorsystem finns olika krav att beakta. Vissa krav handlar om vetenskaplig kvalitetssäkring. Sådana metodfrågor diskuteras i nästkommande avsnitt *Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet*. Andra hänsynstaganden handlar om att skapa smidighet och tillämpbarhet i uppföljningssystemet. Som exempel bör indikatorerna vara förhållandevis enkla att ta fram, företrädesvis via offentlig statistik eller andra, större databaser.

Vidare bör indikatorer vara begripliga och entydiga att tolka. Även för en relativt oinitierad bedömare ska det vara tydligt vad indikatorn avser att mäta, och hur resultatet ska bedömas. Slutligen återstår politiskt orienterade hänsynstaganden, såsom att indikatorerna bör belysa förhållanden som uppfattas som viktiga för medborgarnas välfärd och dessutom är politiskt möjliga att förändra.

Underlaget till vårt indikatorsystem baseras på många och olika källor. Merparten av informationen har inhämtats via Riksidrottsförbundet, såsom uppgifter om specialidrottsförbundens medlemsbestånd, styrelsesammansättning och ekonomi. För aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har den så kallade LOK-stödsstatistiken använts. Information om ledaruppdrag, kostnader för idrottsutrustning med mera har inhämtats från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*.

Vid sidan av Riksidrottsförbundet har SISU Idrottsutbildarna tillhandahållit information om genomförda studieinsatser inom idrottsrörelsen. Offentlig statistik har inhämtats från Statistikmyndigheten SCB:s (SCB) undersökningar av levnadsförhållanden i Sverige, och från Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät. Antidoping Sverige har bidragit med uppgifter om Sveriges insatser mot dopning.

Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet

Att utveckla nya databaser inom ett politikområde är ofta både kostsamt och tidskrävande. Många indikatorsystem utvecklas därför ur befintlig statistik. Strategin kan enklast beskrivas som en sorts jämkning mellan de frågor man önskar få besvarade i uppföljningssystemet, och den statistik eller information som står till buds via myndigheter och andra organisationers regelbundna informationsinsamling.

En sådan process väcker många och viktiga metodfrågor. En första fråga är givetvis om de indikatorer som konstrueras har förmåga att mäta det som faktiskt avses (validitetskrav). Om exempelvis målet är att mäta den samlade svenska elitidrottens internationella konkurrenskraft, räcker det inte att enbart samla in information om svenska resultat i olympiska spel. En andra fråga handlar om kvaliteten på den information som indikatorerna bygger på. Har kunskapen insamlats i enlighet med vetenskapliga principer? Finns det brister eller begränsningar i informationen? Kort sagt: Hur tillförlitlig är egentligen den data indikatorerna bygger på?

Något som ytterligare komplicerar är att många myndigheter och forskargrupper visserligen kan vara intresserade av en gemensam frågeställning, men att de använder så olika urvalsmetoder, mättekniker eller begreppsdefinitioner att det blir svårt att jämföra resultatet av deras arbete.

De allra flesta vetenskapliga studier är en kompromiss mellan det önskvärda och det möjliga. Detta gäller inte minst stora befolkningsstudier. Av praktiska skäl bygger denna typ av undersökningar ofta på så kallade enkätdata, det vill säga att information inhämtats hos större befolkningsgrupper genom företrädesvis enkäter eller intervjuer. I sådana kvantitativt inriktade undersökningar är principen enkel: ju fler i undersökningssamlingen som besvarar forskarnas frågor, desto större sannolikhet att befolkningsgruppens sammansättning speglas på ett korrekt sätt. Samtidigt ökar kostnaderna snabbt i takt med frågeformulärens längd och antalet tillfrågade. I praktiken bygger därför många enkätstudier på ett begränsat antal frågeställningar, och ett mindre urval av den grupp man avser att undersöka. Detta är givetvis viktigt att beakta när man ska bedöma studiernas resultat.

Ännu ett metodproblem vid enkäter är att de tillfrågade inte alltid ger helt sanningsenliga svar. Forskning har bland annat visat att det finns en generell tendens hos respondenter att svara positivt, och att det krävs starkare motiv för att svara negativt. Denna tendens att föredra positiva svar är särskilt tydlig hos barn. När frågorna rör socialt önskvärda beteenden – såsom i vilken utsträckning man har en fysiskt aktiv och hälsosam livsstil – tillkommer risken att de tillfrågades svar påverkas av samhällets förväntningar.

Avslutningsvis återstår problemet att många människor av olika skäl väljer att inte besvara forskares frågor och enkäter. Om svarsbenägenheten varierar mellan olika svarsgrupper (exempelvis att kvinnor svarar i mindre utsträckning än män) uppstår risken att datamaterialet blir skevt. Om antalet svarande dessutom blir alltför litet uppstår risken att de svarande inte speglar sina svarsgrupper på ett korrekt sätt. I

bedömningen av olika statistiska undersökningar är det därför viktigt att alltid ta hänsyn till faktorer som antalet tillfrågade i studien, den faktiska svarsfrekvensen samt huruvida forskarna bedömt studiernas representativitet genom en bortfallsanalys.

Förändringar i indikatorsystemets källor

En allmän strävan vid etablering av indikatorsystem är att i möjligaste mån undvika förändringar i utformningen av indikatorer eller insamlingen av data. Samtidigt är det en realitet att den statistik som Centrum för idrottsforskning årligen samlar in via myndigheter, idrottsrörelsen, SCB och så vidare genomgår förändringar av olika slag. Det kan handla om alltifrån att centrala frågor i en enkät omformuleras, till att underlaget för studierna försämras – eller att hela enkätstudier läggs ned.

Mot denna bakgrund ska det konstateras att Centrum för idrottsforskningens indikatorsystem genomgått vissa förändringar över tid. En betydande sådan är att Riksidrottsförbundet 2013 införde det elektroniska verksamhetssystemet IdrottOnline som källa för information om medlemsförbundens storlek och sammansättning. Vidare har den tidigare enkätstudien *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor* reviderats, och ersatts av *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Den senare studien genomförs sedan 2019 vartannat år.

Därtill har SCB över tid både omformulerat och begränsat sina frågor om idrott och fysisk aktivitet i sina årliga studier av medborgarnas levnadsförhållanden. Det senare har medfört att indikatorerna 3.2 och 3.3 (om ungas deltagande i olika idrotter samt deras tillgång till anläggningar) inte längre kan redovisas. Sedan 2015 har dessutom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) upphört att sammanställa information om idrottsskador, med effekten att indikator 2.3 om skadade i olycksfall inom idrotten inte heller kan redovisas. Även indikatorerna 5.2 och 5.4 har utgått, eftersom Centrum för idrottsforskning inte längre följer upp talangutveckling inom ramen för Sveriges Olympiska Kommitté (SOK).

Till följd av dessa förändringar har Centrum för idrottsforskning initierat en större översyn av sitt indikatorsystem. Ambitionen är både att kvalitetssäkra befintliga indikatorer, och identifiera nya indikatorer, i målområden där kunskapen begränsats eller försämrats. Detta arbete kommer att fortgå under 2023.

Sedan 2019 års rapport har uppgifter från SOK om medaljkapacitet och talangsatsningar i olympiska idrotter utgått, och ersatts av nya uppgifter från Riksidrottsförbundet om andelen kvinnor och män i specialidrottsförbundens landslags-trupper.

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområdet behandlar idrottens ställning som frivilligt organiserad folkrörelse, dess självständighet i förhållande till stat respektive marknad, det ideella ledarskapets omfattning och betydelse med mera.

Målområde 1 innehåller sammanlagt sex indikatorer. De första fyra avser idrottens karaktär av ideell rörelse (folkrörelse) mätt i föreningsmedlemskap, aktiviteter inom barn- och ungdomsidrotten samt ideellt engagemang. De följande två speglar föreningsidrottens existensvillkor i relation till stat och marknad, mätt efter specialidrottsförbundens totala omsättning och offentliga stöd.

Indikator 1.1 Medlemmar i idrottsrörelsen

Precisering: Idrottsrörelsens totalpopulation fördelad på kön och ålder (6–80 år)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: IdrottOnline samt enkätstudien *Svenska folkets relation till motion och idrott*

Tabell 3.1.1.1 Riksidrottsförbundets medlemmar 2016–2021 (6–80 år)*

År	Alla medlemmar	Andel av urvalsgruppen (%)	Samtliga i urvalsgruppen
2021	3 213 000	35	9 238 000
2019	3 343 000	37	9 121 000
2018	3 149 000	35	9 025 000
2017	3 249 000	36	8 918 000
2016	3 211 000	36	8 798 000

* Kategorin icke-medlemmar redovisas inte i tabellen.

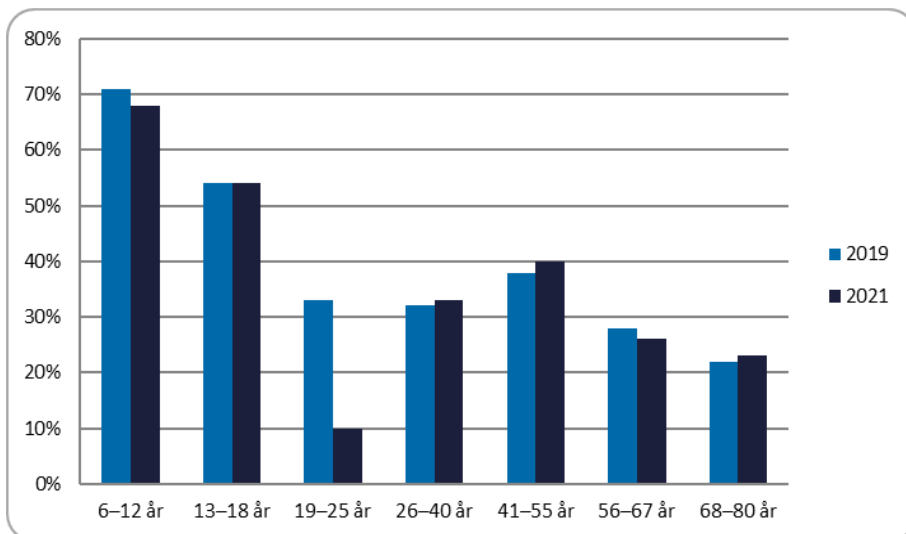
Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden, sedan 2019 genomförs undersökningen vartannat år)

Tabell 3.1.1.1 redovisar den organiserade idrottens medlemskår 2016–2021. Uppgifterna är skattade och hämtade från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Studien genomförs sedan 2019 endast vartannat år, med följden att statistik inte samlats in för 2020.

Siffrorna indikerar att strax över 3,2 miljoner personer – mer än var tredje svensk medborgare i åldern 6–80 år – var medlemmar i en idrottsförening 2021. Jämförelse över tid visar små variationer. Visserligen kan vi notera en viss nedgång mellan åren 2019 och 2021, men eftersom statistiken baseras på skattade värden måste minskningen behandlas med försiktighet. Huruvida nedgången är reell och dessutom kopplad till coronapandemin är således svart att bedöma. Däremot ger statistiken fog för påståendet att idrottsrörelsen är en av Sveriges största folkrörelser.

En granskning av den könsmässiga sammansättningen indikerar att idrottsrörelsens medlemmar 2021 bestod av 45 procent kvinnor och 55 procent män. Om begreppet *jämställd* definieras som att det underrepresenterade könet i en verksamhet ska uppgå till minst 40 procent, uppfyllde idrottsrörelsen i sin helhet detta kriterium väl. Om vi i stället studerar fördelningen av kvinnor och män i olika specialidrottsförbund blir bilden mer komplex. Hela 46 av Riksidrottsförbundets 71 medlemsförbund 2021 (65 procent) hade över 60 procent män bland sina medlemmar. Vidare hade 18 förbund (25 procent) en jämställd medlemskår, medan 7 förbund (10 procent) i stället hade över 60 procent kvinnor bland sina medlemmar. Idrottsrörelsen är alltså jämställd på aggregerad nivå, men kvinnors och mäns val av idrottsaktiviteter skiljer sig åt.

Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott* ger möjlighet att studera idrottsrörelsens medlemskår även ur ett generationsperspektiv. I figur 3.1.1.1 redovisas idrottsrörelsens medlemmar 2019 och 2021 fördelade på åldersgrupper, och uttryckta som andel av samtliga i varje ålderskategori. Figuren är intressant eftersom den belyser föreningsidrottens popularitet i olika ålderskategorier. Därtill är jämförelsen mellan 2019 och 2021 viktig, eftersom den visar förändringar i idrottsrörelsens sammansättning mellan året före coronapandemin (2019) och dess andra år (2021).

Figur 3.1.1.1 Idrottsrörelsens åldersfördelning 2019 och 2021, andel av samtliga i varje ålderskategori (%)

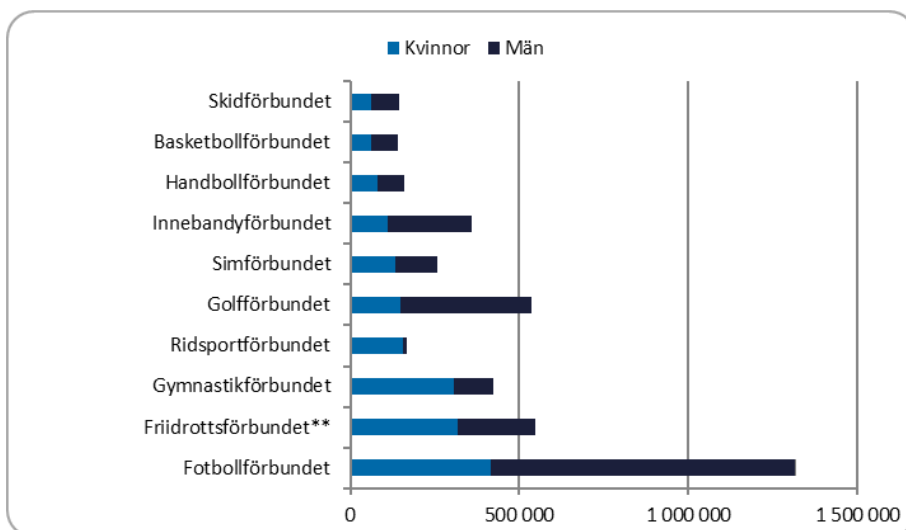
Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden, sedan 2019 genomförd undersökningen vartannat år)

På ett övergripande plan visar figur 3.1.1.1 att idrottsrörelsen engagerar personer i alla åldersgrupper. Samtidigt framkommer tydliga åldersrelaterade mönster, såtillvida att andelen medlemmar är högst bland barn och yngre ungdomar. I ålderskategorin 6–12 år utgör de hela 68 procent (2021). I åldersgruppen ”unga vuxna” (19–40 år) är andelen medlemmar strax över 30 procent (med undantag för gruppen 19–25 under 2021, vilket kommenteras nedan). Därefter ökar åter andelen medlemmar i åldersgruppen 41–55 år, för att sedan minska igen i takt med ökad ålder. Variationen mellan ålderskategorierna visar att medlemskapet i idrottsrörelsen är särskilt högt i unga år, och i den fas i livet då många är föräldrar till idrottsaktiva barn.

I de flesta åldersgrupper är skillnaderna små mellan andelen medlemmar 2019 jämfört med 2021. Det stora undantaget är åldersgruppen 19–25 år, där andelen medlemmar drastiskt minskat från 33 procent 2019 till 10 procent 2021. Nedgången förklaras framför allt av pandemin och det faktum att Folkhälsomyndighetens rekommendationer på idrottsområdet var mer restriktiva för unga över 18 år.

Riksidrottsförbundet inhämtar årlig statistik från specialidrottsförbunden. Uppgifter om personer registrerade som ”Aktiv i idrott” via det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline gör det möjligt att jämföra den könsmässiga fördelningen mellan olika förbund. Med ”Aktiv i idrott” menas att man deltagit i föreningens aktiviteter minst en gång på ett år, exempelvis som utövare, tränare, ledare eller förtroendevald.

Figureerna 3.1.1.2–3.1.1.3 och tabell 3.1.1.3 visar stora skillnader mellan de förbund som har högst antal kvinnor eller män, respektive de med störst andel kvinnor eller män. Belysande exempel är att cheerleading, ridsport, islandshäst och konståkning är idrotter där andelen kvinnor uppgår till mellan 83 och 98 procent. Flest kvinnor återfinns däremot i fotboll och friidrott. På motsvarande sätt är andelen män störst i idrotter som flygsport, cricket och biljard (85–89 procent), men antalet högst inom idrotterna fotboll och golf.

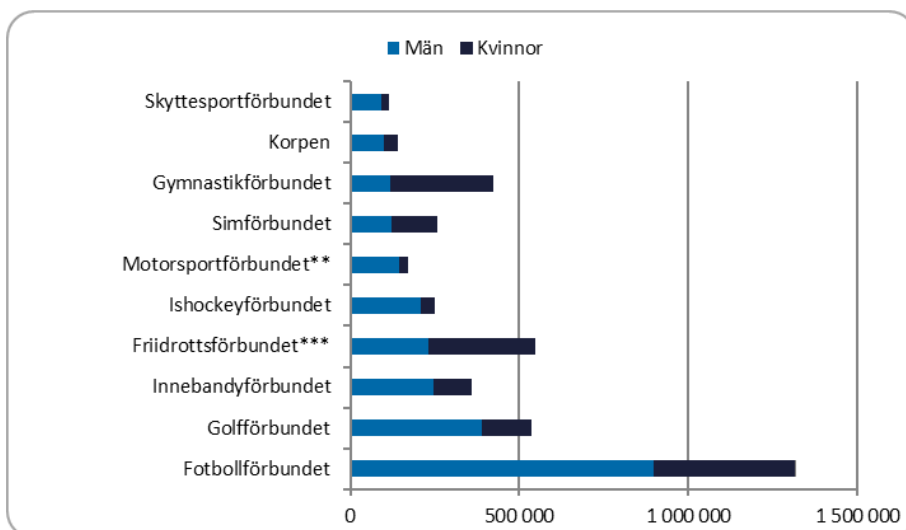

Figur 3.1.1.2 Specialidrottsförbund med flest kvinnor ("Aktiv i idrott") 2021

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Fr iidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Figur 3.1.1.3 Specialidrottsförbund med flest män ("Aktiv i idrott") 2021

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

** Racerbåtförbundet gick per 1 april 2021 samman med Motorsportförbundet (tidigare Motorcykel- och Snöskoterförbundet).

*** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Fr iidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Tabell 3.1.1.2 Specialidrottsförbund med störst andel män respektive kvinnor ("Aktiv i idrott"*) 2021 (%)

Förbund med störst andel män	%	Förbund med störst andel kvinnor	%
Flygsportförbundet	89	Cheerleadingförbundet	98
Cricketförbundet	85	Ridsportförbundet	92
Biljardförbundet	85	Islandshästförbundet****	89
Ishockeyförbundet	84	Konståkningsförbundet	83
Motorsportförbundet**	84	Gymnastikförbundet	72
Amerikansk Fotbollförbundet***	84	Draghundsportförbundet	66
Frisbeesportförbundet	83	Danssportförbundet	66
Skyttesportförbundet	82	Friidrottsförbundet*****	58
Dartförbundet	81	Volleybollförbundet	53
Bordtennisförbundet	81	Gång- och Vandrarförbundet	53

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

** Racerbåtförbundet gick per 1 april 2021 samman med Motorsportförbundet (tidigare Motorcykel- och Snökoterförbundet).

*** Landhockeyförbundet gick per 1 januari 2022 samman med Amerikansk Fotbollförbundet (numera Förbundet för amerikansk fotboll, flaggfotboll och landhockey; SWE3).

**** Islandshästförbundet är ny medlem sedan 2021.

***** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Indikator 1.2 Medlemmar i specialidrottsförbund

Precisering: Medlemskap i idrottsrörelsens specialidrottsförbund

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: IdrottOnline

Indikator 1.2 avser att spegla olika idrotters storlek och sammansättning över tid. Uppgifterna härrör från specialidrottsförbundens medlemsstatistik, såsom den framträder i det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline ("Aktiv i idrott").

Som statistikunderlag har IdrottOnline både styrkor och svagheter. En viktig fördel är att medlemsstatistiken genom IdrottOnline baseras på faktiskt registrerade medlemmar i lokala idrottsföreningar, till skillnad från tidigare då förbundens medlemsrapportering i stor utsträckning baserades på skattningar. Detta får däremot inte tolkas som att IdrottOnline ger en heltäckande bild av idrottsrörelsens medlemskår. Det finns fortfarande föreningar som inte använder IdrottOnline. Det är frivilligt för idrottsföreningar att ha sitt medlemsregister i IdrottOnline, och eftersom det förekommer andra administrativa system kan det finnas medlemmar

i idrottsrörelsen som inte är registrerade i IdrottOnline. Därtill är registervärden högst ojämn bland idrottens många föreningar. Det saknas rutiner för rensning, vilket gör att personer som inte längre är medlemmar återfinns i registren, vilket leder till överregistrering. Dessa faktorer riskerar att ge en felaktig bild av svensk föreningsidrott, och falska statistiska indikationer. Att många föreningar successivt övergår till att använda IdrottOnline ger dessutom det felaktiga intrycket att specifika idrotter har en ovanligt snabb tillväxt. På motsvarande sätt riskerar de föreningar som mer löpande uppdaterar sina medlemsregister (och därmed avregistrerar personer som inte längre betalar medlemsavgift) att få just sina idrotter att framstå som drabbade av medlemsflykt.

En ytterligare svaghet med IdrottOnline som källa till medlemsstatistik är att måttet "Aktiv i idrott" är brett och svårtolkat. Måttet inrättades för att skapa skillnad mellan aktiva och passiva medlemmar. Enligt Riksidrottsförbundets bestämmelser ska en medlem bedömas som "Aktiv i idrott" om denne deltagit minst en gång på ett år i föreningens aktiviteter, exempelvis som utövare, tränare, ledare eller förtroendevald. Problemet är dock att definitionen till viss del även omfattar supportrar, under förutsättning att de betalar medlemsavgift och minst en gång under ett år deltar i en av föreningens aktiviteter, såsom ett årsmöte. Det bör även noteras att en person kan vara medlem i flera specialidrottsförbund, liksom ha flera medlemskap i flera idrottsföreningar i ett och samma specialidrottsförbund. Av dessa resonemang följer att specialidrottsförbundens medlemsrapportering ännu måste analyseras med försiktighet. Större förändringar i statistiken bör lämpligtvis kontrolleras med andra källor och undersökas vidare i varje enskilt fall. Riksidrottsförbundet har uppmärksammat osäkerheten med "Aktiv i idrott" och genomför utvecklingsarbeten för att öka kvaliteten på underlaget om idrottsrörelsens medlemmar.

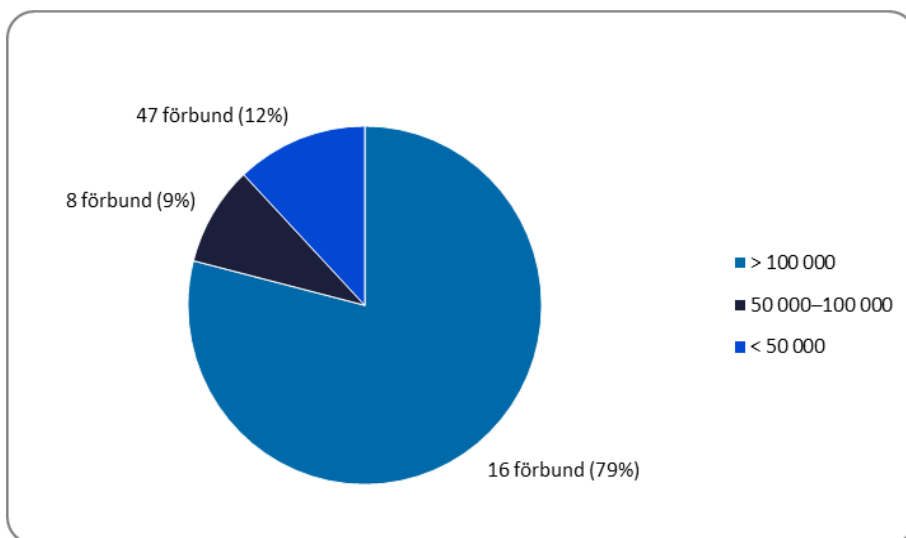
Med detta sagt redovisas specialidrottsförbundens rapporterade medlemsbestånd 2021 i tabell 3.1.2.1.

Tabell 3.1.2.1 Antal medlemskap ("Aktiv i idrott"*) 2021, fördelade på specialidrottsförbund

Förbund	Medlemmar	Förbund	Medlemmar
Fotbollförbundet	1 312 858	Karateförbundet	23 859
Friidrottsförbundet**	546 548	Judoförbundet	21 015
Golf förbundet	536 980	Flygsportförbundet	20 664
Gymnastikförbundet	424 952	Skridsko/Kålk/Rullidrottsförb.****	16 466
Innebandyförbundet	358 409	Amerikansk Fotbollförbundet*****	15 880
Simförbundet	256 299	Cheerleadingförbundet	15 711
Ishockeyförbundet	250 896	Triathlonförbundet	14 251
Motorsportförbundet***	171 088	Tyngdlyftningsförbundet	14 125
Ridsportförbundet	168 599	Klätterförbundet	13 398
Handbollförbundet	160 282	Frisbeesportförbundet	13 235
Skidförbundet	146 078	Bågskytteförbundet	12 269
Basketbollförbundet	142 516	Bouleförbundet	12 181
Korpen	141 854	Sportdykarförbundet	12 117
Tennisförbundet	114 417	Squashförbundet	10 533
Skyttesportförbundet	112 814	Islandshästförbundet*****	10 223
Budo- och Kampsportsförbundet	106 389	Rugbyförbundet	9 822
Orienteringsförbundet	87 688	Bangolf förbundet	9 333
Skolidrottsförbundet	85 005	Draghundsportförbundet	9 115
Bilsportförbundet	83 248	Vattenskid- och Wakeboardförbundet	8 563
Seglarförbundet	77 773	Padelförbundet	8 475
Cykelförbundet	71 957	Skidskytteförbundet	7 380
Bordtennisförbundet	64 771	Fäktförbundet	6 662
Akademiska idrottsförbundet	61 897	Cricketförbundet	5 946
Bandyförbundet	52 638	Mångkampsförbundet	5 449
Volleybollförbundet	48 708	Roddförbundet	5 027
Badmintonförbundet	47 318	Gång- och Vandrarförbundet	4 648
Konståkningsförbundet	41 306	Dövidrottsförbundet	4 636
Boxningsförbundet	36 064	Castingsförbundet	4 520
Styrkelyftförbundet	32 702	Dartförbundet	4 367
Taekwondoförbundet	32 133	Biljardförbundet	3 830
Danssportförbundet	30 106	Isseglarförbundet	3 794
Skateboardförbundet	29 796	Varpaförbundet	3 703
Kanotförbundet	26 868	Baseboll- och Softbollförbundet	3 443
Brottningsförbundet	26 380	Dragkampförbundet	3 188
Bowlingförbundet	25 827	Curlingförbundet	3 150
Parasportförbundet	24 076		

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund. ** Många lokalföreningar i Friskis & Svette är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. *** Racerbåtförbundet gick per 1 april 2021 samman med Motorsportförbundet (tidigare Motorcykel- och Snöskoterförbundet). **** Kålkspportförbundet gick per 1 januari 2021 samman med Skridskoförbundet (numera Svenska Skridsko-, Kålk- och Rullidrottsförbundet; SweSports). ***** Landhockeyförbundet gick per 1 januari 2022 samman med Amerikansk Fotbollförbundet (numera Förbundet för amerikansk fotboll, flaggfotboll och landhockey; SWE3). ***** Islandshästförbundet och Padelförbundet är nya medlemmar sedan 2021. Källa: RF/IdrottOnline

Tabell 3.1.2.1 visar tydligt att de totalt 71 specialidrottsförbund som tillhörde Riksidrottsförbundet 2021 utgör en brokig skara av både stora och små sammanlutningar. Sexton förbund är stora, med medlemsantal på över 100 000 individer vardera. Störst är fotboll med drygt 1,3 miljoner medlemmar. Därefter följer friidrott, golf och gymnastik med medlemsbestånd i spannet 400 000–550 000. De 16 stora förbunden samlar hela 79 procent av Riksidrottsförbundets totala medlemskår. Åtta förbund utgör en mellankategori, med medlemsantal på 50 000–100 000 personer, motsvarande nio procent av den totala medlemskåren. Restande 47 förbund (12 procent) har alla medlemsantal på färre än 50 000 personer. Ett sätt att åskådliggöra variationer i storlek är att sammanföra förbunden i olika kategorier, enligt figur 3.1.2.1.

Figur 3.1.2.1 Antal specialidrottsförbund grupperade efter medlemsantal och förbundens andel (%) av det totala medlemsantalet ("Aktiv i idrott"*) 2021

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

Källa: RF/IdrottOnline

Förändringar i förbundens medlemsstatistik mellan 2019 och 2021

Ett rimligt antagande vore att coronapandemin och de påföljande samhällsrestriktionerna skulle ha negativ effekt på idrottsrörelsens medlemsstatistik. En tid när många föreningar tvingades lägga ned eller kraftigt begränsa sin verksamhet borde väl resultera i färre, snarare än fler, medlemmar? Jämförelser mellan 2019 och 2021 visar en rakt motsatt bild. Antalet registrerade medlemmar i idrotts-

rörelsen ökade nämligen mellan åren 2019 och 2021. Totalt registrerades drygt 720 000 fler medlemskap 2021 än 2019, motsvarande en tillväxt på 13 procent. I likhet med tidigare år var ökningen dessutom bred. Endast tio förbund redovisade färre medlemskap 2021 än 2019. I antal ökade Svenska Fotbollförbundet mest, från en dryg miljon medlemmar 2019 till drygt 1,3 miljoner medlemmar 2021. Detta motsvarar en dryg tredjedel av idrottsrörelsens totala medlemsökning under dessa år. Andra förbund som ökade mycket är Svenska Budo- och Kampsportsförbundet, som ökade med 29 procent (från drygt 82 000 medlemmar 2019 till drygt 106 000 medlemmar 2021) och Svenska Taekwondoförbundet, som ökade med 25 procent (från drygt 25 000 medlemmar 2019 till strax över 32 000 medlemmar 2021). Att just dessa två idrotter skulle skörda så stora framgångar i nyrekryteringen av medlemmar under 2020–2021 är särskilt anmärkningsvärt, eftersom kampsporter tillhörde den skara av inomhusidrotter som drabbades särskilt hårt av coronapandemin och dess påföljande samhällsrestriktioner. Detta framgår av LOK-stödsstatistiken, som bland annat visar att aktivitetsnivåerna (deltagartillfällena) i Svenska Budo- och Kampsportsförbundet minskade med 30 procent under samma period. Den enda rimliga slutsatsen är följaktligen att IdrottOnline fortfarande är i ett uppbyggnadsskede, och att systemet i dagsläget är en otillförlitlig kunskapskälla angående medlemskap i idrottsföreningar. Detta är viktigt att understryka. Enligt Centrum för idrottsforskningens bedömning kan IdrottOnline i uppföljningssammanhang användas som ett grovt mått på olika förbunds relativa storlek, men i mätningar av idrottsrörelsens faktiska verksamhet är framför allt andra mått att föredra.

Stora och små

När föreningsantal och medlemsbestånd sammanförs i tabellerna 3.1.2.2 och 3.1.2.3 framträder diverse mönster. Vissa förbund – framför allt golf men även simning, akademisk idrott, friidrott och Korpen – utmärker sig genom att ha stora föreningar. I andra, såsom dart, bowling och parasport, är det vanligt med ett betydligt lägre genomsnittligt medlemsbestånd i föreningarna. Svenska Fotbollförbundet har både flest medlemmar och föreningar. Därefter utmärker sig förbunden för friidrott och golf med många medlemmar, medan skidor, skyttesport och gymnastik i stället har många föreningar.

Tabell 3.1.2.2 Specialidrottsförbund med störst och minst föreningar ("Aktiv i idrott"* per förening**) 2021

Störst föreningar (kvot)		Minst föreningar (kvot)	
Golfförbundet	1 316	Dartförbundet	29
Simförbundet	857	Parasportförbundet	45
Akademiska idrottsförbundet	658	Bowlingförbundet	45
Friidrottsförbundet***	584	Bouleförbundet	52
Korpen	522	Curlingförbundet	53
Ishockeyförbundet	449	Flygsportförbundet	60
Basketbollförbundet	444	Triathlonförbundet	61
Gymnastikförbundet	442	Gång- och Vandrarförbundet	65
Fotbollförbundet	427	Dragkampförbundet	71
Innebandyförbundet	426	Biljardförbundet	71

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

** Enbart föreningar med organisationsnummer ingår. En del föreningar har sektioner, och ingår därmed i flera specialidrottsförbund.

*** Många lokalföreningar i Friskis & Sveltis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Tabell 3.1.2.3 Specialidrottsförbund med flest föreningar* och flest medlemmar ("Aktiv i idrott"**) 2021

Flest föreningar		Flest medlemmar	
Fotbollförbundet	3 075	Fotbollförbundet	1 312 858
Skidförbundet	1 229	Friidrottsförbundet***	546 548
Skyttesportförbundet	1 053	Golfförbundet	536 980
Gymnastikförbundet	962	Gymnastikförbundet	424 952
Friidrottsförbundet***	936	Innebandyförbundet	358 409
Ridsportförbundet	846	Simförbundet	256 299
Innebandyförbundet	841	Ishockeyförbundet	250 896
Budo- och Kampsportsförbundet	787	Motorsportförbundet****	171 088
Skolidrottsförbundet	615	Ridsportförbundet	168 599
Bowlingförbundet	572	Handbollförbundet	160 282

* Enbart föreningar med organisationsnummer ingår. En del föreningar har sektioner, och ingår därmed i flera specialidrottsförbund.

** Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

*** Många lokalföreningar i Friskis & Sveltis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

**** Racerbåtförbundet gick per 1 april 2021 samman med Motorsportförbundet (tidigare Motorcykel- och Snöskoterförbundet).

Källa: RF/IdrottOnline

Indikator 1.3 Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten

Precisering: LOK-stödsberättigade deltagartillfällen och aktiviteter fördelade på åldersgrupper och kön

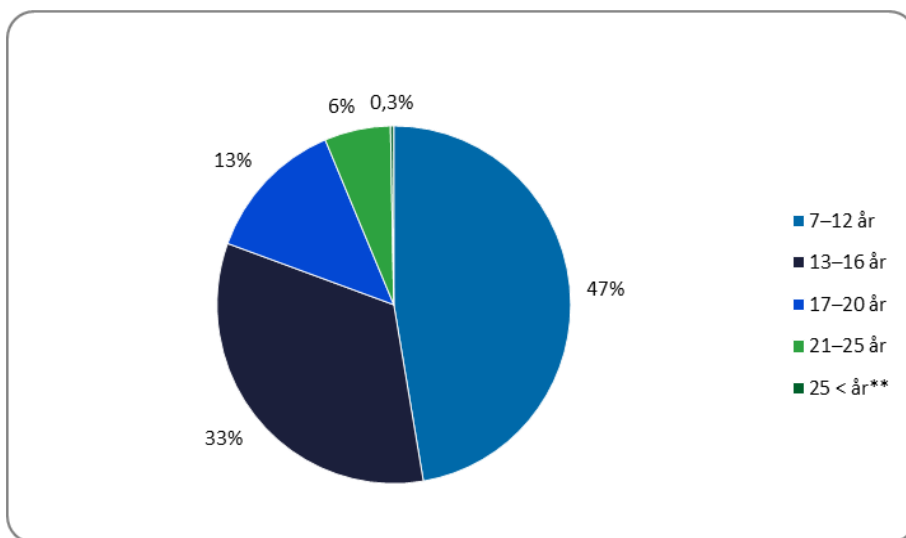
Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) är ett generellt, statligt aktivitetsstöd riktat till lokala och ideella ungdomsorganisationer. För idrottsföreningar gäller särskilda regler, beslutade av Riksidrottsstyrelsen. Bidragsberättigade är ideella föreningar anslutna till något av Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Bidrag utgår för både aktiviteter och deltagartillfällen.

Riksidrottsstyrelsen beslutade om förändringar i LOK-stödet med början den 1 januari 2022. Nyordningen innebar bland annat att antalet bidragsberättigade aktiviteter begränsades för idrottsrörelsens yngre medlemsgrupper. För 2021 års uppgifter gäller dock de regler som infördes 2014. Bidragsberättigade deltagare var då barn och ungdomar i åldern 7–25 år och ledare 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättningar saknas övre åldersgräns, vilket förklarar kategorin över 25 år i bland annat figur 3.1.3.1.

Enligt 2021 års LOK-statistik redovisade landets lokala idrottsföreningar sammanlagt strax under 50,5 miljoner deltagartillfällen, varav den största andelen bestod av barn och ungdomar mellan 7 och 16 år (se figur 3.1.3.1).

Figur 3.1.3.1 Lokalt aktivitetsstöd 2021, deltagartillfällen (totalt 50,5 miljoner), fördelade på åldersgrupper (%)*

* På grund av avrundning blir totalen inte 100 procent. ** För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Källa: RF/LOK-stöd

En granskning av den könsmässiga fördelningen i tabell 3.1.3.1 visar att pojkar svarade för 60 procent av samtliga deltagartillfällen, och flickor för 40 procent. Denna fördelning har varit i huvudsak oförändrad sedan Centrum för idrottsforskningens första uppföljning av statens stöd 2009. Vidare framkommer att andelen pojkar ökar något med stigande ålder, fram till och med 25 års ålder. Sammantaget indikerar statistiken att pojkar redan i unga år är något mer aktiva inom föreningsidrotten än flickor, och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden.

Tabell 3.1.3.1 Lokalt aktivitetsstöd 2021, deltagartillfällen, fördelade på åldersgrupper och kön (%)

Ålder	Pojkar	Flickor
7–12 år	57	43
13–16 år	60	40
17–20 år	65	35
21–25 år	71	29
25 < år*	64	36
Alla	60	40

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Källa RF/LOK-stöd

I tabell 3.1.3.2 redovisas deltagartillfällen och aktiviteter för samtliga specialidrottsförbund under 2021.

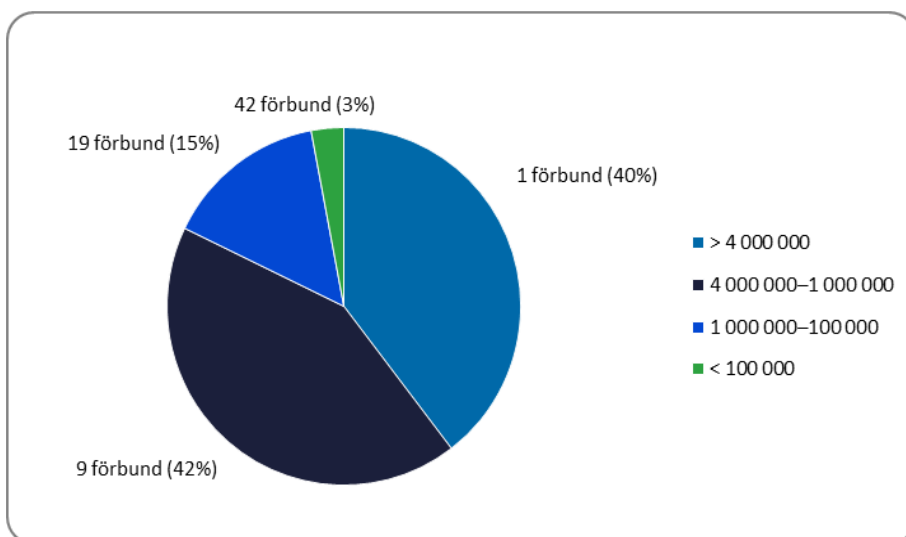
Tabell 3.1.3.2 Lokalt aktivitetsstöd 2021, deltagartillfällen och aktiviteter (7–25 år*), fördelade på specialidrottsförbund

Förbund	Deltagartillf.	Aktiviteter	Förbund	Deltagartillf.	Aktiviteter
Fotboll	20 150 690	1 551 770	Kanot	66 130	8 660
Ishockey	3 828 246	271 210	Bowling	58 761	7 680
Innebandy	3 693 158	300 245	Styrkelyft	58 230	9 185
Gymnastik	2 591 535	257 352	Klättring	55 976	7 000
Ridsport	2 474 672	397 308	Rugby	54 552	6 345
Handboll	2 313 214	188 822	Akademisk idrott	51 899	6 618
Basket	2 106 928	193 022	Dövidrott	51 474	2 650
Simidrott	2 044 620	282 733	Squash	45 849	7 689
Tennis	1 419 522	304 991	Skateboard	40 620	4 405
Friidrott**	1 094 718	120 616	Cricket	36 803	3 355
Budo och Kampsport	999 797	97 245	Baseboll och Softboll	30 879	4 073
Konstakning	820 115	115 772	Bågskytte	28 551	5 223
Taekwondo	586 429	47 966	Frisbee	22 544	2 750
Karate	575 535	54 402	Skidskytte	21 573	2 694
Bordtennis	444 622	56 344	Skridsko/Kälk/Rull.*****	21 432	2 826
Boxning	434 700	37 162	Vattenskidor/Wakeb.	20 961	2 833
Badminton	403 865	43 170	Rodd	20 800	3 235
Skidor	381 635	40 267	Padel*****	20 052	3 913
Golf	370 506	51 823	Bilsport	19 826	2 640
Volleyboll	356 441	38 212	Sportdykning	18 332	2 498
Bandy	344 426	32 984	Triathlon	12 495	1 561
Orientering	303 933	37 886	Dragkamp	7 357	813
Cheerleading	293 372	23 829	Bangolf	6 182	885
Skolidrott	271 465	20 340	Curling	5 160	723
Judo	224 827	23 416	Flygsport	4 222	823
Brottning	224 696	22 038	Boule	3 978	483
Cykel	110 016	12 311	Biljard	3 018	391
Segling	106 847	13 198	Islandshäst*****	1 545	274
Danssport	101 950	13 458	Mångkamp	1 495	313
Korpen	98 207	10 565	Varpa	1 401	241
Amerikansk Fotboll***	88 238	9 545	Draghundsport	876	164
Motorsport****	84 830	8 738	Gång och Vandring	633	86
Fäktning	84 154	10 878	Casting	615	124
Tyngdlyftning	83 590	8 937	Issegling	531	87
Parasport	83 100	10 531	Dart	39	10
Skyttesport	82 240	13 134			

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. ** Många lokalföreningar i Friskis & Svetts är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. *** Landhockeyförbundet gick per 1 januari 2022 samman med Amerikansk Fotbollförbundet (numera Förbundet för amerikansk fotboll, flaggfotboll och landhockey; SWE3). **** Racerbåtförbundet gick per 1 april 2021 samman med Motorsportförbundet (tidigare Motorcykel- och Snökoterförbundet). ***** Kälksportförbundet gick per 1 januari 2021 samman med Skridskoförbundet (numera Svenska Skridsko-, Kälk- och Rullidrottsförbundet; SweSports). ***** Islandshästförbundet och Padelförbundet är nya medlemmar sedan 2021. Källa: RF/LOK-stöd

Tabell 3.1.3.2 visar mycket stora skillnader i specialidrottsförbundens antal bidragsberättigade deltagartillfällen och aktiviteter. Svenska Fotbollförbundet utmärker sig genom aktivitetsnivåer som vida överstiger övriga idrotter: drygt 20 miljoner deltagartillfällen och 1,5 miljoner aktiviteter under 2021. I andra änden av listan finns Svenska Dartförbundet, som 2021 redovisade endast 39 deltagartillfällen och 10 aktiviteter.

I figur 3.1.3.2 har vi grupperat samtliga specialidrottsförbund med utgångspunkt i storleksnivån på deras antal deltagartillfällen 2021. Figuren har skapats för att ytterligare belysa olika idrotters relativa storlek mätt i aktiviteter (deltagartillfällen) i stället för i medlemskap (jfr figur 3.1.2.1. i denna rapport).

Figur 3.1.3.2 Lokalt aktivitetsstöd 2021, deltagartillfällen (7–25 år*), fördelade på specialidrottsförbund samt grupperade efter storlek och deras andel (%) av totalen

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Figur 3.1.3.2 ger en fascinerande bild av aktivitetsnivåerna i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Svenska Fotbollförbundet utgör här en egen kategori. Med sina drygt 20 miljoner deltagartillfällen svarar förbundet för hela 40 procent av de deltagartillfällen som tilldelades LOK-stöd i Sverige under 2021. Därefter hittar vi ytterligare nio förbund med deltagartillfällen i spannet 1–4 miljoner. Dessa utgör tillsammans 42 procent av antalet registrerade deltagartillfällen. Av idrottsrörelsens samtliga 71 specialidrottsförbund 2021 svarade således tio förbund för 82 procent av samtliga deltagartillfällen. Av resterade 61 specialidrottsförbund ut-

gjorde 19 en mellankategori, med aktiviteter i spannet 100 000–1 000 000. Övriga 42 förbund redovisade färre än 100 000 deltagartillfällen vardera. Sistnämnda grupp svarade sammantaget för tre procent av samtliga aktiviteter.

I tabell 3.1.3.3 redovisas könsfördelningen i specialidrottsförbundens deltagartillfällen fördelad på tre grupper. Åtta förbund (motsvarande 11 procent av samtliga deltagartillfällen) kan klassificeras som flickdominerade, såtillvida att andelen flickor överstiger 60 procent av förbundets deltagartillfällen. 24 förbund (34 procent) uppvisar en jämställd fördelning av flickor och pojkar. Övriga 39 specialidrottsförbund (55 procent) är på motsvarande sätt pojkdominerade. Även om idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet är jämställd på aggregerad nivå, är det följaktligen endast en tredjedel av de enskilda specialidrottsförbunden som uppfyller detta mått. Slutsatsen blir att föreningsidrott visserligen är en verksamhet som lockar och aktiverar både flickor och pojkar, men att valet av idrotter fortfarande i stor utsträckning påverkas av könsmonster.

Tabell 3.1.3.3 Lokalt aktivitetsstöd 2021, deltagartillfällen (7–25 år*), fördelade på specialidrottsförbund och grupperade efter kön

	Antal förbund	%
Flickdominerade (andel flickor överstiger 60 %)	8	11
Jämställt (båda kön uppgår till minst 40 %)	24	34
Pojkdominerade (andel pojkar överstiger 60 %)	39	55

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

I tabell 3.1.3.4 särredovisas könsfördelningen i de största barn- och ungdomsidrotterna.

Tabell 3.1.3.4 Lokalt aktivitetsstöd 2021, specialidrottsförbund med flest deltagartillfällen (7–25 år*), fördelade på kön (%)

	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	71	29
Ishockeyförbundet	93	7
Innebandyförbundet	65	35
Gymnastikförbundet	16	84
Ridsportförbundet	3	97
Handbollförbundet	45	55
Basketbollförbundet	55	45
Simförbundet	44	56
Tennisförbundet	63	37
Friidrottsförbundet**	44	56

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/LOK-stöd

Tabellen visar en stark dominans av pojkar i de tre stora lagidrotterna fotboll, ishockey och innebandy. På fjärde och femte plats finner vi gymnastik och ridsport, vilka i stället är starkt dominerade av flickor. Fyra av de tio största förbunden har en jämställd könsfördelning (minst 60/40).

Coronapandemins påverkan på aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten

I förra årets rapport gjorde Centrum för idrottsforskning en fördjupad analys av coronapandemins inverkan på idrottsrörelsen. I vår indikatoruppföljning ägnades stort utrymme åt att undersöka pandemins effekter på aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten. I denna rapport kompletteras analysen med ny statistik för 2021 och – till viss del – 2022.

Vår redogörelse görs med förbehållet att det ännu är svårt att bedöma pandemins långsiktiga effekter för svensk idrottsrörelse. Till detta kommer att idrottsrörelsen består av idrotter som är mycket olika till karaktär och förutsättningar. Vissa idrotter bedrivs på sommaren, andra på vintern. Vissa utövas inomhus, andra ute i det fria. Vissa kräver fysisk kontakt mellan individer, medan andra kan utövas med distans mellan utövarna. Allt detta påverkade hur och i vilken utsträckning olika idrotter drabbades av krisen. Alla generella uttalanden om hur pandemin påverkat ungas idrottande är således missvisande, eftersom de inte tar hänsyn till den stora

variationen mellan idrotter. Idrottsrörelsen drabbades inte på ett sätt – den drabbades på många och olika sätt.

Med dessa reservationer redovisas här uppgifter om ungas idrottande under pandemiåren 2020 och 2021, i jämförelse med framför allt 2019. Statistiken är baserad på LOK-stödsdata.

Ett första mått på pandemins effekter är att jämföra hur många så kallade deltagartillfällen som totalt registrerades under 2020 och 2021, jämfört med åren före pandemin. Detta redovisas i tabell 3.1.3.5.

Tabell 3.1.3.5 Lokalt aktivitetsstöd 2017–2021, deltagartillfällen och aktiviteter (7–25 år*) samt deltagartillfällen per capita**

	2017	2018	2019	2020	2021
Deltagartillfällen	58 735 832	57 012 236	58 148 153	52 037 585	50 471 630
Deltagartillfällen per capita**	26,0	25,1	25,5	22,8	22,0
Aktiviteter	5 640 035	5 485 483	5 517 527	4 932 550	4 825 470

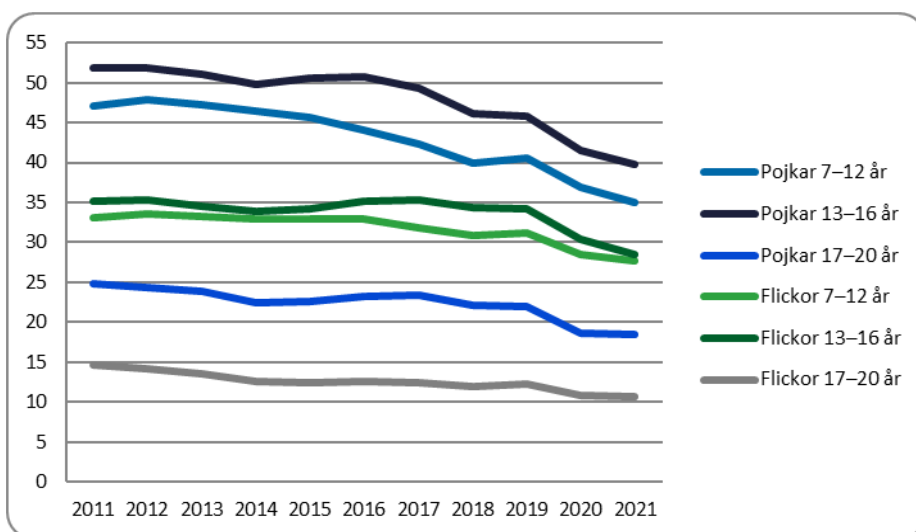
* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

** Deltagartillfällen per capita är baserat på befolkningsstatistik (7–25 år).

Källa: RF/LOK-stöd och SCB

Resultatet visar en tydlig nedgång av både registrerade deltagartillfällen och aktiviteter under pandemiåren 2020 och 2021 jämfört med 2017–2019. Minskningen av deltagartillfällen från drygt 58 miljoner 2019 till närmare 50,5 miljoner 2021 motsvarar en minskning på 13 procent. I måttet ”deltagartillfällen per capita” väger vi in förändringar i befolkningsstrukturen bland unga i Sverige under perioden. Nedgången från 25,5 deltagartillfällen per capita 2019 till 22 tillfällen 2021 bekräftar att minskningen i LOK-stödsstatistiken var reell, och inte ett resultat av demografiska förändringar. Vidare framkommer att pandemins andra år – 2021 – blev värre än 2020 avseende ungas föreningsidrottande.

I figur 3.1.3.3 redovisas hur aktivitetsnivåerna förändrats sedan 2010, fördelade på åldersgrupper och kön. Liksom ovan används LOK-stödet och måttet ”deltagartillfällen per capita” för att statistiken inte ska påverkas av demografiska variationer. Förändringar över tid speglar således en verklig förändring av rapporterade deltagartillfällen.

Figur 3.1.3.3 Lokalt aktivitetsstöd 2011–2021, deltagartillfällen per capita, fördelade på åldersgrupper och kön

Källa: RF/LOK-stöd och SCB

Figur 3.1.3.3 visar att den nedgång vilken, som en effekt av pandemin, inleddes 2020 fortsatte även under 2021. En jämförelse mellan kön och grupper visar dock att nedgången inte var jämnt fördelad. Störst var nedgången bland pojkar i åldern 7–12 år och flickor 13–16 år. Bland flickor och pojkar i åldern 17–20 år var nedgången betydligt mindre. För dessa grupper var nedgången jämförelsevis större mellan 2019 och 2020.

I tabell 3.1.3.6 redovisas den procentuella förändringen i LOK-stödet under åren 2019–2021, fördelad på åldersgrupper.

Tabell 3.1.3.6 Lokalt aktivitetsstöd 2019 och 2021, deltagartillfällen, fördelade på åldersgrupper

Ålder	2019	2021	Förändring (%)
7–12 år	26 852 809	23 720 172	-12
13–16 år	18 922 289	16 757 249	-11
17–20 år	7 914 492	6 792 708	-14
21–25 år	4 115 543	3 026 339	-26
25 < år*	343 020	175 162	-49
Alla	58 148 153	50 471 630	-13

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Figuren visar att den procentuella nedgången bland unga vuxna var betydligt större än bland idrottsrörelsens yngre medlemmar. Förklaringen till de stora skillnaderna mellan ålderskategorierna är att de speglar grupper med i grunden skilda idrottsliga förutsättningar. Att nedgången var störst bland personer över 25 år sammanhänger med att denna kategori i LOK-stödsstatistiken endast omfattar utövare med funktionsnedsättning, det vill säga personer som i stor utsträckning tillhör olika riskgrupper för covid-19. Nedgången i denna kategori speglar således inte ett allmänt idrottsdeltagande bland unga vuxna över 25 år. Däremot visar det tydligt att parasporten drabbades mycket hårt av pandemin, och de påföljande samhällsrestriktionerna.

Den relativt stora nedgången bland unga vuxna i åldern 21–25 år sammanhänger med att Folkhälsomyndighetens allmänna rekommendationer om att fortsätta bedriva barn- och ungdomsidrott trots pandemin endast omfattade unga upp till 18 år. Personer över 18 år klassificerades som vuxna, med följderna att de uppmanades att vara mer restriktiva i sitt idrottande än yngre åldersgrupper, exempelvis att undvika närkontakt mellan idrottsutövare, endast träna utomhus och inte delta i matcher, tävlingar eller cuper.

Pandemins effekter fördelade på idrotter

I tabellerna 3.1.3.7–3.1.3.9 redovisas hur coronapandemin slog mot olika idrotter. Redovisningen styrker påståendet att vissa idrotter drabbades mer än andra. I tabell 3.1.3.7 redovisas förändringen i antalet träningstillfällen (deltagartillfällen) och aktiviteter för idrottsrörelsens tio största barn- och ungdomsidrotter. Förändring 2021 jämfört med 2019 anges i procent.

Tabell 3.1.3.7 Lokalt aktivitetsstöd 2021, specialidrottsförbund med flest antal deltagartillfällen och aktiviteter (7–25 år*) samt förändring sedan 2019

Förbund	Deltagar- tillfällen 2021	Förändring sedan 2019 (%)	Förbund	Aktiviteter 2021	Förändring sedan 2019 (%)
Fotboll	20 150 690	-2	Fotboll	1 551 770	-6
Ishockey	3 828 246	-11	Ridsport	397 308	-4
Innebandy	3 693 158	-33	Tennis	304 991	3
Gymnastik	2 591 535	-26	Innebandy	300 245	-30
Ridsport	2 474 672	-4	Simidrott	282 733	-8
Handboll	2 313 214	-27	Ishockey	271 210	-10
Basket	2 106 928	-15	Gymnastik	257 352	-20
Simidrott	2 044 620	-10	Basket	193 022	-16
Tennis	1 419 522	2	Handboll	188 822	-25
Friidrott**	1 094 718	-21	Friidrott**	120 616	-26

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/LOK-stöd

Tabell 3.1.3.7 belyser att pandemin och de påföljande samhällsrestriktionerna framför allt drabbade inomhusidrotter som gymnastik, handboll, innebandy och basket. För utomhusidrotter var nedgången betydligt lägre. Friidrott framstår här som ett undantag, men nedgången för detta förbund kan kopplas samman med att många lokala Friskis & Svettis-föreningar är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

I tabell 3.1.3.8 redovisas de specialidrottsförbund som uppvisade störst nedgång i antalet deltagartillfällen 2021 jämfört med 2019.

Tabell 3.1.3.8 Lokalt aktivitetsstöd 2021, specialidrottsförbund med störst procentuell nedgång i deltagartillfällen (7–25 år*) sedan 2019

Förbund	Deltagartillfällen 2021	Förändring sedan 2019 (%)
Dart	39	-89
Mångkamp	1 495	-71
Akademisk Idrott	51 899	-65
Parasport	83 100	-62
Bowling	58 761	-58
Varpa	1 401	-53
Korpen	98 207	-52
Bågskytte	28 551	-52
Skyttesport	82 240	-50
Biljard	3 018	-49

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Två aspekter framträder i listan av förbund som drabbats särskilt hårt av pandemin. Nedgången för parasport visar att personer med funktionsnedsättningar var en särskilt drabbad grupp. Därutöver finner vi ett antal idrotter vars verksamhet framför allt är riktad till äldre ungdomar och vuxna, såsom dart, Korpen, akademisk idrott och skyttesport. Nedgången här stärker tesen att Folkhälsomyndighetens strängare restriktioner för personer över 18 år påverkade just idrotter med stor andel unga vuxna.

I tabell 3.1.3.9 särredovisas LOK-stödet (deltagartillfällen) till utövare med funktionsnedsättning. Statistiken måste tolkas med viss försiktighet. I Riksidrottsförbundet organiserar Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté (Parasport Sverige) idrott för personer med rörelsenedsättning, synnedsättning och intellektuell funktionsnedsättning. Svenska Dövidrottsförbundet organiserar på motsvarande sätt idrott för personer med hörselnedsättning. Även andra specialidrottsförbund bedriver idrott för utövare med funktionsnedsättning. Verksamhet arrangerad av föreningar anslutna till Svenska Parasportförbundet och Svenska Dövidrottsförbundet omfattas alltid av deltagare med funktionsnedsättning. LOK-stödet avser barn och ungdomar 7–25 år, men för deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Sammantaget gör detta att det går att följa utövare med funktionsnedsättning som grupp över tid, även om data ska tolkas med viss försiktighet eftersom det inte finns några ekonomiska incitament för utövare med funktionsnedsättning i åldern 7–25 år. Av tabellen framgår att antalet deltagartillfällen minskat kontinuerligt sedan 2017, och att nedgången

tilltog drastiskt under 2020 och 2021. Sammantaget har antalet deltagartillfällen i Svenska Parasportförbundet minskat med strax över 60 procent mellan 2019 och 2021. Nedgången visar tydligt att utövare med funktionsnedsättning drabbades särskilt hårt av coronapandemin, och medföljande samhällsrestriktioner.

Tabell 3.1.3.9 Lokalt aktivitetsstöd 2017–2021, deltagartillfällen, för utövare med funktionsnedsättning*

Förbund	2017	2018	2019	2020	2021
Parasport	224 313	211 733	210 092	101 958	76 502
Dövidrott	61 552	61 659	67 711	45 642	51 032
Övriga	381 616	341 069	331 782	218 343	204 129
Totalt	667 481	614 461	609 585	365 943	331 663

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

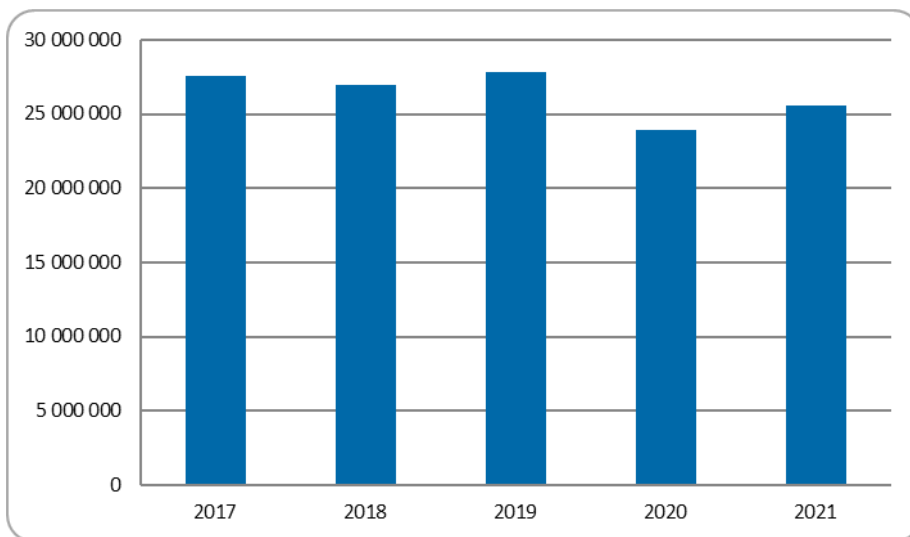
Källa: RF/LOK-stöd

En återstart efter pandemin?

Vår redovisning visar att den minskning av aktivitetsnivåer som på grund av coronapandemin uppstod 2020 kvarstod även 2021. Totalt sett blev 2021 till och med något sämre än 2020, mätt i antalet deltagartillfällen. Det är emellertid viktigt att ha i åminnelse att pandemin och medföljande samhällsrestriktioner genomgick många och skilda faser. Ett sätt att synliggöra detta är att dela in LOK-stödsstatistiken i perioder om sex månader (vår respektive höst). En sådan uppdelning görs i figurerna 3.1.3.4 och 3.1.3.5 på nästföljande sida. Tabellerna belyser hur pandemin inledningsvis drabbade barn- och ungdomsidrotten våren 2020, och att nedgången fortsatte fram till sommaren 2021. Under hösten 2021 kan därefter en första ökning av deltagartillfällen skönjas. De preliminära underlagen för våren 2022 visar en fortsatt ökning. Antalet registrerade deltagartillfällen var alltså lägre än motsvarande perioder före pandemin, men de visar att idrottsrörelsen för närvarande genomgår en återstartsprocess.

Tabellerna 3.1.3.10 och 3.1.3.11 visar LOK-stödsstatistik (deltagartillfällen) för hösten 2021 respektive våren 2022 fördelade på åldersgrupper och kön, samt jämförelse med motsvarande period ett år tidigare. Intressanta mönster framträder här. Även om alla åldersgrupper visar en positiv utveckling, är det ungdomar och unga vuxna (17–25 år) samt utövare med funktionsnedsättning (25 < år – för deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns) som procentuellt sett ökat mest. Detta bör ses som positivt för idrottsrörelsen, eftersom dessa grupper drabbades hårt under coronapandemin och visade på stor nedgång i LOK-stödsstatistiken (se tabellerna 3.1.3.6 och 3.1.3.9). Resultaten kan ses som tecken

på en lyckad återstartsprocess, liksom att särskilt drabbade grupper verkar hitta tillbaka till föreningsidrotten.

Figur 3.1.3.4 Lokalt aktivitetsstöd 2017–2021, deltagartillfällen (7–25 år*) halvårsvis, för höst

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

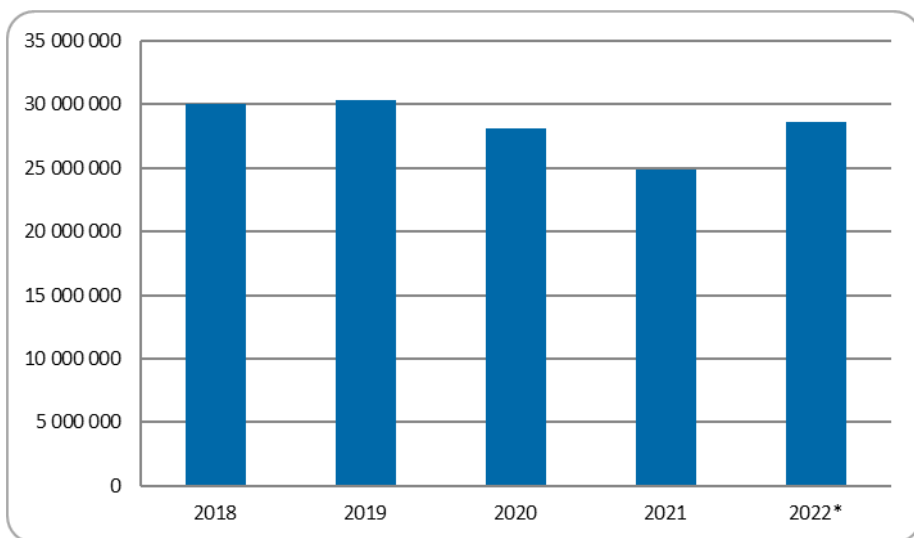
Källa: RF/LOK-stöd

Tabell 3.1.3.10 Lokalt aktivitetsstöd 2021, deltagartillfällen halvårsvis för höst, fördelade på åldersgrupper och kön samt förändring sedan 2020

	7–12 år	13–16 år	17–20 år	21–25 år	25 < år*
POJKAR					
Deltagartillfällen hösten 2021	7 176 314	4 830 508	2 211 842	1 187 072	78 186
Förändring sedan hösten 2020 (%)	3	6	23	21	68
FLICKOR					
Deltagartillfällen hösten 2021	5 301 375	3 175 235	1 124 228	466 413	41 863
Förändring sedan hösten 2020 (%)	3	4	18	13	60

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Figur 3.1.3.5 Lokalt aktivitetsstöd 2018–2022*, deltagartillfällen (7–25 år**) halvårsvis, för vår
* Preliminära data för 2022.

** För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Tabell 3.1.3.11 Lokalt aktivitetsstöd 2022*, deltagartillfällen halvårsvis för vår, fördelade på åldersgrupper och kön samt förändring sedan 2021

	7–12 år	13–16 år	17–20 år	21–25 år	25 < år**
POJKAR					
Deltagartillfällen våren 2022*	7 383 003	5 762 115	2 652 652	1 315 406	84 270
Förändring sedan våren 2021 (%)	15	12	20	36	148
FLICKOR					
Deltagartillfällen våren 2022*	5 439 278	3 970 729	1 431 780	530 779	46 192
Förändring sedan våren 2021 (%)	13	10	14	30	118

* Preliminära data för 2022.

** För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Indikator 1.4 Ideellt ledarskap i idrottsföreningar

Precisering: Antal personer som uppger sig vara ledare i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

I detta sammanhang redovisas antalet ideella ledare i svensk idrottsrörelse, baserat på Riksidrottsförbundets enkät *Svenska folkets relation till motion och idrott*. En samlad bild av 2021 års resultat ges i tabell 3.1.4.1.

Tabell 3.1.4.1 Uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare eller funktionär i idrottsförening 2021; skattning av antal personer i riket, uttryckt som andel av kategorin (%)

	Antal	Andel av befolkningen (%)
TOTALT		
6–80 år	746 000	8
KÖN		
Män	483 000	10
Kvinnor	263 000	6
ÅLDER		
6–18 år	87 000	5
19–40 år	250 000	9
41–80 år	408 000	9

Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden)

Tabell 3.1.4.1 indikerar att 746 000 personer i åldern 6–80 år innehade ett ledaruppdrag i en idrottsförening 2021. Vidare framgår att män i större utsträckning än kvinnor verkar ha ledaruppdrag, samt att de allra flesta idrottsledare är vuxna.

Ytterligare information om barn- och ungdomsidrottens ledare ges i LOK-stödsstatistiken. Ledarstöd ges till ledarledda aktiviteter. Tabell 3.1.4.2 visar antal ledartillfällen jämte andel kvinnor och män. Under 2021 registrerades närmare 10,4 miljoner ledartillfällen. Som för LOK-stödet generellt kan en minskning till följd av coronapandemin ses för både 2020 och 2021, jämfört med 2019. Vad gäller könspektivet bekräftas bilden från enkäten *Svenska folkets relation till motion och idrott* – fler män än kvinnor är ledare. Cirka två tredjedelar av de registrerade ledartillfällena inom barn- och ungdomsidrotten utfördes av män.

Tabell 3.1.4.2 Lokalt aktivitetsstöd 2017–2021, ledartillfällen

	2017	2018	2019	2020	2021
Ledartillfällen	11 290 019	11 090 373	11 455 762	10 584 325	10 363 871
Andel kvinnor (%)	27	28	28	28	29
Andel män (%)	73	72	72	72	71

Källa: RF/LOK-stöd

Indikator 1.5 Specialidrotts- och distriktsidrottsförbundens beroende av statligt stöd

Precisering: Det statliga stödets storlek och andel av specialidrottsförbundens samlade intäkter

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

En indikation på specialidrottsförbundens beroende av offentliga medel går att få genom att ställa statens stöd i relation till förbundens samlade intäkter.

I tabell 3.1.5.1 redovisas förbundens totala statsbidrag via Riksidrottsförbundet (basbidrag, *Idrottslyftet*, kris- och stimulansstöd till följd av coronapandemin med mera) samt deras totala omsättning. Måttet ”bidragsgrad” visar därefter statsbidragets andel av förbundens samlade ekonomi.

Tabell 3.1.5.1 Specialidrottsförbundens bidragsberoende 2021

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exkl. bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)	Eget kapital (kr)
Padel*****	175 000	6 366 306	6 191 306	3	2 525 623
Islandshäst*****	375 000	6 444 422	6 069 422	6	4 488 472
Skidskytte*	6 150 000	41 692 750	35 542 750	15	51 319 379
Fotboll	135 148 403	710 879 000	575 730 597	19	220 101 000
Ishockey*	30 014 000	140 226 000	110 212 000	21	40 808 000
Golf	30 755 000	142 572 000	111 817 000	22	77 568 000
Handboll*	36 920 500	132 387 000	95 466 500	28	39 214 000
Ridsport	46 523 000	126 649 000	80 126 000	37	38 366 000
Bandy*	11 104 000	26 899 474	15 795 474	41	8 917 572
Motorsport**	17 903 000	44 185 131	26 282 131	41	17 908 121
Skidor*	34 736 000	83 183 000	48 447 000	42	109 101 000
Innebandy*	41 839 500	91 943 281	50 103 781	46	15 890 339
Segling	15 567 000	31 698 489	16 131 489	49	23 655 744
Cricket	3 083 500	6 213 129	3 129 629	50	847 389
Bilsport	18 294 000	35 933 551	17 639 551	51	17 771 768
Curling*	9 314 000	17 972 176	8 658 176	52	5 159 983
Klättring	4 851 000	9 389 500	4 538 500	52	2 426 725
Friidrott***	32 938 000	61 799 000	28 861 000	53	20 736 000
Parasport	32 794 250	61 446 000	28 651 750	53	24 001 000
Simning	28 903 000	52 100 000	23 197 000	55	30 709 000
Amerikansk Fotboll**	6 433 000	11 385 376	4 952 376	57	5 059 688
Orientering	22 356 000	39 392 000	17 036 000	57	13 260 000
Volleyboll	11 047 000	19 356 514	8 309 514	57	9 383 611
Boule	2 974 800	5 134 683	2 159 883	58	5 196 944
Tennis	23 294 000	40 302 000	17 008 000	58	31 852 000
Triathlon	6 183 000	10 453 217	4 270 217	59	2 500 494
Badminton*	10 574 000	17 642 727	7 068 727	60	1 794 707
Bangolf	3 190 000	5 201 081	2 011 081	61	3 340 101
Cheerleading	4 172 000	6 795 005	2 623 005	61	2 979 923
Issegling*	1 241 800	2 049 632	807 832	61	3 262 440
Bowling*	13 030 000	20 557 888	7 527 888	63	8 133 596
Rugby	2 910 000	4 645 287	1 735 287	63	1 643 199
Kanot	8 767 400	13 341 206	4 573 806	66	2 869 245
Basketboll	29 178 000	43 309 000	14 131 000	67	3 151 000
Baseboll och Softboll	2 879 000	4 240 723	1 361 723	68	3 002 848
Gymnastik	33 180 000	48 457 973	15 277 973	68	22 783 587
Judo	10 843 000	15 747 336	4 904 336	69	2 486 447

Förbund	Statsbidrag (kr)	Omsättning (kr)	Omsättning exkl. bidrag (kr)	Bidragsgrad (%)	Eget kapital (kr)
Skridsko/Käilk/Rull.**	6 190 000	8 933 528	2 743 528	69	-34 975
Brottning	11 443 000	15 755 931	4 312 931	73	5 767 691
Bågskytte	5 325 000	7 336 579	2 011 579	73	5 930 418
Dart*	2 026 000	2 770 940	744 940	73	3 408 250
Rodd	4 192 250	5 718 699	1 526 449	73	2 258 163
Skyttesport	17 623 000	24 267 704	6 644 704	73	45 076 188
Akademisk idrott*	4 450 000	5 948 421	1 498 421	75	3 450 911
Casting	2 399 200	3 189 473	790 273	75	1 057 763
Fäktning	4 997 000	6 687 028	1 690 028	75	3 103 055
Taekwondo****	3 043 500	4 010 094	966 594	76	209 789
Bordtennis	19 909 000	24 440 986	4 531 986	81	3 252 948
Gång och Vandring	1 651 400	2 028 934	377 534	81	4 306 392
Cykel	14 623 938	17 937 022	3 313 084	82	8 720 399
Squash*	2 483 000	3 024 035	541 035	82	1 569 249
Varpa	1 322 800	1 610 995	288 195	82	2 762 969
Dragkamp	1 881 000	2 261 861	380 861	83	986 062
Draghundsport	2 518 400	2 990 000	471 600	84	3 651 857
Skolidrott	10 534 000	12 472 604	1 938 604	84	6 887 405
Biljard*	3 110 000	3 639 067	529 067	85	2 293 202
Korpen	26 955 000	31 322 068	4 367 068	86	16 266 996
Boxning	9 970 000	11 481 143	1 511 143	87	8 003 624
Danssport	8 200 500	9 456 401	1 255 901	87	10 869 808
Vattenskidor/Wakeb.	4 180 000	4 825 995	645 995	87	3 954 040
Karate	10 770 000	12 229 381	1 459 381	88	12 140 066
Sportdykning	4 229 000	4 687 882	458 882	90	-92 146
Budo och Kampsport	17 371 000	18 624 389	1 253 389	93	12 963 935
Frisbee	2 472 000	2 575 500	103 500	96	438 219
Flygsport	5 772 500	5 664 991	-107 509	102	5 000 919
Dövidrott	5 780 000	5 569 763	-210 237	104	1 528 932
Mångkamp	2 303 400	2 187 164	-116 236	105	3 210 202
Skateboard	4 154 000	3 702 895	-451 105	112	429 084
Styrkelyft	7 490 000	6 440 944	-1 049 056	116	2 374 260
Konståkning	22 631 000	18 640 345	-3 990 655	121	17 728 488
Tyngdlyftning	5 146 000	3 991 246	-1 154 754	129	5 672 359

* Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser då 2021–2022. ** Förbund som erhållit stöd för samgående. Kärlsportförbundet gick per 1 januari 2021 samman med Skridskoförbundet (numera Svenska Skridsko-, Käilk- och Rullidrottsförbundet; SweSports). Landhockeyförbundet gick per 1 januari 2022 samman med Amerikansk Fotbollförbundet (numera Förbundet för amerikansk fotboll, flaggfotboll och landhockey; SWE3). Racerbåtförbundet gick per 1 april 2021 samman med Motorsportförbundet (tidigare Motorcykel- och Snöskoterförbundet). *** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. **** Taekwondo erhöll inte organisationsstöd under året. ***** Islandshästförbundet och Padelförbundet är nya medlemmar sedan 2021.

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Under 2021 uppgick förbundens totala statsbidrag till knappt 987 miljoner kronor. Samtidigt hade de en total omsättning på 2 434 miljoner, motsvarande en bidragsgrad på 41 procent (medianvärde: 68 procent).

En jämförelse med 2020 visar att statsanslaget till specialidrottsförbunden 2021 ökade med drygt 270 miljoner kronor, framför allt i form av statligt kris- och återstartsstöd till följd av coronapandemin. Störst ökning i kronor och ören fick Svenska Fotbollförbundet med ett tillskott på 41,3 miljoner kronor till ett totalt statsbidrag på 135,1 miljoner kronor. Därefter följer Svenska Konsttäkningsförbundet som fick 13,5 miljoner kronor i bidragsökning (till totalt 22,6 miljoner kronor) och Svenska Handbollförbundet som fick en ökad tilldelning med 11,6 miljoner kronor (till totalt 36,9 miljoner kronor). Endast två förbund redovisade en minskad tilldelning av statsanslag. Här ska tilläggas att delar av specialidrottsförbundens återstartsstöd fördelas vidare till deras lokala idrottsföreningar. Riksidrottsförbundet har även meddelat att delar av återstartsstödet, cirka 70 miljoner, utdelades sent 2021 och företrädesvis nyttjats under 2022 och framåt. Detta är en bidragande orsak till sju förbund redovisar en total omsättning för 2022 som understiger det statliga stödet för samma år.

I tabell 3.1.5.2 redovisas utvecklingen under perioden 2011–2021. Tabellen visar att specialidrottsförbundens samlade tilldelning av statsbidrag ökat med 119 procent under de senaste elva åren: från 450 miljoner kronor 2011 till 987 miljoner kronor 2021. En jämförelse av förbundens totala omsättning visar också en generell ökning över tid, som bröts något 2020.

Tabell 3.1.5.2 Specialidrottsförbundens statsbidrag, omsättning och bidragsgrad 2011–2021 (miljoner kronor)

	Statsbidrag	Omsättning	Bidragsgrad %
2021	987	2 434	41
2020	717	1 899	38
2019	614	2 044	30
2018	616	2 214	28
2017	600	1 894	32
2016	561	1 886	30
2015	453	1 748	26
2014	463	1 704	27
2013	483	1 694	28
2012	463	1 704	27
2011	450	1 600	28

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Indikator 1.6 Specialidrottsförbundens marknadsintäkter

Precisering: Specialidrottsförbundens totala omsättning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

Föregående indikator 1.5 visar att specialidrottsförbunden i stor utsträckning finansierar sin verksamhet med offentliga medel. För många förbund utgör emellertid även kommersiella intäkter en viktig inkomstkälla. Tyvärr saknas detaljerad kunskap om förbundens resurser via marknaden i form av reklamavtal, sponsring, medieintäkter med mera. Ett sätt att bedöma förbundens marknadsintäkter är att analysera förbundens totala omsättning exklusive statsbidrag. I tabell 3.1.6.1 redovisas de förbund som 2021 redovisade störst intäkter vid sidan av statens stöd.

Tabell 3.1.6.1 Specialidrottsförbund med högst omsättning 2021 (kronor)

Högst omsättning exklusive statsbidrag (kr)	
Fotbollförbundet	575 730 597
Golfförbundet	111 817 000
Ishockeyförbundet*	110 212 000
Handbollförbundet*	95 466 500
Ridsportförbundet	80 126 000
Innebandyförbundet*	50 103 781
Skidförbundet*	48 447 000
Skidskytteförbundet*	35 542 750
Friidrottsförbundet**	28 861 000
Parasportförbundet	28 651 750

* Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser då 2021–2022.

** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Vid en jämförelse av förbundens omsättning exklusive statsbidrag utmärker sig Svenska Fotbollförbundet med störst belopp, knappt 578 miljoner kronor. Därefter följer Svenska Golfförbundet och Svenska Ishockeyförbundet (knappt 112 respektive drygt 110 miljoner kronor). En jämförelse med tidigare mätningar visar att dessa tre regelbundet återfinns som förbund med hög omsättning (exklusive statsbidrag) jämfört med andra specialidrottsförbund. I andra änden av spektrumet kan nämnas att 13 av Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund redovisade en omsättning exklusive statsbidrag på lägre än 500 000 kronor.

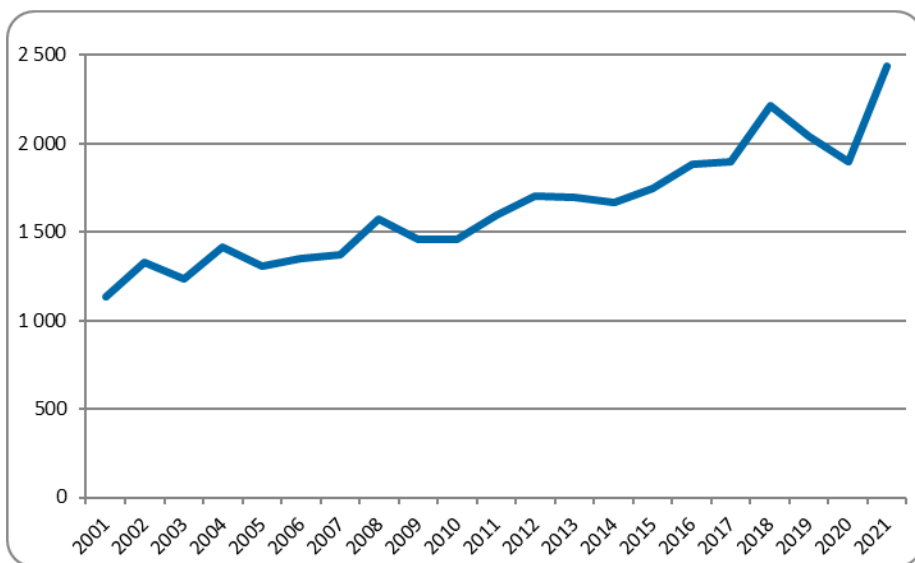
Tabell 3.1.1.6 kan ses som en grov indikator på specialidrottsförbund med stora marknadsintäkter. Det är dock viktigt att inte dra alltför långtgående slutsatser av uppgifterna ovan avseende specialidrottsförbundens samlade ekonomi, och deras beroendeförhållande till stat, marknad och civilsamhälle.

Först och främst kan förbundens inkomstkällor vara av många och skilda slag. Ett exempel är Svenska Golfbundet, vars enskilt största intäktskälla är medlemsavgifter. Att ett förbund har hög omsättning innebär alltså inte med självklarhet att dessa intäkter kommer från sponsorer och medier.

Ett ytterligare skäl till att iaktta viss försiktighet är att vissa förbund valt att förlägga sina kommersiella aktiviteter i särskilda aktieföretag. Dessa marknadsintäkter redovisas inte alltid inom ramen för moderförbundet. Exempelvis har Svenska Skidförbundet placerat stora delar av sin verksamhet, däribland landslagsverksamhet, marknadsföring samt nationella och internationella tävlingar, i det helägda dotterbolaget Ski Team Sweden AB.

Självklart kan även förbundens omsättning variera kraftigt mellan olika år, beroende på diverse internationella tävlingsevenemang. Slutligen tillkommer de felkällor som kan uppstå till följd av att förbunden har olika verksamhetsår, och därmed inte alltid redovisar sina bidrag och andra intäktskällor på ett likartat sätt. Mer entydiga slutsatser om specialidrottsförbundens ekonomi och existensvillkor förutsätter alltså kompletterande och fördjupade forskningsinsatser.

Med dessa reservationer har ändå förbundens sammanlagda omsättning ökat markant under 2000-talet. I figur 3.1.6.1 redovisas utvecklingen sedan millennieskiftet. Resultatet visar en påfallande kraftig ökning: från drygt 1,1 miljarder kronor 2001, till toppnoteringen dryga 2,4 miljarder kronor 2021.

Figur 3.1.6.1 Specialidrottsförbundens totala omsättning 2001–2021 (miljoner kronor)

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Empiriska tendenser Målområde 1:

Redovisningen av Målområde 1 är en ständig påminnelse om att idrottsrörelsen är en av landets största frivilligrörelser. Uppskattningsvis 3,2 miljoner människor är i dag medlemmar i en idrottsförening. Bland medlemmarna återfinns både unga och gamla; kvinnor och män. Det finns därför fog för påståendet att idrottsrörelsen är en frivilligt organiserad fritidsverksamhet som engagerar och aktiverar en stor del av den svenska befolkningen.

Målområde 1 visar hur coronapandemin även under 2021 slog mot idrottsrörelsen. Jämförelser av aktivitetsnivåer (LOK-stöd, deltagartillfällen) visar en minskning på 13 procent 2021 jämfört med 2019 (före pandemin). Nedgången kan ses i samtliga åldersgrupper. Åldersgrupperna 7–12 år, 13–16 år och 17–20 år minskade med mellan 11 och 14 procent. Åldersgrupperna 21–25 år och över 25 år (för deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns) minskade betydligt mer, 26 respektive 49 procent.

Dessa minskade aktivitetsnivåer är betydande. Samtidigt bör det påminnas om att de svenska samhällsrestriktionerna var begränsade. Till skillnad från i många jämförbara länder uppmuntrades landets idrottsföreningar att fortsätta bedriva träning och fysisk aktivitet för unga, om än i former som begränsade risken för smitt-

spridning. En mer fullständig timeout av föreningsidrott hade rimligtvis resulterat i en betydligt kraftigare nedgång.

Sedan hösten 2021 har aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten börjat öka igen. De preliminära underlagen för våren 2022 visar en fortsatt ökning. Nivåerna är alltså lägre än före pandemin, men de visar sammantaget att idrottsrörelsen för närvarande genomgår en återstartsprocess.

Målområde 1 visar vidare att idrottsrörelsen består av både stora och små idrotter. Tre idrotter utmärker sig i kraft av sin storlek: fotboll redovisar drygt 1,3 miljoner medlemmar, medan golf och friidrott uppger ett medlemsbestånd på drygt en halv miljon vardera. Därutöver finns ytterligare 13 förbund med medlemstal över 100 000. Dessa sammanlagt 16 förbund samlar hela 79 procent av Riksidrottsförbundets totala medlemskår. Detta kan jämföras med att så många som 29 av Riksidrottsförbundets 71 medlemsförbund har färre än 15 000 medlemmar. Sett över tid har polariseringen mellan stora och små förbund snarare ökat än minskat.

Motsvarande skillnader visar sig även i förbundens ekonomiska redogörelser: medan vissa förbund har stora marknadsintäkter, finns det andra som nästan uteslutande finansierar sin verksamhet via offentligt stöd.

En viktig indikation för 2021, liksom för 2020, är att specialidrottsförbundens statliga stöd ökat. Under 2021 ökade det totala statsanslaget till specialidrottsförbunden med 270 miljoner; från 717 miljoner kronor 2020 till 987 miljoner kronor 2021. Samtidigt ökade förbundens sammanlagda omsättning med 535 miljoner till totalt 2 434 miljoner kronor. Detta är den högsta omsättningsnivån som uppnåtts under 2000-talet.

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa hos olika grupper.

Fysisk aktivitet har många och betydande effekter för folkhälsan. Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas – såsom diabetes, hjärt-kärlsjukdomar och psykisk ohälsa. Därtill stärks immunförsvaret, konditionen och muskelstyrkan.

I den dåvarande regeringens idrottspolitiska proposition *Statens stöd till idrotten* (2008/09:126) underströks idrottens betydelse för folkhälsan. Samtidigt anförde regeringen att idrottspolitikens folkhälsomål inte enbart kan avgränsas till den

verksamhet som idrottsrörelsen organiserar. Ansvar för att förverkliga politiken är delat mellan staten, kommunerna, idrottsrörelsen och de organisationer som bedriver friluft- och främjandeverksamhet.

Folkhälsopolitikens delade ansvar återspeglas i målområdets indikatorer. Samtliga indikatorer kan nämligen knytas till idrottsliga aktiviteter, men är inte avgränsade till den organiserade föreningsidrottens domäner. Motion och fysisk aktivitet går att få på många sätt. Medan vissa föredrar att träna i en idrottsförenings regi eller på ett gym, väljer andra att tillfredsställa sitt rörelsebehov genom trädgårdsarbete eller vistelse i skog och mark.

Målområde 2 innehåller tre indikatorer. De första två speglar medborgarnas motionsvanor och grad av fysisk aktivitet. Den tredje indikatorn rör olycksfall i samband med idrottsutövning.

Indikator 2.1 Motion och idrott på fritid

Precisering: Andel personer som motionerar och idrottar på fritiden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

Vid studier av människors motions- och idrottsvanor måste två strategiska val göras. Det första rör distinktionen mellan fysisk aktivitet och mer explicita motionsaktiviteter. Här är poängen att många personer, exempelvis hantverkare, kan få sitt behov av fysisk aktivitet väl tillgodosett inom ramen för sitt dagliga arbete – och vara helt ointresserade av att motionera eller idrotta på sin fritid.

Den första fråga en forskare alltså måste ställa sig är om man vill undersöka huruvida människor rör på sig i största allmänhet (fysisk aktivitet) eller om man vill avgränsa sig till att studera när de frivilligt och aktivt väljer att ingå i motionsidrottskulturen genom att ägna sig åt olika tränings- och idrottsaktiviteter på sin fritid.

Det andra strategiska valet handlar om att fastställa den fysiska aktivitetens ansträngningsgrad och regelbundenhet. Här är problemet att svaren kommer att variera kraftigt om motion till exempel definieras som ”långsamma promenader minst två gånger i veckan” (med följderna att de flesta människor kan kategoriseras som motionärer), eller om kravet i stället höjs till ”ansträngande fysisk aktivitet minst 60 minuter per dag” (vilket gör gruppen aktiva motionärer betydligt mindre).

Med dessa reservationer redovisas följande uppgifter från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. I denna studie undersöks medborgarnas deltagande i motionsaktiviteter på fritiden. I tabell 3.2.1.1 visas hur ofta de tillfrågade sade sig delta i en motions- eller idrottsaktivitet på minst 20 minuter.

Tabell 3.2.1.1 Motion och idrott på fritid, skattning av andel personer i riket (%) 2021

	Minst 3 ggr per vecka	1–2 ggr per vecka	1–3 ggr per månad	Sällan eller aldrig
TOTALT				
6–80 år	52	25	10	13
KÖN				
Män	50	27	9	14
Kvinnor	54	24	11	11
ÅLDER				
6–18 år	62	25	10	4
19–40 år	46	26	12	16
41–80 år	52	25	9	14

Fråga: På din fritid, hur ofta ägnar du dig åt motion/idrott som är måttligt ansträngande, får dig att bli varm/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter?

Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden).

I enkäten ställdes frågan hur ofta de tillfrågade ägnar sig åt måttligt ansträngande motions- eller idrottsaktiviteter som får dem att bli varma/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter. Resultatet visar att det stora flertalet svenska medborgare – drygt tre av fyra i åldern 6–80 år – säger sig bedriva någon form av idrotts- eller motionsaktivitet i veckan på denna nivå.

Det är givetvis positivt att en majoritet av de tillfrågade säger sig idrotta och motionera regelbundet. Statistiken visar dock att det även finns betydande grupper som inte gör det. I Riksidrottsförbundets studie uppgav 23 procent att de sällan ägnar sig åt idrott och motion (svarskategorierna Sällan eller aldrig samt Högst 1–3 gånger i månaden). En jämförelse av åldersgrupper visar att det framför allt är vuxna som tillhör gruppen som sällan eller aldrig utövar motion.

Det bör understrykas att statistiken i tabell 3.2.1.1 handlar om hur ofta människor i Sverige säger sig utöva idrott och motion på sin fritid. Uppgifterna är däremot inte särskilt användbara för att besvara frågor om aktivitetens omfattning och intensitet. I formuleringen ”minst 20 minuter” på ”måttligt ansträngande” nivå samlas i själva verket både enklare promenader och betydligt mer ansträngande aktiviteter, såsom timslånga spinningpass och korpfboll. Det är därmed svårt att utifrån denna sta-

tistik avgöra i vilken omfattning medborgarnas deltagande i idrotts- och motionsaktiviteter på fritiden lever upp till WHO:s rekommendationer om fysisk aktivitet. Ur detta perspektiv hade det varit önskvärt att Riksidrottsförbundets enkät även inkluderat frågor om motionsaktiviteternas längd och ansträngningsnivå.

Denna statistik besvarar inte heller frågan om vilka idrotts- och motionsaktiviteter människor ägnar sig åt. Även detta är problematiskt. Den statliga idrottspolitiken är i huvudsak inriktad på stöd till frivilligt organiserad idrott ("idrottsrörelsen"), men i statistiken på motstående sida framgår inte i vilken omfattning motionsaktiviteterna utövas i föreningsregi, på kommersiella träningscenter eller i oorganiserad form.

En fingervisning ges däremot i statistik som 2019, på uppdrag av Riksidrottsförbundet, togs fram av analys- och rådgivningsföretaget Ungdomsbarometern. Genom frågan "På vilket eller vilka av följande sätt tränar/motionerar du?" framkom att idrottande i egen regi (exempelvis att jogga eller promenera) redan bland 15–16-åringar var den vanligaste motionsformen, med över 50 procent i svarsfrekvens.

På andra plats kom idrott i privat regi (på träningscenter, gym och så vidare), vilket cirka 47 procent sade sig göra. Först på tredje plats kom föreningsidrott, som cirka 45 procent av de svarande ansåg sig utöva. Studien visade också att motion i egen eller privat regi ökar ju äldre ungdomarna blir, medan föreningsidrottande i stället minskar. I åldern 24 år uppgav 74 procent att de motionerar på egen hand och 56 procent att de tränar i privat regi, medan endast 15 procent sade sig idrotta i en idrottsförening.

Indikator 2.2 Fysisk aktivitet hos vuxna på fritiden

Precisering: Grad av fysisk aktivitet hos vuxna

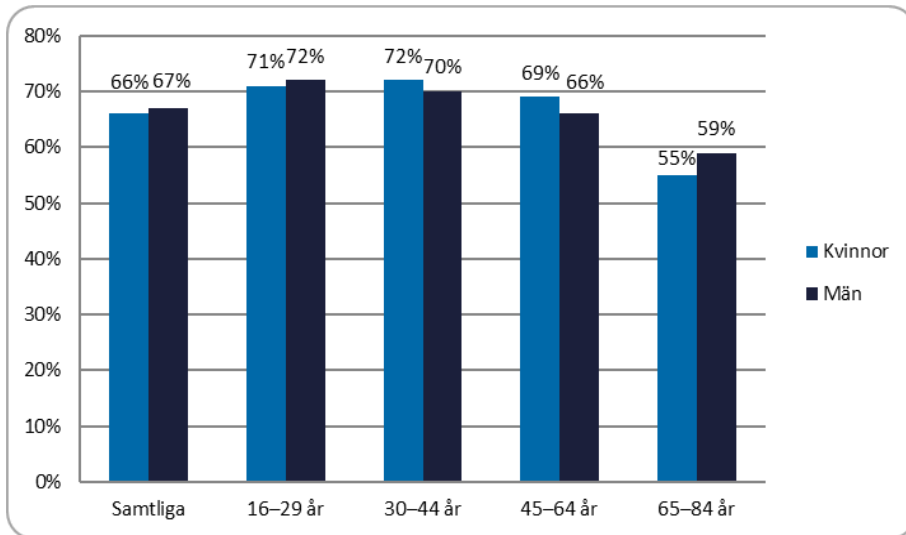
Uppgiftslämnare: Folkhälsomyndigheten

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Folkhälsomyndigheten genomför regelbundet en rikstäckande undersökning om folkhälsa, *Nationella folkhälsoenkäten*. I studien ingår frågor om fysisk aktivitet. Frågeställningarna är medvetet brett formulerade, med följderna att fysisk aktivitet inbegriper alltifrån rena idrotts- och träningsaktiviteter till trädgårdsarbete och tyngre hushållsarbete. I denna uppföljning redovisas 2021 års uppgifter.

I figur 3.2.2.1 visas hur stor andel av befolkningen som säger sig ha varit fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan under 2021. Måttet är en sammanvägning av två

frågors svar, där den första rör ”fysisk träning” såsom ”löpning, motionsgymnastik eller bollsport”, medan den andra handlar om ”vardagsaktiviteter” såsom ”promenader, cykling eller trädgårdsarbete”. Resultatet benämns av Folkhälsomyndigheten som *aktivitetsminuter*. Systemet att redovisa aktivitetsminuter infördes 2016, med följden att uppgifterna inte kan jämföras med tidigare års mätningar av fysisk aktivitet i den nationella folkhälsoenkäten. Kravet på 150 minuter i veckan motsvarar WHO:s rekommendationer på hälsofrämjande fysisk aktivitet (150 minuter i veckan vid måttlig intensitet, alternativt 75 minuter i veckan vid hög intensitet).

Figur 3.2.2.1 Andel kvinnor och män fysiskt aktiva minst 150 minuter per vecka 2021

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Nationella folkhälsoenkäten*

Figur 3.2.2.1 visar att ungefär två av tre kvinnor och män är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s hälsorekommendationer. Vidare framgår att unga och vuxna upp till 44 års ålder i störst utsträckning är aktiva på denna nivå, och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder.

Det ska tilläggas att både 2021 och 2020 års mätningar visade mycket små skillnader mot 2018 års mätning. Det går följaktligen inte att utläsa några pandemi-relaterade förändringar i denna uppföljning av medborgarnas motionsvanor.

Vilka rör sig inte?

Under senare år har stillasittande lyfts som en oberoende riskfaktor för ohälsa. Även detta område ingår i *Nationella folkhälsoenkäten*. Frågan som ställs är: ”Hur mycket sitter du under ett normalt dygn om man räknar bort sömn?” Resultatet visas i tabell 3.2.2.1.

Tabell 3.2.2.1 Andel kvinnor och män stillasittande minst 10 timmar om dagen; ålder, utbildning och födelse land (2021)

	Kvinnor (%)	Män (%)	Samtliga (%)
SAMTLIGA	22	28	25
ÅLDER			
16–29 år	35	36	36
30–44 år	24	36	30
45–64 år	19	25	22
65–84 år	11	17	14
UTBILDNING			
Förgymnasial utbildning	16	24	21
Gymnasial utbildning	17	21	19
Eftergymnasial utbildning	22	34	28
FÖDELSELAND			
Sverige	21	28	25
Övriga Norden	15	30	22
Övriga Europa	22	30	26
Övriga världen	24	28	26

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Nationella folkhälsoenkäten*

Enligt *Nationella folkhälsoenkäten* uppger var fjärde person i den svenska befolkningen att de är stillasittande minst tio timmar om dagen. Tre mönster är särskilt tydliga: unga personer är stillasittande i större utsträckning än äldre, män är stillasittande i större utsträckning än kvinnor, och gruppen med eftergymnasial utbildning är mer stillasittande än de med endast förgymnasial eller gymnasial utbildning.

Inte heller här går det att utläsa några nämnvärda skillnader i 2021 års mätning jämfört med motsvarande 2018.

Indikator 2.3 Skadade i olycksfall inom idrotten

Precisering: Antal skadade till följd av olycksfall i samband med idrottsutövning

Källa: Injury Data Base (statistik ej tillgänglig)

Det råder bred samstämmighet bland forskare om att fysisk aktivitet är en viktig faktor för god hälsa och välbefinnande. Den som idrottar och motionerar riskerar dock att råka ut för skador av olika slag. Detta medför ofta stora och negativa konsekvenser för såväl individ som samhälle. Kostnaderna för samhället är givetvis svåra att beräkna. I internationella studier finns uppskattningar om att 18–30 procent av alla akuta skador i befolkningen är relaterade till idrottsutövning.⁷ I Sverige har Socialstyrelsen uppskattat att drygt 100 000 vårdkrävande idrottsskador sker varje år, vilket motsvarar 15–20 procent av alla akuta skador, och upp till 30 procent av de skador som drabbar barn och ungdomar. Om all form av fysisk aktivitet inkluderas, såsom promenader och cykling, uppskattas antalet vårdkrävande skador till 280 000, till en kostnad av 3–4 miljarder kronor årligen.

Centrum för idrottsforskning har tidigare redovisat uppgifter om idrottsskador i Sverige baserade på rapporter om akuta idrottsskador från akutsjukhus. Dessa uppgifter har, fram till och med 2017, sammanställts av Socialstyrelsen i registret Injury Data Base (IDB) och publicerats av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Sedan 2018 samlar Socialstyrelsen inte in dessa data, då insamlingen var oförenlig med EU:s nya dataskyddsregler, GDPR.⁸

Enligt Centrum för idrottsforskning finns det ett stort behov av en nationell kraftsamling på skadeområdet, med ett tillförlitligt system för kartläggning samt framtagande och implementering av effektiva förebyggande insatser. En tillförlitlig bild av, och kunskap om, idrottsskadors omfattning och karaktär är en nödvändig förutsättning för att kunna motverka att nya skador uppkommer inom idrotten, liksom skapa bättre förutsättningar för befolkningen att ägna sig åt idrott, fysisk aktivitet och motion i ett livslångt perspektiv.

Det är således mycket angeläget att ett pålitligt och representativt system för registrering och analys av idrottsskador i Sverige byggs upp och utvecklas, och att en myndighet återigen ges huvudansvar för uppgiften. Det behövs även en nationell policy, respektive handlingsplan, kring förebyggande arbete mot idrottsskador.

⁷ Caine, D. m.fl. (2006). "Incidence and distribution of pediatric sport-related injuries". I *Clinical Journal of Sport Medicine*, vol. 16, nr. 6, s. 500–513; Conn, J. M. m.fl. (2003). "Sports and recreation related injury episodes in the US population". I *Injury Prevention*, vol. 9, nr. 2, s. 117–123.

⁸ Se www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/register/alla-register/patientregistret/idb-sverige.

Empiriska tendenser Målområde 2:

I Målområde 2 redovisas statistik rörande medborgarnas idrotts- och motionsvanor samt idrottsskador. Statistiken följer upp i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa hos olika grupper.

I Folkhälsomyndighetens *Nationella folkhälsoenkät (2021)* uppger ungefär två av tre kvinnor och män att de är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s hälso-rekommendationer. Vidare framgår att unga och unga vuxna (16–44 år) i störst utsträckning är aktiva på denna nivå, och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder. Samtidigt uppger en fjärdedel av den svenska befolkningen att de är stillasittande minst tio timmar om dagen. Utmärkande för denna grupp är att det rör sig om unga personer i högre utsträckning än äldre – och män i större utsträckning än kvinnor.

Statistiken visar ingen förändring i medborgarnas motionsvanor under pandemi-året 2021 jämfört med tidigare mätningar.

Målområde 3: Alla flickor och pojkars, kvinnor och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområdet behandlar idrottens tillgänglighet, och i vilken mån idrotten är öppen för olika människor oavsett kön, ålder, social eller etnisk bakgrund med mera.

Målområde 3 består av fem indikatorer, vilka speglar föreningsidrottens tillgänglighet avseende faktorer såsom kön, socioekonomi och etnicitet. De första tre indikatorerna fokuserar på barn och ungdomars idrottande på lokal nivå. Därefter följer en indikator på den könsmissiga representationen på styrelsenivå i Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Den sista indikatorn rör hushållens kostnader för idrottsutövning.

Att mäta idrottsdeltagande och demografiska dimensioner ger viktig information om i vilken utsträckning faktorer som kön, socioekonomi och etnicitet påverkar våra idrottsval. Studier av detta slag är samtidigt svåra att genomföra. En första utmaning handlar om att formulera tydliga och mätbara definitioner av det som ska undersökas. Här är problemet att begrepp som *socioekonomisk status* och *utländsk bakgrund* kan tolkas och operationaliseras på olika sätt. Vissa forskare undersöker exempelvis socioekonomi genom att studera människors utbildningsnivå, yrkesstatus och inkomstnivåer – andra nöjer sig med att endast studera en av dessa

variabler. I frågor kopplade till kulturell mångfald och etnicitet tillkommer att kategoriseringar av människors egna, eller deras föräldrars, födelseland är minst sagt trubbiga mätinstrument, som sammanför människor vars livssituation och existensvillkor kan vara högst olika. Slutligen kan etiska aspekter, såsom frågor om människors hälsa, ekonomi, härkomst, sexuella läggning och så vidare, uppfattas som känsliga intrång i individers privatliv och därför vara svåra att mäta. Följande redogörelse måste ses mot bakgrund av dessa reservationer.

Indikator 3.1 Barn och ungdomars deltagande i föreningsidrott

Precisering: Andel barn som sysslar med idrott på sin fritid praktiskt taget varje vecka

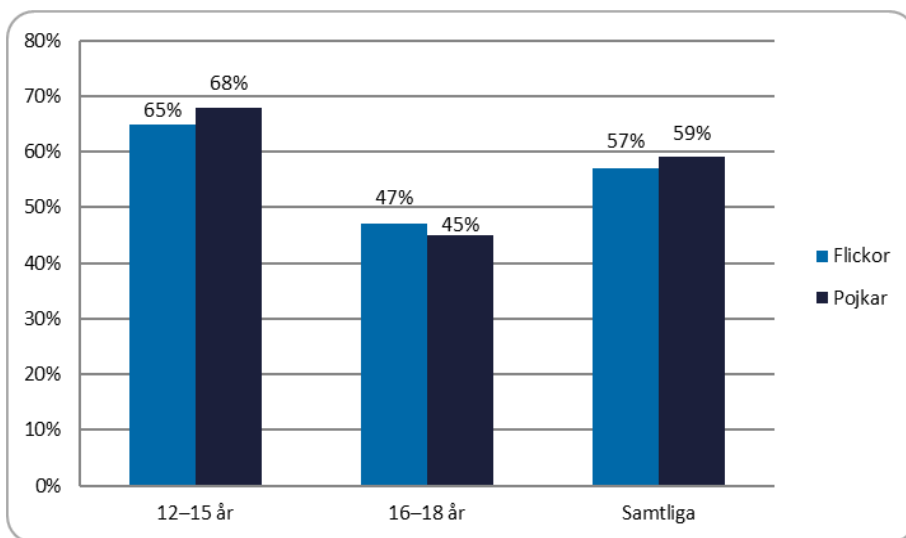
Uppgiftslämnare: Statistikmyndigheten SCB

Källa: Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF)

Statistikmyndigheten SCB genomför sedan 1975 årliga undersökningar av det svenska folkets levnadsförhållanden (ULF). Syftet är framför allt att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. ULF är en urvalsundersökning, och underlaget samlas in genom telefonintervjuer med personer från 16 år och uppåt. Sedan 2001 har studien kompletterats med intervjuer av barn i åldrarna 12–18 år rörande deras levnadsförhållanden (Barn-ULF) (före 2015 intervjuades barn 10–18 år). I både ULF och Barn-ULF ingår frågor om medborgarnas fritidsvanor, inklusive idrottsaktiviteter.

ULF och Barn-ULF utgör komplement till Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Det beror på att ULF-studierna ger större möjlighet att särredovisa materialet utifrån aspekter som familjesituation, socioekonomi och bakgrund. Även om enkäterna delvis överlappar varandra, finns det alltså skäl att utnyttja dem båda i ett indikatorsystem rörande statens stöd till idrotten.

Sedan 2016 har SCB låtit revidera de frågeställningar som rör ungas fritidsvanor, med följderna att det i dagsläget inte är möjligt att spegla förändring över tid. Barn-ULF genomförs inte varje år. I denna rapport används data från 2018–2019.

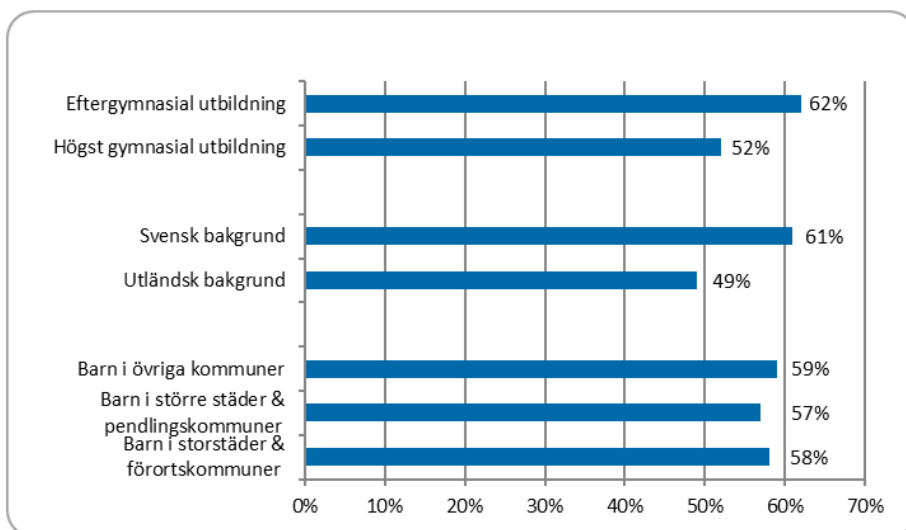

Figur 3.3.1.1 Andel barn 12-18 år som idrottade i en förening/klubb minst en dag i veckan 2018-2019

Källa: Barn-ULF

I figur 3.3.1.1 redovisas åldersmässig svarsfördelning på frågan om man under en vanlig vecka ”brukar träna idrott i någon klubb eller förening, till exempel spela fotboll, rida, simma eller något annat”. Nästan två av tre unga i åldern 12-18 år sade sig idrotta på detta sätt minst en gång i veckan (57 procent flickor och 59 procent pojkar). Vidare framkommer att deltagandet var högre i åldersspannet 12-15 år än 16-18 år. Det är relativt små skillnader mellan könen i båda ålderskategorierna. Här skiljer sig dessa uppgifter från Riksidrottsförbundets aktivitetsstatistik, vilken tydligt visar att pojkar idrottar mer än flickor. En förklaring kan vara att SCB:s fråga är om de unga föreningsidrottar minst en gång i veckan, medan LOK-stödsstatistiken visar det totala antalet deltagartillfällen.

I figur 3.3.1.2 redovisas ungas idrottande i relation till faktorer som hushållens utbildningsgrad, bakgrund och kommuntyp. Statistiken indikerar att barn till högskoleutbildade idrottar i större utsträckning idrottar än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning (62 procent mot 52 procent). Vidare idrottar barn med svensk bakgrund i större utsträckning än barn med utländsk bakgrund (61 procent mot 49 procent). Statistiken visar däremot inga skillnader i idrottsdeltagande mellan kommuntyper.

Figur 3.3.1.2 Andel barn 12–18 år som idrottade i förening 2018–2019, avseende hushållens utbildningsnivå, bakgrund och kommuntyp

Källa: Barn-ULF

Indikator 3.2 Barn och ungdomars deltagande i olika idrotter (utgått)

Indikator 3.3 Tillgång till anläggningar (utgått)

Uppgiftslämnare: Statistikmyndigheten SCB, Riksidrottsförbundet, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK), SKR

Indikatorerna 3.2 och 3.3 rör barns deltagande i olika idrotter och deras tillgång till anläggningar. Uppgifterna har tidigare hämtats från statistikmyndigheten SCB:s undersökningar av svenska folkets levnadsvanor (ULF). Sedan 2016 ingår dessa frågor inte längre i SCB:s frågeformulär, med följderna att indikatorerna utgått i uppföljningen av statens stöd till idrotten.

Centrum för idrottsforskning har sedan 2022 i uppdrag av regeringen att upprätta och driva en kunskapsplattform för anläggningar och utemiljöer för idrott och fritid. Inom ramen för detta arbete undersöks möjligheten att förbättra statistiken i fråga om medborgarnas tillgång till anläggningar för idrott och fysisk aktivitet. I april 2022 publicerade CIF även rapporten *Idrottsanläggningar – i dag och i morgon:*

Om behov, tillgänglighet och konkurrerande intressen, som finns att ladda ned från Centrum för idrottsforskning webbplats.

Indikator 3.4 Kvinnor och män på ledande positioner

Precisering: Andel kvinnor och män på styrelsenivå i specialidrottsförbunden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

Riksidrottsförbundet samlar årligen in uppgifter om fördelningen mellan kvinnor och män i specialidrottsförbundens styrelser. En överblick ges i tabell 3.3.4.1. Av Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund (2021) hade 64 stycken (motvarande 90 procent) en jämställd sammansättning av kvinnor och män i sina centrala förbundsstyrelser, det vill säga att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Detta är en kraftig och imponerande ökning jämfört med 2019, då endast 44 av 72 förbund (61 procent) av förbundens styrelser var jämställda. Den positiva utvecklingen bör delvis ses som en effekt av att Riksidrottsförbundets stämma 2017 beslutade om nya jämställdhetsmål, inklusive delmålet att kvinnor och män i alla beslutande och rådgivande organ ska vara representerade med minst 40 procent senast 2025.

Tabell 3.3.4.1 Kvinnor och män i specialidrottsförbundens förbundsstyrelser 2020 och 2021, grupperade

	Antal förbund 2020	%	Antal förbund 2021	%
Kvinnodominerade (andel kvinnor överstiger 60 %)	3	4	2	3
Jämställt (båda kön uppgår till minst 40 %)	61	86	64	90
Mansdominerade (andel män överstiger 60 %)	7	10	5	7

Källa: RF/SF-data

Även fördelningen mellan kvinnor och män på ordförande- respektive generalsekreterarpösterorna i specialidrottsförbunden är ett jämställdhetsmått för den svenska idrottsrörelsen. Fördelningen under 2021 redovisas i tabell 3.3.4.2.

Tabell 3.3.4.2 Kvinnor och män som ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden 2021

	Antal förbund	%
Kvinna som ordförande	26	37
Man som ordförande	45	63
Kvinna som generalsekreterare eller motsvarande	26	37
Man som generalsekreterare eller motsvarande	45	63

Källa: RF/SF-data

Uppgifterna ovan visar en tydlig dominans av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland de 71 förbunden innehas posten som ordförande av 26 kvinnor och 45 män. Detsamma gäller för positionen som förbundets högsta tjänsteman. En jämförelse med 2020 visar emellertid en försiktig positiv trend, såtillvida att antalet kvinnliga ordföranden och generalsekreterare ökat med två personer vardera.

På posten som ordförande för förbundens valberedningar 2021 fanns 25 kvinnor och 46 män.

Den manliga dominansen på ledande positioner i den svenska idrottsrörelsen är än mer accentuerad i fråga om internationella uppdrag (se tabell 3.3.4.3). Totalt hade Riksidrottsförbundets 71 specialidrottsförbund 344 representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2021. Av dessa var 121 kvinnor och 223 män.

Tabell 3.3.4.3 Antal svenska idrottsledare som är representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2021 (andel inom parentes)

	Totalt	Varav män	Varav kvinnor
Internationella uppdrag	344 (100)	223 (65)	121 (35)

Källa: RF/SF-data

I tabell 3.3.4.4 redovisas specialidrottsförbundens styrelseledamöter fördelade på kön och ålder. På ett övergripande plan kan idrottsrörelsens förbundsstyrelser karakteriseras som jämställda, såtillvida att andelen kvinnor och män totalt sett befinner sig i spannet 40/60. När ålder tas i beaktande visar det sig att kvinnor dominerar starkt i den yngsta ålderskategorin (< 30 år), medan män utgör en majoritet i den äldsta åldersgruppen (> 60 år).

Tabell 3.3.4.4 Ledamöter i specialidrottsförbundens styrelser, kön och ålder i absoluta tal 2021 (andel inom parentes)

Ålder	Kvinnor	Män	Totalt
< 30 år	33 (79)	9 (21)	42
30–45 år	80 (61)	52 (39)	132
46–60 år	121 (44)	152 (56)	273
> 60 år	38 (33)	78 (67)	116
Totalt	272 (48)	291 (52)	563

Källa: RF/SF-data

Indikator 3.5 Kostnader för idrottsutövande

Precisering: Individens utgifter för idrottsrelaterade avgifter och utrustning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Hur stora belopp lägger Sveriges invånare på medlemsavgifter till föreningar, gym, träningskläder, idrottsutrustning och biljetter till idrottsevenemang? Sedan 2013 ingår sådana frågor i Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till idrott och motion*. Resultatet av 2021 års mätning redovisas i tabell 3.3.5.1.

Enkäter där de svarande ombeds att skatta sina årliga utgifter för specifika aktiviteter, såsom idrottsutövning, måste alltid hanteras med försiktighet och beaktande av stora felmarginaler. Med denna reservation visar Riksidrottsförbundets studie att det svenska folket i genomsnitt lägger 8 100 kronor om året på idrottsrelaterad verksamhet. En närmare granskning visar även att kostnaderna fördelas olika mellan olika grupper. Som exempel har män högre kostnader än kvinnor på alla områden förutom medlems- och träningsavgifter.

I fråga om idrottens tillgänglighet för olika samhällsgrupper är det framför allt två resultat som förtjänar att lyftas fram. Det första handlar om boendeort. Likt i tidigare mätningar framkommer att medlems- och träningsavgifter är betydligt lägre i små orter (färre än 10 000 invånare) jämfört med i större orter och storstäder.

Det andra resultatet handlar om kostnader och betalningsförmåga. En jämförelse mellan de svarande som uppgav lägst, respektive högst, disponibel hushållsinkomst visar att idrottsutgifterna är genomgående högre hos de med högre inkomst – oavsett om det handlar om medlems- och träningsavgifter, kläder, resor eller spel.

Tabell 3.3.5.1 *Fråga: Under de senaste tolv månaderna, hur mycket pengar skulle du uppskatta, på ett ungefär, att du för egen del har lagt ner på nedanstående? (2021, kronor)*

	Medlems-/ tränings- avgifter	Övriga avgifter	Tränings- kläder och skor	Utrustning	Biljetter	Idrotts- medier	Spel/ vad- slagning	Resor idrott & motion	Totala utgifter
TOTALT (6–80 år)	2 200	600	1 300	1 400	300	600	400	1 300	8 100
KÖN									
Män	2 000	800	1 400	1 900	500	900	700	1 800	10 000
Kvinnor	2 300	300	1 200	900	100	300	200	700	6 000
ÅLDER									
6–12 år	4 100	900	1 700	1 600	200	400	0	1 400	10 300
13–18 år	2 300	700	1 900	3 600	200	500	0	1 000	10 200
19–25 år	1 700	300	1 200	700	200	700	0	600	5 400
26–40 år	2 500	300	1 500	1 500	100	500	500	1 400	8 300
41–55 år	2 200	1 200	1 500	1 900	600	700	400	1 800	10 300
56–67 år	1 500	200	900	800	400	800	900	1 300	6 800
68–80 år	900	100	500	300	100	600	600	700	3 800
ORTSTORLEK									
> 10 000	900	200	700	1 100	200	700	600	700	5 100
10 000–50 000	1 800	900	1 300	1 400	400	700	400	1 100	8 000
50 001–200 000	2 400	400	1 300	1 600	300	600	400	1 400	8 400
<200 000	2 800	500	1 500	1 400	100	400	500	1 500	8 700
FÖDELSELAND									
Sverige	2 300	500	1 400	1 700	300	600	500	1 400	8 700
Övriga Norden	900	100	900	1 000	100	400	500	500	4 400
Övriga världen	1 700	900	1 000	500	500	400	100	700	5 800
UTBILDNINGSNIVÅ									
Förgymnasial	2 200	500	1 300	1 800	100	400	200	900	7 400
Gymnasial	1 800	400	1 300	1 400	400	800	800	1 200	8 100
Eftergymnasial	2 400	900	1 400	1 200	300	500	200	1 700	8 600
DISPONIBEL INKOMST PER HUSHÅLL									
0–137 999 kr	1 300	200	900	1 200	200	500	100	900	5 300
138 000–187 999 kr	1 600	400	1 100	800	100	400	200	800	5 400
188 000–234 999 kr	1 900	300	1 200	1 600	200	700	400	1 000	7 300
235 000–302 999 kr	2 600	500	1 600	1 600	200	600	300	1 500	8 900
<303 000 kr	3 300	1 400	1 600	2 000	700	600	1 000	2 100	12 700

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till idrott och motion (skattade värden)

Empiriska tendenser Målområde 3:

Målområde 3 redovisar indikatorer om idrottens tillgänglighet för olika människor utifrån faktorer som kön, ålder, socioekonomi, bakgrund med mera. Å ena sidan bekräftar statistiken tydligt de indikationer angående idrottens starka ställning hos det svenska folket som gavs i Målområde 1. Merparten av de uppgifter som redovisats visar nämligen att idrott är en fritidsaktivitet som engagerar och aktiverar både unga och gamla, flickor som pojkar. Å andra sidan framkommer även att idrottens tillgänglighet varierar mellan olika befolkningsgrupper.

Den överordnade empiriska tendensen är följaktligen att idrottens tillgänglighet samvarierar med människors socioekonomiska position. Det innebär bland annat att barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning. I fråga om etnicitet är indikationen att unga med utländsk bakgrund idrottar i mindre utsträckning än unga med svensk bakgrund. Den bild som framträder är att svensk föreningsidrott är socialt stratifierad, och att ojämlika förutsättningar i samhället även återspeglas på idrottens område. De segregationsmönster som Centrum för idrottsforskning kunnat redovisativa i årets fördjupade analys (kapitel 2) återspeglas även av indikatorerna i Målområde 3.

I målområdet studeras även kvinnor och mäns representation på ledande positioner i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Här visar statistiken att 64 förbundsstyrelser (motsvarande 90 procent) hade en jämställd sammansättning av kvinnor och män i sina centrala förbundsstyrelser 2021, det vill säga att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. På andra ledande positioner, exempelvis rollen som förbundsordförande eller som representant i internationella idrottsorganisationer, dominerar alltjämt män. Jämfört med 2020 är trenden dock positiv, såtillvida att andelen kvinnor ökar.

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområdet behandlar frågorna om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande, huruvida idrotten bidrar till utvecklingen av en god etik, det sociala ledarskapets betydelse med mera.

En viktig utgångspunkt för statens idrottspolitik är antagandet att föreningsidrotten genererar positiva externa effekter i form av demokrati, jämställdhet och sunda etiska ideal. Dessa är därför självklara aspekter i ett indikatorsystem om effekterna av statens stöd till idrotten. Det bör dock påpekas att direkta orsaksamband mellan idrottsutövning och olika former av socialiserande effekter är synnerligen svåra att vetenskapligt belägga. Särskilt problematiskt är det att använda befintlig statistik för att bedöma människors subjektiva upplevelser av exempelvis inflytande och delaktighet. Samtliga indikatorer i detta målområde måste därför betraktas som förhållandevis trubbiga mätinstrument inom ett komplext och svår-fångat område.

Målområde 4 innehåller tre indikatorer. De första två mäter ledaruppdrag och utbildning bland unga, utifrån antagandet att förtroendeuppdrag och lärgrupper stärker ungas inflytande och delaktighet. Den tredje indikatorn avser dopningskontroller som mått på etik inom idrotten.

Indikator 4.1 Ungdomar och uppdrag som ledare

Precisering: Antal/andel barn och ungdomar (6–25 år) med uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem eller motsvarande i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Ett sätt att mäta ungdomars delaktighet och inflytande inom idrotten är att studera i vilken omfattning de innehar olika former av uppdrag som ledare, tränare eller styrelseledamot. En sådan fråga ingår i Riksidrottsförbundets årliga studie *Svenska folkets relation till motion och idrott* (jfr indikator 1.4).

Skattning av 2021 års undersökning indikerade att 139 000 unga hade olika former av ledaruppdrag. Detta var en anmärkningsvärt stor nedgång jämfört med de föregående mätningarna 2019 (233 000 unga) och 2018 (313 000 unga). Uppgifterna måste visserligen hanteras med viss försiktighet, då Riksidrottsförbundets enkätstudie baseras på skattningar från ett begränsat antal svar. Därtill är bortfallet

relativt stort, vilket leder till stora felmarginaler och ökad osäkerhet om uppgifternas tillförlitlighet. Samtidigt är det svårt att bortse från en pandemirelaterad effekt. Jämfört med enligt 2018 års enkät har antalet unga med ledaruppdrag mer än halverats.

Tabell 3.4.1.1 Unga som uppgav sig vara aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare, funktionär eller liknande i en idrottsförening 2021, skattning av antal personer i riket

Ålder	Antal	%
6–12 år	19 000	2
13–18 år	68 000	9
19–25 år	52 000	6
Totalt	139 000	6

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till idrott och motion (skattade värden).

Indikator 4.2 Ideella ledares utbildning

Precisering: Antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet

Uppgiftslämnare: RF/SISU Idrottsutbildarna

Källa: SISU Idrottsutbildarna

Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (SISU) är idrottens studie- och utbildningsorganisation. Verksamheten finansieras genom statsanslag från Utbildningsdepartementets budget, samt bidrag från landsting och kommuner. SISU:s statliga stöd regleras alltså inte i regeringens särskilda förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet. Förbundets aktiviteter ingår därför inte heller i Centrum för idrottsforskningens uppföljningsuppdrag rörande statens idrottspolitik. Samtidigt utgör omfattningen på SISU:s studieverksamhet ett intressant mått på idrottsrörelsens utbildningsinsatser. I tabell 3.4.2.1 redovisas därför antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet under perioden 2017–2021.

Tabell 3.4.2.1 Arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet 2017–2021*

	2017	2018	2019	2020	2021
Arrangemang	123 385	88 850	98 110	78 997	77 709
Deltagare	987 202	812 188	905 637	708 675	687 355
Utbildningstimmar	1 554 354	1 367 888	1 473 611	1 143 126	1 134 127
Andel kvinnor (%)	45	47	44	47	47
Andel män (%)	55	53	56	53	53

* Avser fr.o.m. 2018 verksamhetsformerna Lärgrupp, Kurs och Processarbete. Lärande för barn ingår i resterande verksamhetsformer.

Källa: RF/SISU/IdrottOnline – Utbildning

Enligt tabellen minskade SISU:s folkbildningsverksamhet relativt kraftigt under 2020. År 2021 minskade verksamheten ytterligare. Nedgången 2020–2021 måste ses som ett uttryck för coronapandemins negativa effekter för svensk idrott.

Indikator 4.3 Dopning

Precisering: Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige fördelade på dopningsklass, kön och idrottsnivå

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Antidoping Sverige (tidigare Svensk Antidoping och Antidopinggruppen)

Sedan den 1 januari 2021 leds det svenska arbetet mot dopning inom idrotten av den från idrottsrörelsen fristående stiftelsen Antidopingstiftelsen, och dess bolag Antidoping Sverige AB. Dessförinnan var det Riksidrottsförbundet som ansvarade för svenskt antidopningsarbete.

Regeringen avsätter årligen medel för insatser mot dopning. För 2022 uppgick denna bidragspost till 45 miljoner kronor. Insatser på området bör därför inkluderas i en uppföljning av statens idrottspolitik. Dopning är dessutom ett tydligt brott mot idrottens regelverk (och ofta även mot svensk lagstiftning), vilket motiverar att dopningsförseelser kan användas som indikator för etik inom idrottsrörelsen. Den statistik som redovisas nedan i fråga om dopningsprover och bestraffningar fram till 2021 speglar dock i första hand den svenska antidopningsverksamheten – den är inte ett mått på det allmänna bruket av dopningsmedel inom vare sig idrottsrörelsen eller det omgivande samhället. Antalet genomförda kontroller påverkas av behovsbedömningar och medeltillgång. Därtill är kontrollerna inte slumpvisa, utan främst inriktade på elitidrottare och sådana idrotter där dopning anses ge förbättrad tävlingsprestation. Även motionärer kontrolleras

dock i viss utsträckning på initiativ av enskilda föreningar, företrädesvis inom Friskis & Svettis.

I tabell 3.4.3.1 redovisas aktuella uppgifter om antalet dopningsprov och bestraffade i Sverige under perioden 2011–2021. Både 2020 och 2021 genomfördes betydligt färre kontroller än tidigare år. Minskningen är i stor utsträckning en effekt av coronapandemin.

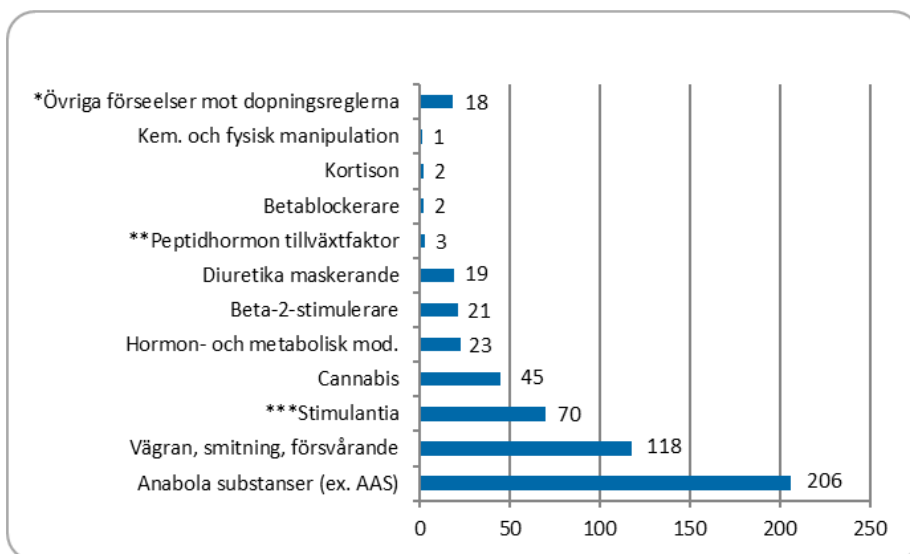
Tabell 3.4.3.1 Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige 2011–2021

År	Antal prov	Antal bestraffade män	Antal bestraffade kvinnor	Antal bestraffade totalt	Andel bestraffade (%)
2011	3 902	35	0	35	0,9
2012	3 668	35	0	35	1,0
2013	3 434	20	0	20	0,6
2014	3 146	33	4	37	1,2
2015	3 238	24	1	25	0,8
2016	3 267	18	4	22	0,7
2017	3 344	20	2	22	0,7
2018	3 348	25	1	26	0,8
2019	3 327	31	1	32	1,0
2020	1 822	5	1	6	0,3
2021	2 734	9	0	9	0,3
TOTALT	35 230	255	14	269	0,7

Källa: Antidoping Sverige

Tabell 3.4.3.1 visar att 2 734 dopningsprov genomfördes under 2021. Till följd av kontrollerna upptäcktes och bestraffades nio idrottare för brott mot dopningsbestämmelserna. Samtliga var män.

I figur 3.4.3.1. redovisas antalet dopningsförseelser under perioden 2004–2021 fördelade efter dopningsklass.

Figur 3.4.3.1 Antal dopningsförseelser per dopningsklass 2004–2021

* 12 idrottsutövare och 6 idrottsledare. ** Avser dopning med EPO. ***Varav 18 förseelser avser kokain.

Källa: Antidoping Sverige

Antidoping Sverige sammanställer även uppgifter om den idrottsliga nivå de bestraffade befinner sig på. Resultatet (se tabell 3.4.3.2) visar att 40 procent av de bestraffade under perioden 2011–2021 tillhör kategorin motionärer, det vill säga individer som inte deltar i tävlingssammanhang. Näst störst är gruppen elitidrottare (tävlande i individuell gren internationellt eller i landslag, och spelare inom lagbollsporters högsta serier och landslag), följd av tävlingsaktiva på lägre nivå.

Tabell 3.4.3.2 Antal bestraffade dopningsfall 2011–2021, fördelade på idrottsnivå (andel inom parentes)

År	Elit	Tävling	Motion
2011	12	5	18
2012	14	9	12
2013	6	4	10
2014	16	3	18
2015	11	1	13
2016	11	5	6
2017	8	4	10
2018	9	8	9
2019	14	10	8
2020	4	1	1
2021	5	2	2
TOTALT	110 (41%)	52 (19%)	107 (40%)

Källa: Antidoping Sverige

Empiriska tendenser Målområde 4:

Målområde 4 handlar om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande, samt huruvida idrotten bidrar till utveckling av god etik.

Möjlighet till inflytande mäts via statistik om ungas ledaruppdrag, samt genom omfattningen på SISU Idrottsutbildarnas utbildningsverksamhet. Riksidrottsförbundets statistik rörande ungas ledaruppdrag från 2021 indikerade att 139 000 unga detta år var aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare/funktionär eller liknande i en idrottsförening. Detta var betydligt lägre än motsvarande mätning 2019, och en dryg halvering jämfört med 2018. Förändringen är en uppskattning, och inte statistiskt säkerställd, men nedgången uppvisar stora likheter med SISU Idrottsutbildarnas redovisning av antalet arrangemang och deltagare i folkbildningsinsatser. Även här kan en kraftig nedgång noteras för åren 2020 och 2021, jämfört med tidigare år. Rimligtvis måste statistiken kopplas till pandemin och dess påföljande samhällsrestriktioner.

Även statistik från Svensk Antidoping visar en minskad verksamhet på grund av coronapandemin. Under 2021 genomfördes 2 734 kontroller. Totalt nio personer, samtliga män, fälldes för dopningsförseelser.

Målområde 5: Idrottens internationella konkurrenskraft

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån svensk idrott på elitnivå kan hävda sig i internationella sammanhang.

I Målområde 5 ingår sammanlagt fem indikatorer. Dessa omfattar en rad skilda aktiviteter och prestationer på elitidrottens område, från medaljer i internationella idrottstävlingar till antalet studenter vid landets riksidsrottsgymnasier.

Uppgifter om svenska elitaktiva 2021

År 2020 blev mycket mörkt för det internationella tävlingsutbytet. Få tävlingar hann genomföras innan pandemin orsakade en närmast global nedstängning. Merparten av de mästerskap som var planerade fick avbokas eller skjutas på framtiden. Även 2021 påverkades av pandemin och dess samhällsrestriktioner, men ett antal mästerskap genomfördes om än under andra omständigheter, såsom omfattande coronatestning och tomma läktare. I följande tabeller redovisas uppgifter om landslagstruppernas storlek, sammansättning och omkostnader.

Totalt sett redovisade landets specialidrottsförbund⁹ 2 782 elitaktiva 2021, det vill säga idrottare på seniornivå tillhörande en landslagstrupp. Antalet ledare och tränare för landslagsverksamhet uppgick till 994 personer. Den könsmässiga fördelningen visar att andelen kvinnor och män bland de elitaktiva var förhållandevis jämn, med 54 procent män och 46 procent kvinnor. Bland ledare och tränare på landslagsnivå var emellertid männen i tydlig majoritet (68 procent män mot 32 procent kvinnor) (se tabell 3.5.1). Värdena bör tolkas med viss försiktighet, då de delvis bygger på skattningar. Redovisat antal aktiva kvinnor respektive män ovan bygger på frågan ”Hur många aktiva har en normal landslagstrupp?” avseende just könsfördelning.

⁹ Av de totalt 71 specialidrottsförbunden har 66 landslagsverksamhet. Sveriges Akademiska Idrottsförbund, Korpen Svenska Motionsförbundet och Svenska Skolidrottsförbundet har ingen landslagsverksamhet. Inte heller Svenska Varpaförbundet har någon landslagsverksamhet. Svenska Isseglingsförbundet brukar inte redovisa landslagsverksamhet, då verksamheten kan variera och mästerskap inte genomföras på grund av väderförhållanden.

Tabell 3.5.1 Elitaktiva och tränare/ledare för landslagsverksamhet 2021

	Antal	Andel (%)
Elitaktiva kvinnor	1 281	46
Elitaktiva män	1 501	54
Kvinnliga tränare/ledare för landslagsverksamhet	315	32
Manliga tränare/ledare för landslagsverksamhet	679	68

Källa: RF/SF-data

I tabell 3.5.2 redovisas i vilken utsträckning idrottsrörelsens 66 specialidrottsförbund med landslagsverksamhet 2021 hade en jämställd sammansättning (båda könen uppgår till minst 40 procent) bland sina elitaktiva, eller om det förelåg en dominans av endera kön. Resultatet visar att sammanlagt 48 förbund (73 procent) hade en jämställd kår av elitaktiva, medan 14 förbund (21 procent) var mansdominerade och 4 (6 procent) kvinnodominerade. I tabellerna 3.5.3 och 3.5.4 redovisas därefter fördelningen av elitaktiva kvinnor och män i de förbund som inte är jämställda.

Tabell 3.5.2 Fördelning elitaktiva män och kvinnor i specialidrottsförbunden 2021

	Antal förbund	%
Kvinnodominerade (andel elitkvinnor överstiger 60 %)	4	6
Jämställda (båda kön uppgår till minst 40 %)	48	73
Mansdominerade (andel elitaktiva män överstiger 60 %)	14	21

Källa: RF/SF-data

Tabell 3.5.3 Specialidrottsförbund med andel elitaktiva män överstigande 60 procent 2021

Förbund	Män	Kvinnor	Andel män (%)
Bilsportförbundet	27	4	87
Flygsportförbundet	42	7	86
Motorsportförbundet*	82	19	81
Castingförbundet	18	6	75
Tennisförbundet	14	5	74
Biljardförbundet	18	7	72
Islandshästförbundet**	7	3	70
Skateboardförbundet	7	3	70
Dövidrottsförbundet	74	32	70
Baseboll- och Softbollförbundet	81	36	69
Parasportförbundet	69	41	63
Bangolförbundet	8	5	62
Roddförbundet	11	7	61
Skyttesportförbundet	14	9	61

* Racerbåtförbundet gick per 1 april 2021 samman med Motorsportförbundet (tidigare Motorcykel- och Snökoterförbundet).

** Islandshästförbundet är ny medlem sedan 2021.

Källa: RF/SF-data

Tabell 3.5.4 Specialidrottsförbund med andel elitaktiva kvinnor överstigande 60 procent 2021

Förbund	Män	Kvinnor	Andel kvinnor (%)
Cheerleadingförbundet	12	64	84
Ridsportförbundet	17	62	78
Skridsko-, Kälk- och Rullidrottsförbundet*	10	26	72
Simförbundet	15	26	63

* Kälksportförbundet gick per 1 januari 2021 samman med Skridskoförbundet (numera Svenska Skridsko-, Kälk- och Rullidrottsförbundet; SweSports).

Källa: RF/SF-data

Indikator 5.1 Medaljer i internationella mästerskap

Precisering: Antal erhållna medaljer i internationella mästerskap

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Paraportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Källa: Specialidrottsförbunden, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Paraportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

I indikator 5.1 redovisas vanligtvis svenska idrottsprestationer i internationella mästerskap.¹⁰ För 2020 blev närvaron mycket begränsad, till följd av den globala coronapandemin: blott 28 av sammanlagt 214 svenska landslag deltog detta år i ett internationellt mästerskap. Resultatet blev 15 medaljer: tre guld, fyra silver och åtta brons (se tabell 3.5.1.1). Under 2021 bärgades totalt 126 medaljer, varav 50 guld. Resultatet är lägre än för åren före coronapandemin, men samtidigt ett konkret uttryck för det internationella idrottsutbytet återkomst.

Tabell 3.5.1.1 Svenska medaljer vid senaste VM eller motsvarande 2012–2021

År	Guld	Silver	Brons	Totalt
2021	50	38	38	126
2020	3	4	8	15
2019	73	76	75	224
2018	58	65	62	185
2017	81	78	63	222
2016	52	42	57	151
2015	59	70	87	216
2014	47	68	69	184
2013	58	83	90	231
2012	79	91	102	272

Källa: RF/SF-data

Flest medaljer 2021 togs av de trupper och förbund som redovisas i tabell 3.5.1.2 (landslagstrupper) och tabell 3.5.1.3 (förbund).

¹⁰ Redogörelsen görs med förbehållet att det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer som idrotter. För en mer ingående diskussion om denna problematik, se Centrum för idrottsforskning (2012). *För framtidens segrar: En analys av det svenska elitidrottsystemet*, kap. 1.

Tabell 3.5.1.2 Landslag med flest medaljer i VM eller motsvarande 2021

Förbund	Landslag	Totalt	Guld	Silver	Brons
Bowlingförbundet	Bowling	8	3	2	3
Orienteringsförbundet	Orientering	8	7	1	0
Budo- och Kampsportsförbundet	Muay thai	7	1	1	5
Skidförbundet	Längdåkning	7	2	2	3
Motorsportförbundet*	Snöskoter	6	2	2	2
Orienteringsförbundet	Skidorientering	6	1	4	1
Skidskytteförbundet	Skidskytte	6	1	3	2
Styrkelyftförbundet	Klassisk bänkpress	6	2	3	1

* Racerbåtförbundet gick per 1 april 2021 samman med Motorsportförbundet (tidigare Motorcykel- och Snöskoterförbundet).

Källa: RF/SF-data

Tabell 3.5.1.3 Specialidrottsförbund med flest medaljer i VM eller motsvarande 2021

Förbund	Medaljer
Budo- och Kampsportsförbundet	17
Orienteringsförbundet	15
Styrkelyftförbundet	10
Bowlingförbundet	8
Skidförbundet	8
Motorsportförbundet*	7

* Racerbåtförbundet gick per 1 april 2021 samman med Motorsportförbundet (tidigare Motorcykel- och Snöskoterförbundet).

Källa: RF/SF-data

Centrum för idrottsforskning har länge redovisat antalet svenska placeringar vid de olympiska sommar- och vinterspelen samt Paralympics. I tabellerna 3.5.1.4 och 3.5.1.5 redovisas svenska prestationer i olympiska spel under perioden 1998–2022.

Tabell 3.5.1.4 Sveriges resultat vid sommar-OS 2000–2021

Olympiska spel	Antal svenska deltagare				Placering					Totalt placering 1–8
	1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a		
2020 Tokyo*	137	3	6	0	3	8	4	4	1	29
2016 Rio de Janeiro	154	2	6	3	0	6	3	3	2	25
2012 London	136	1	4	3	5	5	4	5	2	29
2008 Peking	123	0	4	1	5	5	4	3	9	31
2004 Aten	115	4	2	1	8	5	2	1	4	27
2000 Sydney	158	4	5	3	5	2	6	4	3	32

* Tokyo 2020 genomfördes 2021. Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Tabell 3.5.1.5 Sveriges resultat vid vinter-OS 1998–2022

Olympiska spel	Antal svenska deltagare	Placering								Totalt placering 1–8
		1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a	
2022 Peking	116	8	5	5	7	4	5	2	4	40
2018 PyeongChang	110	7	6	1	5	9	6	7	8	49
2014 Sotji	106	2	7	6	2	4	5	6	3	35
2010 Vancouver	105	5	2	4	8	3	2	3	3	30
2006 Turin	105	7	2	5	4	3	4	0	5	30
2002 Salt Lake City	102	0	2	4	4	2	2	2	2	18
1998 Nagano	99	0	2	1	2	1	4	3	2	15

Källa: Sveriges Olympiska Komité

I tabell 3.5.1.6 redovisas antal svenska deltagare samt resultat vid paralympiska sommar- respektive vinterspel under perioden 1988–2022. Tabellen visar att både antalet deltagare och nationer ökat markant sedan 1988 – och därmed även konkurrensen om medaljer. För svenskt vidkommande går denna trend även att utläsa i förlorade positioner i den sammanlagda nationsplaceringen, liksom antalet erhållna medaljer, framför allt i paralympiska sommarspel.

En jämförelse mellan sommar- respektive vinterspelen visar att svenska paralympier tagit flest medaljer under sommarspelen, men att Sveriges nationsplacering varit något bättre i vinterspelen. Jämförelser mellan sommar- och vinterspelen är dock problematiska, eftersom antalet idrottsgrenar och deltagande nationer är betydligt högre på det paralympiska sommarprogrammet.

Tabell 3.5.1.6 Sveriges resultat i Paralympics 1988–2022

	Antal deltagare/ Antal nationer	Sveriges nationsplacering	Svenska medaljer		
			1:a	2:a	3:a
Paralympiska sommarspel					
2020 Tokyo*	4 393/162	50	1	5	2
2016 Rio de Janeiro	4 328/159	49	1	4	5
2012 London	4 302/164	29	4	4	4
2008 Peking	3 951/146	24	5	3	4
2004 Aten	3 808/135	21	8	7	6
2000 Sydney	3 881/122	29	5	6	10
1996 Atlanta	3 259/104	13	12	14	11
1992 Barcelona	3 001/83	18	7	22	9
1988 Seoul	3 060/60	6	42	38	23
Paralympiska vinterspel					
2022 Peking	558/46	12	2	2	3
2018 PyeongChang	567/49	24	0	1	0
2014 Sotji	538/45	11	1	2	1
2010 Vancouver	502/44	19	0	0	2
2006 Turin	474/38	19	0	0	1
2002 Salt Lake City	416/36	19	0	6	3
1998 Nagano	562/31	19	0	1	5
1994 Lillehammer	471/31	8	3	3	2
1992 Tignes/Albertville	365/24	12	1	1	2
1988 Innsbruck	377/22	9	3	7	5

* Tokyo 2020 genomfördes 2021.

Källa: Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Indikator 5.2 Medaljkapacitet i skilda idrotter (utgått)

Precisering: Antal elitaktiva/lag (medaljpositioner) med kapacitet att ta medalj i OS eller VM, fördelade på kön respektive vinter-/sommaridrott.

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Centrum för idrottsforskning har under perioden 2010–2017 redovisat Sveriges Olympiska Kommittés (SOK) mått på svenska olympiers ”medaljkapacitet”. Måttet är avsett att spegla svenska elitaktivas potential att ta medalj i internationella tävlingssammanhang, och baseras på tidigare genomförda prestationer. Medaljkapacitet anses personer ha, som tagit medalj i högsta internationella konkurrens ett flertal gånger under den senaste tvåårsperioden.

År 2017 ändrade SOK sina uppföljningsrutiner, med följderna att man inte längre kan redovisa dessa uppgifter.

Indikator 5.3 Kostnader för landslagsverksamhet

Precisering: Specialidrottsförbundens utgifter för landslagsverksamhet, inklusive förberedelse för landslagsverksamhet

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

År 2021 redovisade Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund med landslagsverksamhet en total omsättning på 2 434 miljoner kronor. Samma år redovisade förbunden kostnader för sina landslag på drygt 683 miljoner kronor. Det motsvarar 28 procent av förbundens totala omsättning.

Specialidrottsförbundens kostnader för landslagsverksamhet är mycket ojämnt fördelade. I tabell 3.5.3.1 redovisas de sex förbund med högst respektive lägst landslagskostnader 2021. Högst utgifter hade Svenska Fotbollförbundet, med dryga 214 miljoner kronor. Lägst utgifter redovisade Svenska Islandshästförbundet, med endast dryga 7 200 kronor.

Tabell 3.5.3.1 Specialidrottsförbund med högst respektive lägst faktiska kostnader för landslagsverksamhet 2021

Högst kostnader		Lägst kostnader	
Fotbollförbundet	214 510 000	Islandshästförbundet*	7 254
Skidförbundet	101 654 000	Gång- och Vandrarförbundet	100 000
Ishockeyförbundet	63 611 000	Isseglarförbundet	200 000
Handbollförbundet	30 803 000	Draghundssportförbundet	201 712
Skidskytteförbundet	26 089 000	Sportdykarförbundet	214 287
Ridsportförbundet	22 661 000	Danssportförbundet	227 940

* Islandshästförbundet är ny medlem sedan 2021.

Källa: RF/SF-data

Ytterligare ett sätt att åskådliggöra de stora skillnaderna i specialidrottsförbundens landslagskostnader är att gruppera förbunden i olika utgiftskategorier. Resultatet visas i tabell 3.5.3.2. Av tabellen framgår att de sju förbund med störst landslagskostnader svarar för 70 procent av utgifterna för samtliga 67 förbund med landslagsverksamhet.

Dessa sju förbund hade en sammantagen landslagskostnad på drygt 475 miljoner kronor. Den stora majoriteten förbund har dock betydligt lägre utgifter. Hela 44

förbund redovisade landslagsutgifter understigande fem miljoner kronor. Tillsammans svarade dessa förbund för endast nio procent av specialidrottsförbundens totala landslagskostnader.

Tabell 3.5.3.2 Specialidrottsförbundens kostnader för landslagsverksamhet 2021, grupperade

Kostnader	Antal förbund	Totala kostnader i varje kategori (kr)	Varje kategoris andel av totala kostnader (%)
Över 15 miljoner kr	7	475 074 679	70
10–15 miljoner kr	6	76 263 596	11
5–10 miljoner kr	10	67 339 939	10
1–5 miljoner kr	23	54 839 435	8
Under 1 miljon kr	21	9 971 448	1
TOTALT	67	683 489 097	100

Källa: RF/SF-data

Slutligen redovisas även landslagskostnadernas utveckling över tid. Som framgår av tabell 3.5.3.3 minskade förbundens samlade kostnader för landslagsaktiviteter kraftigt 2020, jämfört med för åren strax före pandemin. Den närmast kontinuerliga ökningen av landslagskostnader under det senaste decenniet bröts tvärt. År 2021 var landslagskostnaderna 683 miljoner kronor, vilket är en ökning gentemot de 421 miljoner kronorna för 2020. Det är även en ökning jämfört med kostnaderna för 2019, vilket gör att den kontinuerliga ökningen åter framträder.

Det bör tilläggas att förändringarna i specialidrottsförbundens totala landslagskostnader påverkas starkt av Svenska Fotbollförbundets omkostnader. För 2020 låg Fotbollförbundets kostnader för landslagen på knappa 108 miljoner kronor, medan utgifterna 2021 uppgick till knappa 215 miljoner kronor. Förändringar av detta slag får givetvis stor effekt på den samlade statistiken.

Tabell 3.5.3.3 Specialidrottsförbundens landslagskostnader och totala omsättning 2011–2021

År	Kostnader landslag (miljoner kr)	Kostnader landslag, andel av total omsättning (%)	Total omsättning (miljoner kr)
2021	683	28	2 434
2020	421	22	1 899
2019	638	32	1 996
2018	681	31	2 214
2017	528	29	1 843
2016	545	29	1 886
2015	455	27	1 713
2014	442	27	1 628
2013	561	34	1 648
2012	462	28	1 636
2011	418	26	1 593

Källa: RF/SF-data

Indikator 5.4 Deltagare i talangutvecklingsverksamhet (utgått)

Precisering: Antal deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté

Källa: Sveriges Olympiska Kommittés topp- och talangprogram

Indikator 5.4 skapades ursprungligen för att redovisa antal deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar. Indikatorn tillkom mot bakgrund av den samlade och fleråriga elitsatsning som inrättades 2009 och pågick fram till 2012. Efter 2012 har indikator 5.4 i stället baserats på antalet deltagare i SOK:s topp- och talangprogram. Eftersom detta program i dag helt och hållet finansieras av privata medel, ingår verksamheten inte längre i det statligt finansierade idrottsstöd som Centrum för idrottsforskningens indikatorer avser att följa.

Indikator 5.5 Specialidrott i gymnasieskolan

Precisering: Antal flickor och pojkar vid riksrekryterande idrottsgymnasier

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Riksidrottsförbundet

För ungdomar på hög idrottslig nivå finns inom ramen för riksidrottsgymnasierna möjlighet att kombinera gymnasiestudier med en elitsatsning. Systemet är utformat så att studenterna läser ett nationellt gymnasieprogram, och utnyttjar studiemö-

mentet Individuellt tillval för sin specialidrott. I tabell 3.5.5.1 redovisas riksidsrotts-gymnasiernas dimensionering under perioden 2011–2023, fördelad på treårs-perioder.

Tabell 3.5.5.1 Riksidsrotts-gymnasier (RIG) 2011–2023, dimensionering angiven i antal elever

	2011–2014	2014–2017	2017–2020	2020–2023
Specialidrottsförbund	32	31	30	28
Anordnarkommuner	44	43	40	38
RIG-orter	51	52	51	48
Elever (per tre år)	1 204	1 229	1 224	1 075

Källa: Riksidsrottsförbundet

Enligt Riksidsrottsförbundet ska specialidrottsförbunden fördela sina platser enligt principen att det underrepresenterade könet ska uppgå till minst 40 procent. Undantag från denna fördelningsprincip har beviljats för idrotterna bandy, motocross och bilsport.

Empiriska tendenser Målområde 5:

Målområde 5.1 redovisar statistik om svensk elitidrotts möjlighet att konkurrera om medaljer i internationella sammanhang. För 2020 blev resultatet mycket begränsat, till följd av den globala timeout som coronapandemin medförde. Under 2021 bärgades totalt 126 medaljer av svenska landslagstrupper på VM eller motsvarande, varav 50 guld, 38 silver och 38 brons. Resultatet är lägre än åren före pandemin, men samtidigt ett konkret uttryck för det internationella idrottsutbytet återkomst.

Specialidrottsförbundens samlade kostnader för landslagsaktiviteter minskade kraftigt 2020 jämfört med för åren strax före pandemin. Den närmast kontinuerliga ökningen av landslagskostnader under det senaste decenniet bröts tvärt. År 2021 var landslagskostnaderna 683 miljoner kronor, vilket är en ökning gentemot de 421 miljoner kronorna för 2020. Det är även en ökning jämfört med kostnaderna för 2019, vilket gör att den kontinuerliga ökningen åter framträder.

Slutligen visar statistiken att förbundens kostnader för landslagsverksamhet varierar kraftigt. De sju förbund med högst landslagskostnader svarar för hela 70 procent av de totala utgifterna för samtliga 67 förbund med landslagsverksamhet. Parallellt redovisar 44 förbund sammanlagda landslagskostnader på under fem miljoner kronor vardera.

Statens stöd till idrotten – uppföljning 2022 är huvudrapport i Centrum för idrottsforskning (CIF) regeringsuppdrag att följa upp statens idrottsstöd.

I rapporten presenterar CIF en fördjupad analys av idrottens potential att minska segregationen i samhället.

Rapporten innehåller också vår årliga uppföljning utifrån en uppsättning indikatorer, där CIF beskriver och analyserar svenskarnas motionsvanor och utvecklingen inom föreningsidrotten.